ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

MAXIMILIANI STOLL
RATIO
MEDENDI

PARS PRIMA.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII SS. TRINIT.
PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX.
MEDICAE P. O.

PARS PRIMA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior;

TICINI MDCCLXXXVIII.

Sumptibus } Typographiae Monasterii S. Salvatoris et Balthassaris Comini Bibliopolae.

Praesidib. rei lit. permitt.

B IV 29

CONSPECTUS
MATERIARUM PARTIS PRIMAE.

Brevis Descriptio constitutionis anni 1775. pag. 1 ad 4

ANNI 1776.

IANUARIUS. 5
FEBRUARIUS. ibid.
MARTIUS. ibid.
Pleuritidis et Peripneumoniae biliose descriptio. 6 ad 23
Variae morborum successiones. 14
Rheumatismus biliosus. 18
Catarrhus biliosus. 20
APRILIS. 24
Morborum biliosorum prosecutio, et quae ad eorum aethiologiam et medendi methodum spectant. 24 ad 56
MAIUS. 56
Observationes de morbis rheumaticis et eorum differentiis. 59
Pleuritidis rheumaticae descriptio. 63
Canones circa usum vesicantium in pleuritide observandi. 71
IUNIUS. 74
Exemplum peripneumoniae verae, vitio bilioso systematis gastrici stipatae. ibid. seq.
JULIUS. 78
Pleuritidis occultae descriptio. 79
AUGUSTUS. 83
Lithothomiae exemplum. 90

SEPTEMBER. 93

Dysenteriae curandae ratio. ibid.

OCTOBER. 94

Tuſsis stomachicae quaedam species. 95

NOVEMBER. 98

DECEMBER. ibid.

ANACEPHALEOSIS. 100

SECTIONES CADAVERUM VIGINTI 102 ad 187

EXCERPTA EX NECROLOGIIS NOSOCOMII. 187 seqq.

Finis Conspectus Materiarum Partis Primae.

PRAEFATIO AUCTORIS.

Cum praesens libellus medendi rationem Collegio practico Vindobonensi usitatam exponat, e re visum fuit brevem Nosocomii huius practici descriptionem legentibus dare.

AUGUSTAE MARIAE THERESIAE munificientia iam ante multos annos Nosocomium practicum institutum fuisse, in quo Medicinae studiosi, postquam theoretica artis Hippocraticae di-

sciplina sufficienter imbuti fuerint, ad ipsum eius exercitium, duce Professore practico, se accingant, abunde constat.

Hanc spartam qua laude vir eximius *Antonius de Haen*, et quanto cum emolumento rei medicae gesserit, multa ab eo praeclare scripta testantur. Eo defuncto, gravissimam hanc provinciam ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STORK, cuius tantae in me voluntatis, *dum spiritus hos reget artus*, mecum vivet memoria sempiterna, mihi demandavit.

Vir hic in commoda studiorum, Patriae, Caesarumque natus multa denuo promovendo studio clinico adiumenta procuravit: Nosocomium practicum aptiorem in locum transtulit, ut iisdem modo aedibus cum altero, quod SS. Tri-

nitatis vocant, contineretur, et cum eodem in unum coalesceret. Hic ingens quotidie aegrotantium confluxus morbos, quoscunque volueris, seligendos demostrandosque suppeditat. Praeterea illud etiam commodi Medicinae studiosi nunc habent, quod ubi quamdam in Nosocomio practico, penes aegros pauciores, cognoscendorum curandorumque morborum facultatem sibi compararint, amplior ipsis perficiendae artis campus aperiatur, atque ad reliqua spatiosa variorum aegrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur, ut, quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus praeparantur, ita et hi, morborum ingenium in aegris paucioribus edocti, numerosiorem di-

versimode aegrotantium copiam contemplando ſeſe ulterius instruant, sibique, dum praxin alienis quasi sumptibus exercent, iudicium quoddam practicum, atque insignem in apte iudicando promptitudinem concilient, quibus dotibus comparandis, cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecessariis, sola librorum lectitatio neutiquam par eſt.

Ad hanc in Arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti graviſſimi auxilia solers EIUSDEM ILLUSTRISSIMI PRAESIDIS cura suppeditavit.

Cum enim multi eiusmodi morbis conflictentur, qui eos lecto non affigunt, hinc in eadem hac noſtra domo, ſtatis quotidie horis locove, adventan-

tium querelae excipi, remediaque, quibus suae dein quivis domi utatur, diſtribui gratis solent.

Cum aliquot centeni quotannis miseriarum suarum solamen hîc quaerant, nonne maxime opportuna perdiscendae praxeos medicae in quocunque morborum genere occaſione fruuntur, qui quotidie huic pauperum conventui intereſſe voluerint?

Ut nihil supereſſet, quod animus vel avidiſſimus ſtudiorum amplius deſiderarent, alia insuper quaedam ſtudia, praeterquam quod ea in publico athenaeo coram copioso quotidie auditore pertractentur, iuſſu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRAESIDIS tanquam universae quoddam, qua late patet, praxeos medicae complementum, noſtris etiam in aedibus exercitantur.

Ars enim obſtetricia etiam apud nos ab exercitatiſſimo hac in arte viro *Raphaele Steidele*, Chirurgiae Profesſore, penes machinas ingeniose ab ipso hunc in usum excogitatas, et tandem ad ipsos parturientium lectos Medicinae ſtudioſis traditur. Qui vero, non sola theoria contenti, ipsa Artis exercitatione imbui volunt, eam hîc occaſionem nanciscuntur, quae ipsorum deſiderio abunde satisfaciet.

Praxin chirurgicam, Anatomen, operationes chirurgicas idem Cl. Chirurgiae Profeſſor copiosam iuventutem dexteritate inſigni induſtriaque quotidie docet.

Copia quoque secandi cadavera omnibus iis fit, qui exquiſitiori ſtudio

Anatomen colunt, ſeque ipſos in arte diſſecandi exercere deſiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit, ne alia nobis adiumenta deſint, quae ad Artem facilius addiſcendam conferre boni quid quacunque ratione poſſunt. Hinc locupletiſſimus tam medicus quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa ſumit: hinc ſelecta librorum ſupellex comparata, novis identidem acceſſionibus ditatur.

Sed etiam id ſingulare aeternaque memoria dignum, eminenti, quo in ſcientias impenſe fertur, AUGUSTAE NOSTRAE ſtudio munificentiaeque debemus; quod exteris aeque ac indi-

genis iſto multiplicis comparandae scientiae beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo scribendi conſilio dicam.

Ut primum graviſſimum hoc munus mihi decretum erat, in id potiſſimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *paſſim* affligunt, ſive omnium horarum, non observato temporum ordine, ii ſint, ſive certas tantum anni partes ament, naturam geniumque perveſtigarem.

Etenim usu cum meo tum et aliorum experiebar, notionem non eorum solummodo morborum, qui frequenter perniciem inferuut, sed illorum etiam, qui inter vulgatiſſimos curatuque leviores a plerisque habentur, quive af-

ſligunt potius quam enecant, nondum ita ex omni parte completam adaequatamque esse, quemadmodum vulgo exiſtimant, et non pauci vel ipsos inter Medicos arbitrantur.

Operae igitur non exiguum pretium me facturum exiſtimabam, ſi, quae sedula horumce morborum contemplatione, ut luculenta quotidie experientia doctus in adversaria conieci, publici nunc iuris faciam, fidaque narratione, ac ſimplici ſtylo, quae in tanto aegrotantium numero prodesse, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem fortuatumque reputabo, ſi opella hac mea, utut tenui ac levidenſi, ad profliganda perniciosarum opinionum com-

menta conferre boni quid, diſtinctioresque morborum quorundam vulgatiorum notiones communicare, atque ab omni vana hypotheſi alienus obſervata aliorum, nondum fortaſſe ſufficienter comprobata, fidarum obſervationum ſuffragio valeam confirmare.

MAXIMILIANI STOLL
RATIO
MEDENDI.

Brevis deſcriptio conſtitutionis
ANNI 1775.

Morbos populares deſcripturum non ſolum eam tempeſtatum rationem, quae morbis ipſis comes eſt, ſed etiam illam, quae paulo ante praegreſſa, et integrum modo effectum ſortita, certam in corpus diatheſin induxit, exponere oportet. En cur ea, quae de conſtitutione temporis anni proxime elapſi, varioque tempeſtatis ad valetudinem habitu ſparſim in adverſaria conieceram, nunc collecta contractaque recenſeam.

Menſis Januarius anni 1775. a gelu magno ordiebatur: ſecutae mox nives copioſiſſimae, nebulae multae, foetentes, noctu, mane, itemque veſperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu ſtantibus repente tepor. Diffluxere nives: pluviae admodum copioſae. Poſt medium menſem, ſubitum gelu, rigidumque. Altae nives, venti rari, exi-

gui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatae, coelum nubibus, nebuliſque triſte, venti tenues.

Januario ad exitum vergente, convulſiva infantum tuſſis caput efferre coepit.

Ineunte Februario, temporis proxime elapſi tepida conſtitutio incrementa ſumpſit: nebulae denſae, pluviae rarae, interpellante ſubinde validiſſimo vento. Poſt initium tepor, gelu, paucae nives, rarus ſol, pluviae, venti, nebulae foetentes, depluentes, varia ratione per totum menſis decurſum ſeſe excipiebant, ita tamen, ut athmoſphaerae tepor primus teneret. Finis menſis calore verno incaluit: venti tenues.

Convulſiva infantum tuſſis maxime viguit, et circa menſis medium ferinas adultorum tuſſes in ſocietatem adſcivit.

Martius totus mutabilis, iam veri ſimilis, iam borealis, coelo ad initium ſereno, circa finem vero nebuloſo imbroſoque. Tuſſes ferinae longe lateque dominabantur.

Aprilis, mutabili ſuo genio, hoc anno praeter morem indulſit. Frequens ſubitaque caloris in frigus commutatio, coeli ſereni in procelloſum, imbroſum, nebuloſum: venti varii, crebri. Ad medium uſque Aprilem idem tuſſis ferinae imperium, convulſiva infantum tuſſi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remiſit.

Menſe Maio crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies auſtrini, noctes aquilonares, ſiccitas ſumma. Coelum ſerenum, crebro, forti varioque perflatum vento. Circa finem copioſiſſimae pluviae, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, ſilentibus et convulſiva et ferina tuſſi, alia tuſſis ſpecies exorta vix ulli pepercit, quam, ob ſigna redundantis in ventriculo bilis, tum etiam

ex eo quod vomitu aut alvi ductione cito ſanaretur, *ſthomachicam* appellarunt, etſi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in aegrorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio Junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque ſolito frigidioribus. Poſt initium, calores magni, coſtantes, coelum ſerenum, ſiccum, rariſſimae pluviae. Exeunte menſe, conſtitutio nebuloſa humidaque ſucceſſit: toto hoc menſe tuſſis ſtomachica graſſabatur.

Menſe Julio, aeſtus fere conſtans, raraeque pluviae: tuſſis ſtomachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Menſe Auguſto, aeſtus magni, ſquallor, rariſſimae pluviae, crebra tonitrua. Morbi pauci, ſporades. Sudores nocturni copioſiſſimi.

Ad medium ferme Septembris calores magni. Succeſſit dein frigus coelo ut plurimum ſereno. Febres plures, ac praeteritis menſibus, eaeque huic anni tempori maxime ſolennes, intermittentes, remittentes; item cholerae, diarrhoeae etc. etc. non tamen praeter aliorum annorum morem, viſebantur.

Menſis October frigidus humiduſque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam menſis praegreſſus, ferax.

November continuis fere pluviis maduit. Nives exiguae, citoque diffluentes. Minus quam pro temporis huius ratione, frigus, praecipue circa finem.

Rheumatiſmi univerſales: deſtillationes topicae variae: aphthae etiam inter adultos. Foeminae, debiliores praecipue, crudo primarum viarum apparatu, muco, ſero putri laborabant.

Menſe Decembri pluviae crebrae, tempusque humidum, non frigidum, praecipue circa initium et finem; circa medium vero, ſiccum et frigidum. Defluxiones multae ad oculos, nares, fauces, pulmones, artus.

Haec fere prioris anni conſtitutio fuit, qua breviter delineata, ſequentis anni 1776. rationem deſcribemus.

JANUARIUS.

ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium, nives multae fuere; inde ad medium uſque Januarii, conſtitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis huiuſce ratione. A 15. menſis ad finem uſque, frigus ſicciſſimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima menſis tempora ab hominum memoria frigidiſſima dicerentur.

Initio menſis variolae malignae non paucae, morbilli benignae indolis non infrequentes viſebantur. Febres, quae ad medium uſque mensem ſeroſae fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidiſſima hyeme per omnem Europam ſaeviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio Februarii idem hyemis ſaeviſſimae rigor; at tribus quatuorve exactis diebus ſucceſſit aura mollis, humida, dominante auſtro, quae per totius menſis decurſum non interrupta perſtitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui sub anni principium graſſabantur.

MARTIUS.

Menſis hic ut plurimum ſiccus erat, frigore caloreque alternatim ſeſe excipientibus, calore tamen, ſi omnia ſpectes, praevalente. Febres catarrhales innumerae, peripneumoniarum, ac pleuritidum quaedam ſpecies, quam curatius explicandam e re esse arbitror, tum quod ea, hoc anni tempore, quo Noſocomio ad ſanctiſſimam Trinitatem praeficerer, mihi frequentiſſime contemplanda, ſanandaque in tanto adſluentium quotidie aegrorum ex plebe numero obvenerit, cum etiam (quae ratio longe ſuperior eſt) quod illam necdum ita adcurate deſcriptam; aut ſi deſcripta ſit, eius tamen curandae methodum necdum ſatis in uſum tractam vulgatamque exiſtimem, ut idcirco actum agere videar, ſi quaedam ex mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fuſius perſecuturus ſum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui pauco interpoſito tempore frequentius recurrunt, et inter populum epidemice graſſantur. Accedit praeterea, quod is, ſub alterius morbi ſpecie, medentibus imponat, methodo non ſua perſaepe tractetur.

Aegri *hac pleuritidis*, *aut peripneumoniae ſpecie* laborantes, varia ſymptomata exhibuere: praecesſerat, per aliquot dies, quin et ſeptimanas, catharroſa diſpoſitio, deiectus appetitus, os inſipidum, amarum, glutinoſum, ſudores nocturni: tandem acceſſit horripilatio, quin et intenſius frigus: minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione ſolet; ſucceſſit aeſtus, oppreſſio pectoris, dolor, vel in ſterno, vel in al

terutro latere thoracis ardens. Ardor hic ſubinde totum thoracem occupavit, et inter reſpirandum tuſſiendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tenſa, dolentia; praecipue dum manu contrectarentur. Dolor ad ſcrobiculum, et infra illud gravans, qui attactum aegre ferebat. Ructus amari, alvus aut obſtructa, aut liquidior, ac biliosa. Facies cum virore pallida. Oculi triſtes. Dolor capitis gravativus. Sitis ſaepe nulla, et ſi tamen aliqua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauſeoſe dulcis, vel et acido-auſterus. Lingua alba ſubinde, mucoſaque, plerumque tamen flavo vireſcente humore obducta, et prominentibus quaſi villis, flava viridique materia tinctis, hirſuta. Dentes ſordidi. Tumor ventriculi, et ſenſus plenitudinis in eodem. Anxietas circa precordia. Tormina ſubinde. Lumborum dolor. Sputa glutinoſa, craſſa, tenacia, alba, in paucis vere vireſcentia, eaque ſtatim initio apparuere, quin et praeceſſere. Urinae croceae, brevi jumentoſae cum ſedimento impefecte depoſito, ſurfuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuere ſtatim ab initio morbi. Vomitus quibuſdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copioſus inſipidae ſalivae in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aſpectum quidem alimentorum ferrent. Pulſus ut plurimum non durus, et varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur; abſque certa lege modoque.

Inter omnia haec symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in tho-

race, oppreſſio eiusdem, et ſpiritus difficultas. Fuerunt qui ſolummodo de anguſta reſpiratione, et valida pectoris oppreſſione queſti ſunt.

Haec ſymptomata erant pleuritidis iſtius, aut peripneumoniae (quam *bilioſam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicatur. Paucisſimi taman inventi sunt, in quibus omnes omnino superius recenſitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus, mali quo laborabant indolem demonſtrarunt. Conſtans in omnibus nota fuit, praeter memoratos pectoris respirationisque affectus, lingua, et oris ſapor varia ratione depravatus, prout ſupra descripſi. Nauſeae, et appetitus deperditus omnibus fuere; non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morsum: quidam autem, non niſi manu contrectarentur, moleſtiae quid circa ventriculum senſere.

Exeunte Martio, et per totum ferme Aprilem plures erant, quibus alia praeter paulo ante enarrata accidentia acceſſere, dolores videlicet artuum inferiorum ſuperiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatae, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tenſivo, ſed acutiſſimo, ad inſpirationes magnopere aucto, et tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniae *bilioſae* rheumatismus iungebatur.

Hoc tempore, menſe videlicet ad exitum vergente, quibuſdam, iiſque non paucis, praeter ſuperius dicta symptomata, dolor vere *pungens* acutiſſimusque, et ſitis morbo respondens fuit,

pulsus durus et plenus, ſputa aut nulla, aut ſanguine ſtriata. Hos praeter morbum biliosum vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Pauciſſimi, in morbi principio, ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino, quod saepius contigerat, aut quod sors vel conſilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam ſanguinis miſſiones inſtituerunt eo eventu, ut *poſt momentaneum; brevique euanidum levamen* omnia symptomata exasperarentur, et pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulſu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, et calore intenſiore. A purgantibus, ſi fors uſi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique peius habuerunt, et magis febricitarunt.

Haec fere fuit morbi facies, quem tuta ac brevi ut plurimum methodo mox describenda curavimus. Ubi facto examine conſtitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copioſiſſima materies flava, plerumque viridiſſima ore reiecta eſt: alvus ſimul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic biliosus vomitu excuſſus, amariſſimus plerumque, subinde vero acido auſterus fuit. Ferme omnibus paulo poſt vomitum oppreſſio pectoris inſigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorſus evanuit, respiratio liberior, et ablata vel plurimum emendata ventriculi incommoda ſunt. Nulli certe emeticum propinavimus (et propinabamus longe plurimis) qui non cum inſigni levamine vomuiſſet. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur; dato

emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem, decocto hordei cum oximelle utebamur ad abluendas ventriculi et inteſtinorum ſordes, atque operam dabamus ut alvus poſt vomitum aperta diutius ſervaretur. Hunc in finem data eſt mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, et sale quodam medio, ut biliosae reliquiae, quae inteſtinis fors profundius inſederant quam ut vomitu reiici quiverint, medicamento salino solutae per alvum everterentur. Si haec cautela neglecta fuerat, contigit ut biduo exacto, aut eadem redirent ſymptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potiſſimum tertiana, quam, ſalibus mediis praemiſſis, cortice Peruviano profligavimus. Fuere quidem, sed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etſi cum effectu vomuerant, et magnam sordium bilioſarum vim ove et ano eiecerant, id tamen levaminis non experiebantur, ut expectationi noſtrae plane satisfieret. Signum id erat, materiam crudam, necdum ſat mobilem redditam, parietibus ventriculi valentius adhaerere. His mulsa, cum aceto ac sale quodam per unum alterumve diem exhibito, denuo potionem emeticam propinavimus, quae ferme ſemper ſufficit; vix una alterave vice terno vomitorio, interpoſitis aliquot diebus, exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo ſanatis, cum et appeterent, et ſebre carerent, quaedam spirandi difficultas, remanebat quam mixtura ex aqua foeniculi, oxymelle ſquillitico, et ſtibio diaphoretico non abluto ſuſtulimus, motis hac ratione ſputis copioſis, aquoſis; paucis kermetem praeſcripſimus; pluribus eiusdem loco refractam admodum tartari

emetici doſin in aqua quadam conveniente ſolutam, qua de re alibi erit commodior diſſerendi occaſio.

Cum obſervatio nos doceret, aegros ex hoc morbo reconvaleſcentes facillime relapsum pati, praecipue ſi paulo plenius quam debilis ventriculus ferret, nutrirentur, cavimus ne in regulas diaeteticas peccetur, atque ſtomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus atque ipſa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Uſi ſumus maximam partem elixirio ſtomachico temperato, et tinctura thei aquoſa, aequis partibus; ni ſors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro impoſuiſſe superius diximus, corticem Peruvianum una exposceret.

Semper cavebamus ne non hos solum, ſed neque caeteros quoſcunque ex Nosocomio dimitteremus, priuſquam ex integro priſtinum robur recuperaſſent. Hinc eos paulo diutius, quam adversa ipſorum valetudo exigere videbatur, retinuimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, ſi, quos morbus acutus non ſuſtulit, longa infirmitas consumeret. Hac methodo uſi ſumus, quotieſcunque morbus ſimplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc iuvat ea quae nocuiſſe deprehensa ſunt, cum non a iuvantibus solum, ſed quam maxime etiam a nocentibus inſtruamur.

Sanguinis miſſio prae caeteris nocuit, niſi ſors inflammatio comes eſſet, quo de caſu infra erit dicendi locus; hac enim inſtituta, pectus opprimi validius, ſpiritus difficilius trahi, pulſus fieri humilis, celerque coepit, caloribus ſupra modum adauctis. Puella 14. annorum huius rei documento nobis fuit: laboraverat haec, paucis ſeptima-

nis antea, vera pleuritide; ſanata e Noſocomio diſceſſit: at poſt carnes intemperantius commeſtas riguit, aeſtuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altero mox die ad nos delata tuſſim, pectoris gravitatem, et ſpiritum summopere difficilem conqueſta eſt. Praeter peripneumonicas haſce affectiones aderant oris amaror, ructus, nauſeae, cardialgia, febris multa. Praescriptum vomitorium eſt, cui, ut tutius operaretur, modicam venae ſectionem praemittere placuit. Verum, miſſo vix ſanguine, delirium ferox, et febris valida ſequebantur. Dato emetico, multisque bilioſis vomitu reiectis, mens rediit mox, et affecti pectoris ſymptomata una cum febre multum mitiora, continuato ſalium mediorum uſu, et reliquiis morbi ad alvum determinatis, paulo poſt penitus abſtergebantur. En *Delirium bilioſum*; ubi fomes in hypochondriis latet, ore et ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui aut proprio marte, aut amicorum, ut fit, conſilio morbum medicamento purgante ſollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde redditae, auſta thoracis incommoda, febriſque ſunt; profuere purgantia pauciſſimis, atque iis fortaſſe, qui erudo apparatu, non ventriculi sed inteſtinorum, laborabant, ubi materies, mobilis facta, facilius pharmaco purganti quam vomitorio auſcultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggreſſus fuiſſet neminem scio, etſi facile quis perſpiciat, quantum noxae prava haec methodus intuliſſet. Opinio, quae febres acutas ſudoriferis pernicioſo plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter noſtros, etiam eos qui ex plebe ſunt, eviluit.

Contingit non raro, ut motu febrili a collecta reſorptaque primarum viarum ſaburra producto, ſanguis inflammaretur. Sic vera inſuper inflammatio iungebatur, vel pulmonum, vel carnium muſculoſarum, vel membranarum, tendinumque in articulis praecipue. Ortum hinc eſt malum complicatum: vera ſcilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatiſmus, vel arthritis morbo bilioſo ſociata, quam ob cauſam, ſaepius unam rarius duas ſanguinis miſſiones inſtituere oportebat, donec diſcuſſa phlogoſi emeticum daretur; quibusdam, et forte pluribus, licet ſanguis extractus ferme ſemper cruſtam pleuriticam exhiberet, veraque ſimul inflammatio adeſſet, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido, levamine ſecta vena eſt, fors, quod inflammatio, ſecondario primum nata, tolli non poſſet, niſi prius cruda materies ſub praecordiis collecta (a qua motus humorum citatior, eorumque phlogoſis oriretur) breviſſima, qua id fieri poteſt, via eiiceretur. At repurgato ſyſtemate gaſtrico, ſive phlogoſis perſeveraret, ſive etiam augeretur, ſanguinis detractio inſignem effectum, et levamen conſtans attulit. Subinde venae ſectiones, et emeſes alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio bilioſa praevalebant. Non obſervavimus, ſtata periodo et certo dierum numero hos aegros iudicari; nec periculiari criſi obnoxii erant; id ſolum obſervatum, ſputa, quae initio ſtatim apparuere, fuiſſe primum glutinoſa, tenacia, dein aquoſa, coplosaque ad finem morbi uſque, quo ſenſim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus ſputa illa *puriformia coctaque*, qualia maturum catarrhum, aut inflammatos pulmones ſolvere ſolent. Quidem intra octo dies ſanabantur,

quidam vero intra ſeptemdecim, vel et viginti.

Vidimus et varias morborum ſucceſſiones mutationeſque; quidam enim, ex pleuritide ſimplici billioſa iam ſanati, aut tales propemodum futuri, in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venae ſectiones, et decoctum hordei cum melle atque aceto fere ſemper ſuffecere. Cataplaſmata emollientia ad locum doloris applicuimus bono cum ſucceſſu. Lateri dolenti nunquam appoſuimus veſicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, ſemper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, utque in univerſum eum canonem ſecuti ſumus, ut, ubi diluendum eſſet, ubi laxandae partes ſolidae, earumque ſtricturae ſolvendae, ubi frenandus humorum exorbitantium motus a veſicantium ſtimulo caveremus; hinc factum eſt, ut ſanguinis miſſio, remediorum refrigerantium facile princeps, inflammanti cantharidum vi rariſſime iungeretur. In rheumate vero, utut inflammatorio et febrili, praeſentem cantharidum opem ſaepiſſime mirabamur. Sed ea de re paulo poſt. Eximium e contrario auxilium veſicantia praeſtitere, quotieſcunque *vera debilitas*, ſolidorum inertia, indeque natae ſtaſes aderant, quo in caſu praeter remedia cardiaca, roborantia, ſtimulantia, antiſeptica, excitantem veſicantium ſtimulum in ſubſidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abſtinuimus pariter ab intempeſtivo, praematuroque remediorum ſputa moventium uſu, qualia in ſtibio diaphoretico non abluto, aliiſque Antimonii praeparatis habemus. Sedulo diſtinguebamus duplicem pulmonicorum ſtatum, eum videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcun-

que movens vetaret, atque eum, ubi, fracta phlogoſi, vires aegrorum tum ex morbi diuturnitate, cum et remediorum debilitantium applicatione languebant, et materies ſputorum in pectore coacervata a deiectis vitae viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, praecipue ſtibium diaphoreticum non ablutum, et ſolutio tartari emetici, ea doſi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici iudicabantur ſputis mucoſis, aquoſis, et intermixtis coctis. Vidimus paucas quaſdam pulmonum inflammationes, eaſque pergraves poſt novem aut undecim dies absque manifeſta evacuatione, cum conſtantia ac securitate ſolutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhoeam ſibi iunctam habuit: haec, utut symptomatica fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhoea ſymptomatica pleuriticis periculoſa habeatur. Credo apparatum crudum in inteſtinis ſtabulantem, vehementiori illo paroxyſmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum, ad alvum fuiſſe, molimine naturae perquam ſalutari. Fuerunt etiam, qui, in gravi illo aſſultu pleuritidem inchoante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una alterave vice, in graviſſima pulmonum inflammatione, pulſum mollem, debilem, celeremque deprehendi, ubi nihilominus venae ſectio inſigne levamen attulit, ſanguine craſſam tenacemque cruſtam exhibente, et pulſu paulo poſt aſſurgente, plenioreque.

Puellae ſecundo pleuritidis die orta parotis morbum ſuſtulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, et herbae aromaticae, cum camphora, tumenti loco apponerentur, inſi-

gniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplaſtrum de cicuta penitus dispulit.

Qui initio vera pulmonum inflammatione, eaque, quam *Sydenhamus eſſentialem* appellavit, ac ſimplici laborarunt, rariſſime in eundem morbum relapſi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam ſpuriam, biliosam, quam dato ſtatim emetico in herba ſuffocavimus.

Aliam morborum ſucceſſionem obſervavimus, ubi *biliosa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam aegrorum conditionem, ubi vis vitae admodum deiecta, pulſu arteriarum et cordis vere debili proderetur. Si evacuatio ſanguinis aut ab aegroto ipſomet, priusquam ad nos veniret, aut et nobis imperantibus inſtituta, male ceſſerat, ſique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur, ſi, licet multa affecti ſyſtematis gaſtrici ſigna adeſſent, emeticum nihilominus non conduxerat, ſi pulſus acceſſerant celeres, debiles, quosve vel leviſſime premens digitus facillime elideret, ſi mens vacillaret, et vires ſecretrices languerent, *malignitatem* adeſſe, et letalem partium ſolidarum fluidarumque diſſolutionem inſtare iudicabamus.

Malo praecipiti inventum praeſidium eſt in decocto corticis cum camphora, in infuſo radicis serpentariae virginianae. contraiervae, angelicae; hic quoque in ſubſidium vocata veſicantia sunt, quae torpidam languentis vitae vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore aſſumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis biliosae* in *malignam* tranſitus observabatur, atque in iis potiſſimum, qui ex longa infirmitate, aut hereditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notaſſe expedit, nos ſanguini emiſſo, atque in vaſculis ad id aptis ſervato, ſive is diſſolutior appareret, ſive compactior, ſive cruſta tegeretur, aut etiam ea careret, rei utpote ſupra modum fallaci; parum tribuiſſe, etſi non inficias eamus, ſanguinem, prout is ſub ſenſus cadit, confirmare noſtrum iudicium ſubinde poſſe, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempeſtate rehumatiſmi febriles graſſabantur, qui vel inflammatorii, vel bilioſi fuere, vel ex utriuſque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute laborabant abſque ſignis ſordium primas vias inquinantium. His ſitis multa febris, valida cum pulſu duro, qualis pleuriticorum eſſe ſolet; manuum genuumque tumores dolentiſſimi fuere: dolor vago more artus extremos, malleolos, genua, femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulae uſque oberrabat, modo etiam muſculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anginoſus acceſſit. Venae ſectiones, emulſa cum nitro profuere, decoctum radicum altheae cum Roob ſambuci, itemque veſicantia, atque omnia ea quae aut alvum aut ſudores blande ſollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus difficillime vel indicatiſſimis remediis ceſſit, et tunc in longum protrahebatur: ſanguis, ſecta vena eductus, cruſta pleuritica, maxime craſſa tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris et bilioſa materies maximam partem ex ventriculo reſorpta, et ad corporis ſuperficiem delata in vaſculorum exalantium orificiis haeſit, ibique veſicando, dolores rheumaticos concitavit. His emeticum pro-

fuit, cui medicamentum ſalinum, ad alvum laxiorem ſervandam, ſubiungebatur. Quod ſi quid altius impactum haereret, quam ut recenſita hac methodo revocari ad alvum denuo poſſet, frictione aromatica inſtituta aut veſicante facile diſcuſſum eſt. Profuere etiam, repurgatis ventriculo et inteſtinis, medicamenta ſudorem abſque tumultu moventia.

Qui *reumatiſmo hoc bilioso* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec ſemper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque huius notae medicamina, iuncto quodam ſale medio, exspectationi medentis perſaepe ſatisfecerunt. Hanc reumatiſmi ſpeciem aliis annis, atque alio anni tempore, praecipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentisſime obſervavi. Adulta enim Aeſtate, atque initio Autumni, quo morbi gaſtrici bilioſi dominium obtinent, *rheumatismus biliosus* frequentiſſimus eſt, in iis praecipue, qui ex morbo bilioſo convaluere, ſi forte, durante morbo, aut nulla, aut non sufficiens, per vomitum atque alvum, biliosae saburrae evacuatio fuerat inſtituta. Poſt dysenteriam billioſam, adſtringentibus opiatisque praemature sublatam, poſt febres autumnales praecoci corticis uſu ſufflaminatas, praecipue vero, ſi intempeſtivis sudoribus materies verſus corporis ſuperficiem fuerat determinata, frequentiſſimos vidi rheumaticos dolores diuturnos et plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea quae materiam haerentem in motum agunt, balnea mineralia, ſucci herbarum antiſcorbuticarum, gummi ferulacea omnem paginam absolvebant.

Sed miſſis his, bilioſas noſtras pectoris affe.

ctiones ulterius proſequamur. Plurimi fuere, quibus res intra catarrhum conſtitit, qui a *peripneumonia aut pleuritide biliosa*, ſola mali vehementia differebat, et hanc plerumque praecedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Haec catarrhi species ſaepius επικοινως aggreditur, hocque anno, uti et Vere anni proxime elapſi totam ferme Europam pervaſit. Hoc morbi genus, anno 1580., univerſam Europam infeſtabat, atque pro novo morbo habebatur, quod remediis, catarrho alias dicatis, aut omnino non cederet, aut etiam exaſperaretur, atque non paucis funeſtus evaderet.

Deſcriptionem eiusdem habemus a *Boekelio* factam, qui eum *novum morbum*, ſeu *catarrhum febrilem* ſalutavit. Eundem (morbum) fuiſſe, qui et prioris anni Ver, partemque Aeſtatis, et huius anni Martium et Aprilem praeprimis occuparet, deſcripta a *Boekelio* ſymptomata luculenter oſtendunt, quamvis a vera medendi ratione, quam ſibi haec catarrhi ſpecies peculiariter depoſcit, illius temporis Medici aberrarint. Id ſolummodo discriminis interceſſit, quod ille a *Boekelio* deſcriptus multos enecaret, noſter vero ut plurimum vitae parceret. Rationem credo eam fuiſſe, quod catarrhus *Boekelii*, febrilis ab ipſo, quo graſſabatur, anni tempore vitium traxerit, adulta videlicet Aeſtate, et Autumno, quo coelum gravius eſſe ſolet, et morbis quibuſcunque, in eandem tempeſtatem incidentibus, ſeptici quid malignique affricat. Praeterea novus hic *Boekelii* morbus cum pluribus aliis complicabatur, qui illam anni partem communiter comitantur. At venae ſectio raro profuit, quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus maiora inde incrementa

ſumpſit, et in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, et pluribus, quam alias ſolent, funeſti evaſerunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a ſordibus ſyſtematis gaſtrici originem ducit, ſermo incidit, iuvabit quaedam addere de illa catarrhi ſpecie, quae prioris anni Ver et initium Aeſtatis maculavit. Menſe Iunio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam graſſabatur. Aderat inappetentia, laſſitudo, os amarum aut inſipidum, lingua alba, mucoſa, flava, dolor ad ſcrobiculum, ſi manu contrectares. Tumor ventriculi, hypocondriorum tenſio, alvus aut tarda, aut frequentioribus, iisque exiguis ac bilioſis, deiectionibus moleſta. Urina crocea, ſubinde cum ardore miſſa, parca, cum sedimento ex albo rubente, furfuraceo, mucoso, lateritio. Nauseae fere omnibus, vomituritiones, tuſſis multa, ardor ſterni, oppreſſio. Variam medendi rationem experti ſumus, prout diversam ſibi quisque ideam de eius mali indole finxeret. At profuere lenia solventia, ſalina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui praeter voluntatem vomitum movit, et eiectis ventriculi ſordibus catarrhum abſterſit. Verum cum hoc medelae genus in hac mali ſpecie inuſitatum non aegrotis ſolum, ſed ipſis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum ſyſtemate abſonum, fit ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, ſed eventu utique longe diſpari. Nihilominus sat frequens hic morbus eſt, atque inter eos ſtipendia meretur, qui ſaepius ingruunt.

Clariſſimum *Huxham* describit morbum ma-

xime epidemicum menſe Ianuario anni 1733. cum tuſſi valida, qui per omnia ferme acceſſit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem cl. auctorem nonnunquam emetica, aut lenia catarhtica, atque frequenter obſervavit, tuſſim oborta diarrhaea profligari. Hinc rheo, manna, et tartaro ſolubili uſus eſt. Idem febrim catarrhalem epidemicam obſervavit menſe Novembri 1737. aitque hanc febrim per plures iam hyemes magis minuſque graſſatam eſſe, provenireque a craſſo, udo, gelidoque aëre ſpiracula cutis occludente, et eandem videri indolem habere cum febre *hyemali* Sydenhami. Arbitror, epidemias has, ab Huxhamo deſcriptas, eaſdem quidem reapſe cum hac noſtra fuiſſe, propius tamen ad humorum phlogoſin acceſſiſſe.

Petrus *Foreſtus* L. VI. obſ. I. deſcribit febrim Autumno anni 1557. publice graſſantem, gutturis dolore, et thoracis affectu ſtipatam: catarrhi inſtar, morbus invaſerat, cum febre admodum lenta, ſed maligna, multisque necem inferente, quae poſtmodum aucta ſubitaneam quaſi ſuffocationem, et eam reſpirandi difficultatem intulit, ut aegri ſtatim ſuffocari viderentur. Inde etiam ventriculus et praecordia laborabant; tuſſis fuit valida febris quibuſdam continua, pleriſque tertianae duplices, quotidianae, erraticae fuere. Quibuſdam et oris ac linguae ulcuſcula morbo provecto oriebantur, Huius morbi fomitem intra praecordia atque inteſtina concluſum fuiſſe teſtantur multa, praeprimis vero, quod pectoris oppreſſionem gravia ventriculi incommoda et ſaepe intermittens febris comitarentur, quodve et eccoprotica ſanarent, et contumax longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvaleſcentes affligeret,

cum huiusmodi accidentibus, ait *Foreſtus*, *quae in melancholia hypochondriaca adeſſe solent*. Idem cl. auctor L. cit. in ſcholio ad obſerv. II. deſcribit anginae malignae peſtifereque ſpeciem, ſymptomatibus peripneumonicis iunctam, quae tempore Ioannis *Tyengii*, Amſtelodamenſis Medici, circa principium anni 1517. quampluribus mortalibus adeo perniciosa fuit, ut, quibus intra sex ſeptemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16., vel 20. horam subito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari*, ita *Foreſtus* loco citato aſſerit, *ita furiosa, ut uno momento tantum anhelitus difficultatem, cordisque anguſtiam et dolorem in collo pareret, ut aegrotus ſtrangulari mox videretur. Quibus symptomatibus rursus ceſſantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenosa, et fluxa per musculos colli, tum pectoris, uno ictu traiiceretur, omnes facillime curabantur, secta quamprimum vena, ante sex horas a morbi invaſione, et ſi eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a ſententia omnium Medicorum illuſtrium. Quibus haec primo die non adhibebantur, ſubito ſuffocabantur.*

Morbum adeo gravem citoque perimentem materies generaſſe videtur copioſa mobilisque, quae ventriculum, inteſtina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem ac inteſtinis communicantes, imprimis occuparat, quo tamen denuo, praemiſſa ſanguinis miſſione, dato purgante pharmaco, cito ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem, obſervatione 3., catarrhi deſcribuntur anno 1580. menſibus Iunio et Iulio epidemice ac catervatim graſſantes, una cum febre, admodum copiosa, in fauces, guttur, ac

pulmonem irruente, cum vocis raucedine, et tuſſi valida, qui praemiſſa ad paucas uncias ſanguinis detractione, medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad noſtra redeamus. Etſi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione quam hucuſque narravimus, erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid bilioſi mixtum fuerit, vel bilioſa abſque comitante phlogoſi, vel denique compoſita ex utroque affectu. Rariſſime vitium erat in solo ſanguinis inflammatorio ſtatu, quin non etiam aliquid vitioſae materiae in ſyſtemate gaſtrico haereret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accuſandae erant ſolae primarum viarum, ac ventriculi praecipue ſordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet praecordia gravante, et ſanguinis phlogoſi, ſed ſic, ut, pro varia corporum ratione, modo illa dominum obtineret, modo haec.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quae tamen omnis intra emeticum et ſanguinis miſſionem conſtitit, potuque diluente, mulso, ita ut modo emeticum venae ſectioni, modo haec illi praemitteretur, pro ratione praevalentis vitii.

Cortice Peruviano rarius uſi ſumus, niſi continua remittens in perfectam intermittentem fatiſceret, quae corpore licet repurgato, nihilominus perſiſteret, et virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapſus, reiecto dudum mali fomite.

APRILIS.

Menſis Aprilis ad medium usque frigidus humidusque fuit, cui tempus ſucceſſit ſerenum ventosumque ad finem uſque, manente frigore.

Pleuritides, et peripneumoniae bilioſae fuere pauciſſimae, paulo pleures bilioſo-inflammatoriae; frequentiſſimae vero illae, quae dolores rheumaticos artuum ſibi iunctos habuerunt.

Multa reſtant, ad biliosos illos ſpuriosque pectoris morbos pertinentia, quae hîc commodisſimum ſibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis ac peripneumoniae bilioſae aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui cruſtam ſanguinis phlogiſticam ex albo flaveſcentem, *bilem*, morboſque inde oriundos *bilioſos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amareſcentem, apparatum in ventriculo et eius vicinia collectum, *bilem* vocamus, cuius ſapor plerumque amarus eſt, ſubinde acidus, et auſtero acidus, quin et dulcis, ſed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera ſic dicta bile, copioſius collecta, originem trahit, et potius cruda undecunque nata colluvies eſt, quae in convenientem ſibi corruptionem, ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipſius humoris in corruptionem proclivitate tranſmigrat, ut hinc modo auſtera appareat, prout eadem materies ſibi relicta, modo hanc, modo illam mutationem, etiam extra ventriculum, ſubiiſſet. Colorem, et ſaporem amarum persaepe a bile mutuat.

Crudum ventriculi apparatum, eumque acidiſſimum, auſtero-acidum, ſauces exurentem, et

quaſi acidum vitriolicum ſpirantem, ac dentes ſtupeſacientem ſaepiſſime in febribus quibuscunque, Aeſtate adulta et Autumno, inter Hungaros obſervavi, quin et non raro in memetipſo expertus ſum. Hinc credo natam eſſe illam opinionem, quae bilem *acidam* eſſe ſtatuit, et morbis bilioſis antacida oppoſuit; bilem enim appellitabant ſordes illas acidiſſimas, bilis colorem, quo tingebantur, ſolummodo referentes.

Tempore verno, colluviem hanc, bili magis analogam et ut plurimum amaram observavimus, ea hoc anni tempore raro craſſa tenaxque fuit, ſed diluta, mobilis, et ut vomitu, abſque praemiſſo solvente potu, et levi negotio eiici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore aeſtivo et autumnali rarius accidit, ubi bilis, tenax craſſaque, ventriculo firmiſſime adhaeret, ut, niſi ſolvens medicamentum, per unum alterumve diem propinatum, materiam in primis viis collectam diluat mobilioremque reddat, emeticum ſubſequens vix ullum effectum, aut ſaltem vix ullam levamen producat.

Origo ſordium harum, ſyſtema gaſtricum gravantium, varia eſſe poteſt: primo, alimenta difficilius ſubigenda, praecipue autem pinguia, quae in loco calido humidoque, qualis ventriculus eſt, citoranceſcunt, et, ſi acidis iungantur, in peſſimam acrimoniae, corroſivae urentisque ſpeciem abeunt. Hinc enim eſt, quod laridum, cui quis vinum ſuperbiberit, longe citius et gravius vitium in ventriculo contrahat, quam ſi eumdem cibum aquae potor comederit.

Defectus fructuum horaeorum, et univerſim vegetabilium recentium, ad huius crudi in ventriculo apparatus geneſin, ſuam quoque ſymbolam

confert, quin et materies perſpirabilis, ad partes internas reiecta, eandem ſaburram vel auget vel commovet.

Bilioſa haec colluvies genuina Aeſtatis iam adultae et Autumni ſoboles eſt, experientia et Hippocrate teſte, qui L. de natura hominis ait: *Bilis autem per Aeſtatem, et Autumnum corpus poſſidet, id quod inde cognoſcere potes, quod homines ſua ſponte hoc tempore bilem vomunt, et in medicamentorum potionibus bilioſiora purgantur. Manifeſtum fit et febribus et hominum caloribus.*

Quamvis morbi bilioſi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis naſcantur, dantur nihilominus conſtitutiones quaedam in aliud anni tempus incidentes, quae eorundem morborum geneſi favent, id quod huius anni tempore verno επικοινως experiebamur.

Id diſcriminis inter morbos biliosos Veris et adultae Aeſtatis obſervatur, quod illi saepe phlogiſticum quid ſibi iunctum habeant, aut, excuſſis licet sordibus, in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos Aeſtas et Autumnus gignit, ſeptici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutentur. Maior praeterea eſt materiae, ventriculum et inteſtina obſidentis, mobilitas fluiditaſque Vere quam Autumno.

Diverſiſſimi ſpecie morbi, moborumque symptomata, a materia aliena in hypochondriis ſtabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere iuvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis quamdam cum iis analogiam referentibus diſtincti fuerint, quave etiam methodo uſi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos bilioſos comitatur; graviſſimus ſaepe eſt, quaſi ca-

put diſſiliret, quod aeger manibus, vel ſuis vel adſtantium, valide compreſſum minus dolere putat, idque leniminis efflagitat. Dolor hic modo occiput, ſubinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, ſtataſque periodos, quibus acrius inſtat, obſervat. Subinde adeſt faciei rubor, oculorum quaſi ſcintillatio, ſed plerumque faciei color χλωρος, id eſt, cum virore pallidus, qui et album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque eius, ſi contrectetur, hypochondria tenſa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus, levis et ſponte orta diarrhaea, materiam alienam circa praecordia hoſpitantem et omnium malorum originem aperte loquuntur. His ſi alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim; et ſero tandem aut mortui ſunt, aut non niſi difficillime convaluerunt. At ſi vena ſecta fuerat, omnia mox ab educto ſanguine in peius ruebant: ſolum emetico-catharticum profuit, et conſtans plerumque ac inſigne levamen attulit. Vidimus quoſdam a miſſione ſanguinis mox delirare, quibus emeticum ſanam denuo mentem reſtituit. Vidimus affectus ſoporoſos, incipientem opiſthotonum, reſolutionem muſculorum faciei ex uno latere, balbutiem emete-catharſi ſublatam, et cito ſecutus effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis praenotionibus, ſcilicet: *In febre continua* (a poſteriori conſtat, de *biliosa* mentionem fieri) *quicunque voce deſtitui iacentes, oculis conniventes nutant, hi, ſi, poſtquam sanguinis ipſis ex naribus fluxit, et ubi vomuerint, loquantur et ad ſe ipsos redeant, servantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, et ipſe movendi conatus innoxius eſſet, non ab illo ſanguinis per nares fluxu, ſed a vomitu morbi ſolutionem exſpectans. Hoc naturae conamen et nos ſubinde imitabamur, et pauxillum ſanguinis detraximus, ut aeger minori cum periculo vomeret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de iuvene narrat; qui aeruginem vomuerat; inter vomendum totum corpus convellebatur, et aerugine evacuata febris ſtatim, ac convulſio ceſſavit.

En hiſtoriam hucusque dicta confirmantem: vir 39. annorum, cellae vinariae curator, die Paſcha praecedente, friguit caluitque alternatim, per octo continuos dies, quin tamen decumberet: tandem per gradus ſcalae decidit, ut dorſum et occiput graviter allideret: acceſſit dolor capitis, dorſi, lumborum, vomitus bilioſus cum pauxillo ſanguinis; ſecta dein vena, melius habuit. Verum paulo poſt rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Noſocomium F. F. Miſericordiae transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digreſſus inde per aliquot dies commode valuit, verum exactis octo diebus, rediit idem capitis dolor cum tinnitu, ſuſurro et quadam ſenſuum confuſione. Acceſſit reſpiratio laeſa, ſputa mucoſa, viridia, lingua bilioſa, oris ſapor non raro amarus, nulli ructus. Moleſta cardialgia, hypochondriorum et abdominis totius tenſio, alvus difficilis, pulſus celer, plenus, non durus. Veſicans ad nucham ponebatur, aliaque ſimul adhibebantur, quae ex uſu eſſe videbantur. Animus erat locum veſicante eroſum

diu apertum ſervare. Secta denuo vena eſt: ſanguis cum cruſta phlogiſtica. Omnis noſtra cogitatio potius in lapſum quem paſſus erat, etſi nihil a chirurgo detegi, poterat, quam in ſaburram primarum viarum converſa erat. Elapſo biduo, quaſi incipiens epiſthotonus obſervabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confuſio ſenſuum, et magna in ſomnum proclivias, pulſus celer, non durus. Datum emulsum purgans ex manna et ſale amaro, foeces multas, ſed abſque levamine, eduxit. At continuo moroſus, confuſus, comatosus, die ex quo ſuſceptus erat quinto, emeticum hauſit, quo plurima profunde flava viridiaque reiiciebantur. A vomitu minus ſoporoſus erat, et alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc bilioſa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum et abdominis tenſio. Reſpiratio facilis, indolens, ſed acceſſit tuſſis. Elapſis duobus diebus, denuo emeticum exhibitum: copioſa denuo, flava, viridia et pultacea reiecit cum inſigni levamine omnium ſymptomatum. Poſt emeticum, datum eſt medicamentum ſalinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias bilioſas efficieretur.

Verum paulo poſt, die circiter 14., ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quae cortici Peruviano auſcultabat: is poſtea brevi ex integro ſanus disceſſit.

Cauſa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii, cuiusdam libro de affect. in hypochondriis ſtatuitur, ſic enim legitur: *Phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, et dolor circa praecordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta aut quinta advenerit, et febris fortior fit, et dolores augeſcunt et color ſubilioſus efficitur, et*

mens percellitur. Alvum curandum eſſe, ait auctor libri, acetum, mel, et aquam propinanda. Subiungitur poſtea: *Fit hic morbus a bile, cum mota viſceribus, ac ſepto transverſo inſederit*. Nos viae compendio uſi bilem ore potius quam alvo eiecimus.

Huc aliqua rztione pertinent, quae in viro quodam contigiſſe ſcio, qui caput graviter ad durum obſtaculum cadendo alliſerat, unde vertiginoſus, et capitis dolore vexatus tam diu manſit, donec aeruginoſa vomeret; peracto vomitu bene habuit.

Duae foeminae ex fumo carbonum male mulctatae, vertiginosae, nauſeabundae, capite dolentes manſere, donec dato emetico, bileque multum reiecta, mox a vomitu convalescerent.

Perſaepe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipſum, aut lapſu, aut alia ratione affectum, efficit ut bilis copioſior in ventriculum effundatur, quae dein ob sympathiam encephali cum ſyſtemate gaſtrico morbum capitis alit.

Perſcrutanti ſingulorum hucuſque narratorum rationes, et eorum quae paulo poſt recenſebimus, id fortaſſe ſatisfaciet, quod prava materies praecordiorum, non eas ſolum partes, quibus circumſcribitur, ſed etiam remotius poſitas, et conſenſu quodam, per observationes certo, etſi fors nondum ſatis explicato, inter se communicantes, afficiat; aut ſi hoc diſplicet, id forte vero ſimile erit, particulas ſaburrae reſorptas partem, ad quam delatae haeſerint, vellicare, et quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus ſalutaris non raro citius ſequitur, quam ut alibi praeterquam in ventriculo mali fomitem quaeras.

Morbos pectoris a bile ortos ſuperior deſcripſimus. Supereſt, ut quae de eorum frequentia, methodo curandi varia ac periculo mihi conſtant, exponam.

Perſaepe occurrunt graviſſimae peripneumoniae ac pleuritides, quae et ſymptomatum anomalia, et temporis diuturnitate, quo durant, et effloreſcentiis praecipue miliaribus ſupervenientibus clare oſtendunt, quod non ex illa pleuritidum aut peripneumoniarum familia ſint, quam *Sydenhamus* ſatis certo curari poſſe aſſerit, dum vim curationis fere totam in repetita venae ſectione ponit. Eximius hic obſervator pleuritides ſuas raro in adultis citra iacturam 40. unciarum ſanguinis curavit, at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quae facta licet duplo maiori sanguinis impenſa, nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem et gravius affligant, et demum iugulent.

Eſt cur credam pertinaces haſce pleuritides eas eſſe, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque, *biliosa* videlicet et *inflammatoria* compoſitas.

Quod ſi ſimplex pleuritis bilioſa, aut etiam compoſita (ita tamen ut levior tantum, eaque ſecundario nata, phlogoſis ſit, multum interim praedominante vitio morboque bilioſo) ſanguinis miſſionibus ſollicitetur, fieri neceſſario debet, ut, ſanguifero ſyſtemate depleto, plus materiae bilioſae, in ventriculo et inteſtinis hospitantis, transferatur, visque vitae debiliretur, quo minus inimicas materiae alienae particulas excutere valeat, et ipſius ventriculi robur plus aequo imminutum adhuc magis deiiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etſi non pauci intereant, ni errores, per

toties repetitas ſanguinis miſſiones, commiſſi aliqua ſaltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam deiectamque vitae vim, veſicantium et epiſpaſticorum ſtimulo suſcitant, copioso potu mellito nitroſoque ſaburram diluunt: inde aptior reſorptioni redditur, totaque ſucceſſive in sanguinis maſſam tranſit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim aeger inter mille mortis propinquae imagines miserrimam vitam trahit; et, ſi etiam vim ac diuturnitatem morbi ſuperet, non niſi tarde eluctatur.

Qui vera, eſſentiali ac inflammatoria pleuritide laborat, cito ſanatur, nique alia prava praediſpoſitio adſit, cito priſtinas vires recuperat, ac recidivis minus ſubiacet. Huic enim nimium ſolummodo fibrarum robur ſolvere, ſanguinis copiam demere, eius conſiſtentiam aequo maiorem diluere, et illum ſanitatis nimiae exceſſum ad iuſtam mediocritatem reducere oportet. At vero is qui, ob languentem syſtematis gaſtrici oeconomiam, sordes diutius collectas circumfert, qui profuso per repetitas venae ſectiones vitali latice, ad incitas redactus, per miserrimum a veſicantibus petitum auxilium, id obtinet ut illud pauxillum relicti ſanguinis, diſſoluti impurique, citatiori suo circuitu, amiſſi quantitatem ſuppleat, vitaeque tenuiſſimae ſcintillam alat, nae is, inquam, aut nunquam omnino, aut non niſi longiſſimo poſt tempore, et exquiſitiori artis auxilio, naturaeque benignitate ſingulari, ad priſtinam ſanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapſui, aut aliis morbis diuturnis magis reddet obnexium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti ſequelas tota ſua vita lugent!

Haec

Haec methodus, quae ſanguinis miſſione repetita copioſaque, potu multo diluente, ac veſicantibus, morbos bilioſos tentat, ſaepius ſpectata, Medicos non paucos deterruit, ut eandem deſeruerint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc ſunt, qui cum una alterave praemiſſa venae ſectione morbum increſcere vident, *malignitatem* clamant, atque ad antiſeptica confugiunt.

Tantam ſanguinis iacturam aeger hac medendi ratione non patitur, ſed medicamentis ſtimulantibus, aromatiſque urgetur: qua re fit ut, quidquid pravae in primis viis materiae haeret, id totum intra ſanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus gravia ſymptomata progignat, donec tandem attenuata ſubactaque ſtimulantium vi ad corporis ſuperficiem deferatur, ibique, diffl.ta tenuiori parte relicta in extremis vaſculis craſſiori ſubſtantia, exanthemata ac ecthymata producat, utique critica, ſed criſi perquam difficili.

Geneſin efflorescentiarum in ſordibus ſyſtematis gaſtrici quaeri fere ſemper debere, multorum atque etiam noſtris obſervationibus convictum videtur. En ideam miliarium, pleuritidi peripneumoniaeve ſupervenientium.

Etſi hanc utramque morbis bilioſis medendi methodum merito reprobent quicunque morbi notionem paulo diſtinctionem habent, nihilominus non infrequentes nobis caſus oblati ſunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim ſubinde, ut morbo bilioſo detenti, factis extra Noſocomium iam aliquot venae ſectionibus, ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc reſtiterat, dato quidem emetico eiectum fuit. At multum interea

eiuſdem pravae materiae, in communem humorum oceanum delatum, nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat abſorpta ſaburra, omniaque corporis colatoria aperta ſervanda, ita tamen, ut alvus praeprimis pronior redderetur ad excipiendum quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod ſi vires vitae ſuccumbere viderentur, veſicantium, et radicis ſerpentariae virgininianae, contraiervae, camphorae etc. ſtimulos ſubdidimus.

Ita et hac methodo uſi ſumus, ubi phlogoſis iuncta primariam attentionem et medelam poſtulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere ſymptomata bilioſa, bile dominium in toto iam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum, quod ad initium inflammatio prohibuerat, ſerius datum nil amplius in bilem abſorptam potuerit: hic ſpem in repudiata alias methodo poſuimus.

Symptomata quaedam difficiles nobis explicatus admittere ſaepius videbantur. Sic nulla ſaepe primarum viarum affectarum ſigna apparuere, quibus confiſus emeticum tuto exhibere potuiſſes: ſola aderat paulo frequentior alvi deiectio, pulſus naturali citatior, parum tamen, et mollitie conſueta: caeterum et lingua, ut in ſanis ſolet, et bonus aſſumptorum ſapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies ſolummodo praerubra, et oculi ſcintillantes erant. Hos ſi miſſione ſanguinis aggreſſi ſumus, graviſſime id tulere: at dato emetico ingens materiae viridis, flavae, nigricantis, pultaceae, moles reiecta, admirationem nobis fecit qui fieri poſſit, ut tanta eius vis tamdiu collecta circa praecordia morari queat, quin luculentius praeſentiae ſuae ſignum det.

Habuimus hominem, qui, excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tenſione, ac punctorio, ſed leviſſimo tantum, dolore ſub infimis coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri, nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis pultem bilioſam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui, ructus acidiſſimos queſti, materiam acido-auſteram ac dentes ſtupefacientem, vomitu reiiciebant. Saburram et odore et ſapore acidiſſimam, auſteram, fauces exurentem, colore viridiſſimam, in Hungaria, cum adulta Aeſtate febres bilioſae graſſarentur, ſaepiſſime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, bilioſusque, ab aſſumptis acidis vel aceſcentibus in acerrimam acido-auſterae acrimoniae ſpeciem degenerat: idque Aeſtate et Autumno, uti ſupra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit quam Vere. At male inde *acidam* bilis naturam quis ſtatueret absorbentibus ſolis corrigendam.

Conſtat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, ſi vegetabilibus miſceantur, fermenti inſtar agere, et vegetabiles ſubſtantias in acido auſteram acrimoniam convertere; unde ſaburrae acidae in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti poteſt illius inter Damnonios epidemice graſſantis colicae, quam cl. *Huxhamus* peculiari opuſcolo deſcripſit. Alio quoque ſigno utebamur, quo morbos gaſtricos, a colluvie materiae alienae ortos, a febribus inflammatoriis diſtinximus, ſi etiam reliqua fere omnia nos deficerent, urinis ſcilicet parcis, frequenter miſſis, profunde flavis, principio morbi ſtatim deponentibus. Galenus ait comment. 4. de victus

rat. part. 43. *Quibus principio urinae et nebuloſae et craſſae exiſtunt, hos, annuentibus caeteris, purgare convenit: quod ſi urinae inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at, ſi videatur, clyſterem exhibebis.*

Multum intereſt ut omnia morbi cuiuſcunque ſigna colligantur, quae medentium memoriae firmiter inhaereant; nam dum morbus primum naſci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus inſignitus, ſub ambigua adhuc, pluribuſque aliis communi forma deliteſcit, perdifficile ſaepe accidit, morbi *ſolummodo inchoantis* ſpeciem determinare, eumque mature atque adhuc in herba ſuffocare.

Hinc nullum nec leviſſimum ſignum, quod ad diagnoſin horum morborum *fieri primum incipientium* aliquid conferre poteſt, unquam negligi debet.

Idem perſaepe languor corporis, eadem inappetentia, caloriſque ſenſus praeternaturalis obſervatur, ſive aliquid pravae materiae ſyſtema gaſtricum afficiat, etſi ea vix ullum praeſentiae ſuae paulo certius ſignum det; ſive vero, in ſyſtemate venoſo et arterioſo, ſanguis vel phlogoſi vel plethora peccare inceperit. At vero etſi morbus utrinque ſub eadem propemodum larva ingrediatur, non erit idcirco indifferens an ventrem purges, vel vero ſanguinem mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, et morbum vel adhuc in cunis iugulabis, vel ut praeceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnoſin *Baglivius* inter *deſiderata medica* repoſuit, Medicoſque exhortatur, ut ſuam quiſque ſymbolam pro locupletanda hac ſcientiae noſtrae parte conferat.

Haec ratio eſt, quare minutiora quaedam paulo ſcrupoloſius ſubinde perſequar, omniaque colligenda eſſe opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phraſi Balloniana utar, *venari* poſſimus.

Ardorem thoracis, oppreſſionem pectoris, tuſſimque, quam in pleuritide ac peripneumonia bilioſa obſervavimus, duplici origine naſci poſſe ſupra innuimus. Scilicet vel ex reſorpta, et ad pulmones delata materie aliena, vel ex ſolo pulmonum cum ventriculo conſenſu.

Id forte *de bilioſis his thoracis morbis* aliqua ratione dici poteſt, quod Galenus de febre ardenti ſcribit comment. 4. aphor. 55. *Febrim ardentem fieri novimus, quando venae exſiccatae acres ac bilioſos humores ad ſe traxerint*. Nihilominus cum ſputum ſanguinis, quod etiam in hac bilioſa pleuritidum ſpecie ſubinde occurrit, ſtatim abſoluta emetici actione frequenter ceſſet, multum quoque conſenſus poterit.

Id in pueris tuſſi ſtomachica laborantibus frequens eſt, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tuſſi ſollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vaſculis ſanguis prodit. Correcto ventriculo, pulmo quieſcit, et ſputum ſanguinis ceſſat.

Hanc ſputi ſanguinei ſpeciem probe pariter diſtinguere ab illa oportet, quae aut ſanguinis miſſione, et emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in iis fit qui ob laxos pulmones cruenta ſputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea ſputi ſanguinei ſpecies, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum ſpuria hac

ſpecie complicetur, et sputi sanguinei ratio in natura verae phlogoſeos quaeri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, ſic in bilioſis maximi illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus ſect. 5. *Lingua urinam ſignificat. Linguae virides cum pallore bilioſae. Bilioſum autem a pingui: albae a pituita. Lingua concolor attingentibus ipſam humoribus, quapropter per hanc humores cognoſcimus.*

Obſervavimus in morbis bilioſis a venae ſectione levamen, ſed momentaneum haberi, morbumque paulo poſt validius urgere. Sanguinis miſſio fibras ab acri bilioſo vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat, at ſi venae, ut Galenus ait, *copioſiorem bilem attraxerint*, morbum augeri neceſſe eſt.

Mala ab attracta bilioſa materie oriri ſolita, quaeve nec venae ſectionibus, nec quocunque alio modo, niſi tempeſtiva emetici exhibitione tolluntur, libro de veteri medicina, Hippocratico penicillo depicta videmus: *Cum amaritudo quaedam diffuſa fuerit, quam bilem flavam appellare ſolemus, quales ſtatim anxietates, et aeſtus, et impotentiae occupent! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut ſponte, aut per medicamentum, ſi modo tempeſtive quid ipſorum fiat, manifeſte et a doloribus, et a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, et cruda, et meraca, et intemperata: nulla arte neque dolores, neque febres ſedare poſſumus. Et quos quidem acuta, acriſque ac aeruginoſa bilis affligit, quales mox rabies et morsus viscerum ac pectoris, et despertatio! non ſedantur autem haec, priuſquam eadem expurgetur et proſternatur, et aliis permiſceatur.*

Momentaneum hoc a ſanguinis miſſione le-

vamen, in iuvene, bilioſa ſaburra laborante, nos ſeduxit, ut morborum alia quam oportebat ratione curaremus. En eius perbrevem hiſtoriam: iuvenis 18. annorum, faber ferrarius, 20. Maii ad nos venit. Ante 5. dies veſperi laſſitudine, dolore lumborum, pectoris oppreſſione, dolore punctorio ad ſternum afficiebatur. Sitis multa, tuſſis nulla; frigus internum continuum, et extremorum calores querebatur. Caluit multum, ſi contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum bilioſa. Dolor in molli parte hypochondrii ſiniſtri. Pulſus celer, fortis, plenus. Nulla alia conſueta bilioſi apparatus ſigna. Animus erat, praemiſſa venae ſectione, die ſequenti potionem emeticam propinare. Secta vena eſt. Sanguis bonus extractus cum inſigni levamine, diutius ac alias ſolet, perſiſtente. Emeticum omiſi, meque in diagnoſi deceptum, morbumque, quem pridie *bilioſum* declaraveram, nunc *inflammatorium*, ob inſigne et ſatis diuturnum a ſanguinis miſſione levamen, argumento a poſteriori, ut aiunt, deſumpto, arbitrabar. Sumpſit potum hordeatum cum oximelle. Verum cum exacto uno die ſymptomata pectoris multo gravius redirent, eadem uſus medela ſum, ſanguinis ſcilicet miſſione, utut longe parciori ac prima vice. Denuo inſigne levamen, ſed minus diu durans. Accedit ſenſuum hebetudo, ſtupor, abdomen dolens, praecipue hypochondrium ſiniſtrum, graviſſima pectoris oppreſſio, pulſus celerior multo quam in principio. Mens ſaepe vacillat. Datum emetico-catharticum eſt, quo multa flava, viridia, ore et alvo eiecta ſunt. Poſt emeſin mens nondum ex integro rediit, ſed adhuc ſubdelirat, attamen rarius mitiuſque quam antea. Dedi tincturam rhei aquoſam cum ſale medio, ea doſi, quae alvum

ſervaret apertam, etſi cavebam ne ſuſior fieret, et vires aegri convelleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus ſoleat eo in caſu ubi morbus bilioſus prava ad initium methodo curabatur, et cruda ſyſtematis gaſtrici materies ſanguinem inquinarat, cum ſordium bilioſarum, ſi maſſam humorum intrarint, aptiſſimum colatorium alvus ſit, quo ſenſim reductae commodiſſime elliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppreſſio pectoris. Sed cum pulſus mollis, debiliſque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea bilioſa, areſceret, camphorae, radicis serpentariae virginianae, contraiervae, et ſynapiſmorum ſtimulos ſubdidimus, ut, quidquid extra terminos ſyſtematis gaſtrici ſitum eſt et aut viſceribus inſixum, aut circumductis humoribus permixtum, extricetur. His effectum eſt: ut mens ſaepius rediret ac antea, pulſuſque vegetiores redderentur, lingua humectarerur etc. Verum cum hypochondriorum meteoriſmus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum eſt, quod copioſam bilem multo cum levamine excuſſit. Ab emeſi, ſecunda vice celebrata, subiunctiſque denuo cardiacis mens ex integro, et plena, tardo licet paſſu, convaleſcentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum ſubire non poſſe et obſervatio frequens, et ratio docet. Qui materiem alienam, in ventriculo et partibus illi communicantibus ſtabulantem, purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviorem reddit: haec enim cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longiſſimum inteſtinorum canalem

circumducta, et vaſis reſorbentibus quamplurimis adplicata, ab iiſdem excipitur, et ſanguinem, vitii hucuſque expertem, inficit.

Damnanda ergo praxis eſt, quae adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, utut indicatiſſimum, propinare audeat, ſed eccoproticis, veterumque minorativis, saepius et per epicraſin datis, morbum unico emetico iugulandum, perſaepe cum periculo aegri non exiguo, in longum trahit.

His antiquiſſima obſervatio ſuffragatur; bilem enim frequentius tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis teſtatur: *quantum quidem in ventriculo, et veſicula ineſt bilis, quod quidem in ventriculo eſt, aliquando deorſum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos a natura ipſa edocti in principio bilem emetico potius quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quae L. 7. de morbis popularibus habentur: *ſubpurgandi ſunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerit; inferni quidem, ubi conſidiſſe videris. Signum habes, ſi non anxii fuerint; neque capite gravati, et cum calores mitiſſimi, et cum poſt exacerbationes ceſſarint. Superni vero in ipſis exacerbationibus: tunc enim et hi elevantur, cum anxii et gravati ſupernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non eſt, quoniam ſua ſponte in his temporibus* (vomitu scilicet) *expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum poteſt, quam purgans, cum illud in ipſis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non niſi poſt illas. Propterea vero uſum evacuantium in principio morbi ſuperfluum putat, quod biliosa collectio ſua ſponte evacuetur. Verum ubi natura, muneris ſui ve-

lut oblita, ſalutares haſce evacuationes non ciet, quidni ars naturae imitatrix id ſuppleat, ut idcirco, in exordio morbi, emeſis tuto moveatur; quae multoties alias cum emolumento aegri ſponte ſit.

Praeſtantiam emeticorum prae ſolis purgantibus cl. de *Praeval* in praeclara, etſi perbrevi, diſſertatione *de vomitoriorum usu in peripneumonia putrida* (*vid. T. II. Diſputationum ab ill. Hallero collectarum*) ita demonſtravit, meamque mentem, cum ſerius in hanc diſſertationem inciderem, ea ratione expreſſit, ut integrum textum non poſſim non traſcribere: *antequam faceſſant aegri vires*, ait cl. auctor, *nequidem exſpectato morbi decremento, cathartica, cathartico emetica, et ipſamet emetica cito et tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis fruſtraneum expectaremus decrementum, in peius rueret cunctando malum, et certo certius morti occumberet, antequam verae et genuinae methodo committi potuiſſet aeger. Rite ergo praeparatus lene cathartieum hauriet? Eſto, sed uberior viſcoſaque nimis turget ſaburra, quam ut catharticis foras amandari queat, tempus urget, in promptu adeſt auxilium, cathartica emeticis ſtimulata* (*granis aliquot tartari ſtibiati*) *vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipſiſſimas exhibeamus praeparationes, quae blande et efficaciter purgant; in eo quippe caſu excandeſceret pectus, plus aequo intensa et agitata ſanguinis mole, ſi ſimplici leniori cathartico ſaburrae foras educerentur. hoc praeſertim caelo eliminatu difficillimae.*

Pro vomitu concitando uſi ſumus ſolutione tartari emetici, iuxta normam in diſpenſatorio Viennenſi praeſcriptam parati: grana quatuor in libra aquae solvimus, cuius quartam partem ſingulo horae quadrante vomituri potabant. Poſt

ſingulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque maiori cum emolumento vomant.

Multiplici praerogativa hoc medicamentum prae quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemodum in Medici poteſtate eſt, cum potio haec per epieraſin propinetur. Praeterea vim emeticam inde, certius quam a quocunque alio vomitorio ac citius experimur. Radix ipecacuanhae ſubinde effoeta, aut ſi etiam recens ſit, non raro mucoſis ventriculi ſordibus involuta, aut nullum, aut non pro dignitate, aut alium, qui non querebatur, effectum producit.

Etenim radix haec non raro, nulla excitata emeſi, purgantis inſtar verſus alvum ruit. In delicatioribus contigit ut nauſeoſam radicem vix devoratam faſtidioſi reiicerent, et ſperato effectu fruſtrarentur. Tartarus vero emeticus aqua ſolutus, et hac methodo exhibitus, etiam delicatiſſimis tuto datur: vis eius ſolvens, attenuans, pulchre quoque eo in caſu convenit ubi mucoſa colluvies lateribus ventriculi firmius adhaeret.

Cum rariſſime accidat, ut solummodo ventriculus gravetur, quin non et inteſtina aliquid vitioſae materiae attraxerint, alia quoque is virtute praeſtat, cathartica scilicet, ut adeo haec potio carthartico-emetica *choleram* quaſi *artificialem* cum bonis aegrorum rebus excitet. Lipyriam febrim, quae ex bilioſarum familia eſt, non ſolvi, niſi ſuperveniente cholera, notavit Hippocrates. Id quod natura, ſui conſervatrix, ſalutari molimine nonnunquam ſola facit, medicamento nos praeſtitimus carthartico-emetico. Eadem ſolutione tartari emetici, refracta admodum doſi, uſi ſumus ſaepiſſime kermetis loco. Kermes aqua non ſolubilis, in mixturis pectoralibus noſocomii noſtri, minus

commode exhibebatur; etiamſi enim vaſculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inaequalis erat portio, et ſaepe nihil omnino kermetis aeger acceperat, donec, cum ultima doſi mixturae, totam kermetis, in fundo haerentis, portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquae ſambuci unc. v. oxym. ſimpl. et squill. á unc. I. tart. emet. gr. ij. Si commode aeger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24. horas totum abſumatur, diviſum in doſes sex.

De praeparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur, abſque praegreſſis ſolventibus id dediſſe. Tumultuarium hoc videri poſſet, atque inconſulto factitatum, ni obſervatio frequens nos docuiſſet id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, et ad evacuationem parata, aut ſi quaedam ſolummodo materiae portio ſoluta, reliqua vero tenax et glutinosa fuerat, id ſaltem obtinebamus, ut, quod mobile fuerat, eliceretur, reliquiae vero ipſa vomendi actione, vi medicamenti attenuante solventeque, aptae redderentur quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim intendebamus ut mali fomes quantocius, et cum temporis et laborum compendio excutiatur.

Nunquam, aut perraro ſanguinis miſſionem emetico praemiſimus, ac non niſi praeſens aliqua inflammatio eam poſceret. Praeſenti ſolummodo malo medebamur: nolebamus hominem, utut ſanguinis copiam et robur fibrarum inſigne ex pulsu aſpectuque metiremur, morbo bilioſo laborantem vel pauco sanguine privare, ne magis eidem morbo, quem emetico curabamus, obnoxius reddatur. Non ſuffecerat, quod aeger ſanguinis detra-

ctionem *ferre poſſit*, requirebamus etiam illud, ut *neceſſaria* ſit.

Univerſim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris praenaturalis ſenſum, non omem motum febrilem a ſanguine phlogiſtico, copioſo, orgaſtico naſci arbitrabamur, obſervationibus ita docti. Ventriculus, abdomen, iniuriis magis patent, quam ſyſtema ſanguinem, et ſi quid in hoc vitii ſit, plerumque id ſecundario ortum eſt, labe a ventriculo et inteſtinis tracta. Saepius in mentem venit illud Celſi L. 2. C. 10. » Sanguinem incisa vena mitti, novum non eſt, ſed nullum pene morbum eſſe in quo non mittatur, novum eſt „.

In pleuritide, et peripneumonia bilioſa, ſaepus morbo iam in melius vergente, diarrhoea ſupervenerat, aegro perutilis, niſi fors nimium fuſa alvus vires convelleret, et ſputa supprimeret: moderatior summopere profuit; hac enim materies in ventriculo et inteſtinis reſtitans, quae nec vomitu ad initium reiecta, nec reſorpta ex integro ad vias secundas tranſit, multo potu diluente aſſumpto mobilis facta, alvum petiit, fortunato utique naturae conanime.

Non eſt haec illa pleuriticis ſuperveniens, et ab Hippocrate damnata diarrhoea, quae a pure in pulmonibus iam nato, et ad inteſtina labente provenit, mortis praenuntia, aut quae, dum inflammatio latius ſerpens vicinas pulmonibus partes corripit vellicatque, liquidiores ſanguinis partes alvo eliminat, reſtitante interim cruore et per vaſa difficilius moto. Haec aegris pernicioſa, a viis ſecundis oritur ſeſe in primas exonerantibus: illa ſalutaris, reliquias bilioſas evertit.

Alterum eſt quod cum alvo hac laxiori plerumque obſervatur, ſputum videlicet craſſum, tenax, glutinoſum, cuius excretio aeque utilis ac neceſſaria eſt. Hinc alvum ſaepe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copioſior fuerat, ne expectoratio ſupprimatur, pulmones a reſorpta materie liberans.

Dedi tunc, optimo cum effectu, ſingulis horis, pulverem compoſitum ex grano dimidio kermetis mineralis, et quarta parte grani laudani puri, triti cum pauxillo ſacchari, vel etiam omni bihorio pulverem ex eadem laudani quantitate, et grano uno kermetis mineralis praeparatum.

Hoc quoque tempore veſicantia egregios effectus praeſtitere; vis enim cantharidum movens, glutinoſa incidens, attenuans, ſolvens, ſputa pulchre promovebat, quin alvum ſollicitarit. Nam caetera expectorantia, alvo per ſe iam nimium lubrica, antequam in ſanguinem recepta deſtinato fini ſatisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulae maſſam humorum, inſalutatis primis viis, ſubeunt, et ſputa promovent.

Hoc ſcopo ſi veſicantia adponerentur, locum veſicante tentatum nunquam permiſi epidermide ſpoliari, ſed ea relicta, et adpoſito ſiccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin et tertia vice; ac ſaepius, ubicunque commodum videbatur, aliud veſicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice ſpectans, diuturna loci ſuppuratione aut peculiari attentione ad locum quo adplicentur, non egebam.

Quod uſum expectorantium concernit, non

eſt eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quae, ſive in vera eſſentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, ſive in hac ſpuria bilioſa, aut inflammatorio-bilioſa, mox in principio morbi medicamenta moventia ex ſtibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque huius generis exhibet. Quamdiu enim e. g. in vera pleuritide phlogoſis manet, tamdiu ſola viget ſolvendi, emolliendi, et maſſam ſanguineam minuendi indicatio; verum ubi primum morbi inflammatorii ſtadium praeteriit, diſcuſſaque phlogoſi, materies mobilis effecta, ob lentorem aut vim vitae nimis delectam, ſputando educi nequit pulmonesque ſuo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, ſtimulante viribus vitae debilitatis ſuppetias ferre, ut omnes ſecretiones et excretiones, quae ob morbi vehementiam, diuturnitatem, praegreſſaſque copioſas evacuationes languent, admoto expectorantium ſtimulo reſuſcitentur.

Coctionem criſinque die quodam decretorio peragendam, et quaecunque huc pertinent, ſi reſtricta magis ſignificatione acceptentur, ut non quaevis morbi ſolutio, quocunque tempore modove facta, criſis dicatur, ad morbos bilioſos attinere non putabamus.

Controverſiam de dierum criticorum veritate inde natam exiſtimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quaeſiverint, atque etiam in omnibus obſervaſſe putarint, etſi eoſdem ſolum in aliquibus vere obſervarint: alii vero, cum in plurimis non obſervarent, dies criticos ad ſuperſtitioſa antiquitatis figmenta, concluſione latius ac par erat deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomeſque intra humorum circulantium limites poſitus eſt, et circulationis legi ſubiacet, *magna ex parte* coctionem, criſinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis et arteriarum, materiam hanc alienam intra vaſa ſanguifera contentam ſubigat, attenuet, et excretioni, quae coctae materiae magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, (utut et ſubigi, attenuari expellique, id eſt, *coqui*, et *critice evacuari* debeat) modum diesque ab Hippocrate deſcriptos obſervare videtur.

Verior, et obſervationibus recentiorum ſtabilita dierum criticorum doctrina erit, ſi ea unice materiae phlogiſticae in ipso circulante ſanguine natae, nec aliunde receptae adaptetur, ut ideo ſoli morbi inflammatorii certo dierum numero, certove modo iudicentur.

In morbis gaſtricis materies motui cordis et arteriarum expoſita non eſt, ſed iners in ventriculo ac inteſtinis haeret, et vim vitae ſubigentem, attenuantem expellentemque non experitur: hinc in ſensu ſaltem ſtrictiori coctio, critica perturbatio et criſis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipſemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturae coquentis vices subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evaſit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam criſinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criſeoſque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gaſtricis id ſolius propemodum Medici opus eſt.

eſt. Is in febribus inflammatoriis naturae ſolummodo hinc inde ſuccurit, ſaepiſſime otioſus tantummodo moliminum eius ſpectator eſt. In gaſtricis a crudo humorum apparatu oriundis parum natura facit. Medicus plurimum.

Reſtant aliqua, quae medentem ſubinde diu multumque ſuſpenſum tenent, in partesque trahunt varias *biliosa ne* pleuritis sit, an *inflammatoria*, vel vero an ex utraque *compoſita* ſollicite ſecum diſputantem; non enim ea ſemper horum morborum ratio eſt, ut non multa inter ſe communia habeant, nec alter alterius perſaepe ſpeciem prae ſe ferat.

At gravem ex commiſſo in diagnoſi errore noxam ſequi neceſſum eſt. Ut ergo ſecura pleuritidis verae a ſpuria dignoſis inſtituatur, ſequentia erunt perpendenda.

1. Quaenam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id perſaepe accidit, niſi cui quamplurimi aegri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, ſtatum, decrementum, copioſior plebis aegrotantis concurſus ad noſocomia quamoptime docet.

Toto hoc verno tempore ſordes primarum viarum, febreſque inde multiplices oriundae praedominium obtinebant, etſi haec ipſa anni pars inflammationibus alias infamis, bilioſis non raro phlogoſin adſperſerit. Hinc regnante hac epidemia edocti, ſtatum primarum viarum attentius obſervabamus, quas fere ſemper, quiſcunque alius ſimul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborante deprehendimus.

Hac occaſione non poſſum non depraedicare illorum induſtriam, qui non ſolum quovis fere

menſe in adverſaria referre conſuevere, qua ſanitate uſi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam ceſſarint penitus, ſed et ſimul athmosphaerae, in qua vivimus, ſtatum adnotant. Quod ſi plures paulo attentius ſingulas haſce res conſcriberent, atque quaſdam quaſi ephemerides componerent, brevi in immenſum excreſceret obſervationum numerus, ex qua tam vaſta collectione quidam quaſi canones de diverſo athmoſphaerae habitu ad hominum diverſum valetudinem deduci poſſent.

2. Ut in diagnoſi pleuritidis vel peripneumoniae bilioſae non erres, ſymptomata ſupra recenſita in morbis hiſce thoracis probe oportet memoriae infixa habere.

3. Multa docet praecedens valetudinis ſtatus. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validiſſimos, et inopinantes aggreditur. Pleuritis vero ſpuria bilioſa lente progreditur, et a dejecto appetitu, ſigniſque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore ſeſe monſtrat.

4. Frequentior in iis hic morbus deprenditur, qui victu crudo, uti plebs infima ſolet, utuntur, quive ventriculo alias debili et imbecilli ſunt, aut a natura temperamentum bilioſum nanciſcuntur.

5. Ad diagnoſin ſecurius inſtituendam facit quoque haec obſervatio, quod dolor in pleuritide, et peripneumonia hac ſpuria, inter tuſſiendum reſpirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tuſſiant neque reſpirent abſque inſigni pectoris incommodo. Praeterea tuſſis raro cruen-

ta eſt in bilioſa pleuritide, niſi illa validior ſit, ut ipſo tuſſiendi conatu aliquid ſanguinis exprimatur.

6. In ſpuria pleuritide ſcrobiculum, hypochondria, abdomen, et lumbi maxime afficiuntur, non autem aeque in vera.

7. Alvus diarrhoeica bilioſa longo ante morbum tempore non raro obſervatur; ſecus in vera pleuritide, niſi per accidens id fiat.

8. Urina non ruſſa, ſed flava, vitellinum colorem referens, bilioſa, ſaepe cum ſedimento aut mucoſo, aut lateritio, vel ante morbum, vel et in ipſo pleuritidis bilioſae exordio obſervatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruſſa eſt, et parca, et abſque ſedimento.

9. Febris pleuritidi verae iuncta *continua* eſt, cum levi ut plurimum ad veſperam intenſione abſque intermixtis horripillationibus; at vero febris pleuritidis bilioſae comes ex familia *continuatum remitientium* eſſe ſolet, ubi aut ſtato tempore, aut et per incerta intervalla exacerbationes redeunt, ſive id quotidie ſive omni tertio, quartove. ſive etiam eodem die ſaepius contingat.

10. Pulſus in vera pleuritide fortis, duruſque eſt, et, ut Petrus *Foreſtas* ait, *tactum ſerrat*; at in exquiſita, non complicata, bilioſa mollis eſt, et varia in variis celeritate.

Perpenſis hiſce, conſideranda quaedam ſymptomata ſunt, quae utrique pleuritidi tum verae, cum et ſpuriae bilioſaeque ex aequo conveniunt, ob eam rationem penitus pernoſcenda, quod letali cum eventu medentem saepenumero in errorem inducant. Ea fere ſequentia ſunt.

1. Oris amaror. Oris amarorem in bilioſis

fere ſemper obſervamus, non tamen ita ut abeſſe non poſſit, magna licet colluvie cruda bilioſa primas vias gravante. Verum ſubinde in iis qui bilioſo vitio non laborant, atque in *vera pulmonum inflammatione*, hic oris amaror deprehenditur. Hinc ſerio monendum eſt, ne quis nimium praecipitata concluſione ex ſolo ferme amarore oris, praedominantem bilioſam colluviem adeſſe ſtatuat, et funeſtam aegro medicinam faciat.

2. Symptoma ſaepe anceps, et utrique morbo commune, eſt vomituritio vomitusque. Etenim non infrequenter accidit ut pulmo, vera inflammatione tentatus, proximum diaphragma, ventriculum, et oeſophagum in conſenſum trahat, ac vomendi deſiderium, et ipſum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a cauſa idiopathica in ipſo ventriculo exiſtente vomituritio et vomitus fieri queunt, ita et ventriculum ſympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3. Ipſa bilis, hoc vomitu ſponte excitato, reiecta necdum ſufficit ut de pleuritide bilioſa concludam, ſi caetera reclament; in omni enim propemodum vomitu, praecipue paulo vehementiori, bilis in inteſtina et ventriculum exprimitur, vomituque reiicitur, idque etiam in homine caeteroquin ſaniſſimo accidit.

4. Symptoma fallax ſaepe, eſt rubor faciei genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in ſpuria bilioſaque obſervatur. Eum obſervari, in inflammatione pulmonum vera, facile captu eſt, nec ulteriori explicatione indigat. Verum certa eſt obſervatio *Ballonii* ſaepius apud aegros noſtros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum et

inteſtina crudus apparatus obſidet, ſubinde pallere quidem, vireſcereque, perſaepe tamen ſummopere rubore ſuffuſos eſſe, ita ut et album oculorum rubeat. Eſt quoque Hippocratis ipſius obſervatio, eos, qui facie rubent, aut ſanguineos plethoricosque eſſe, aut, quod hoc pertinet, abdomen habere ſtercoribus, ut ait, vetuſtis obſeſſum. Sed neque genarum pallor, et vireſcens faciei color uni ſolummodo biliosae pleuritidi convenit.

Etenim permulti ſunt, quorum pulmones vera diraque inflammatio tenet, etſi vultu ſint pallidiſſimo, oculis ſemiictericiis, corporiſque totius eo colore, quem graeci non exprimendo alias vocabulo χλωρον appellavere, ac ſi diceres, ex pallido vireſcente. Serum enim phlogiſticum, quod cruſtam in patella flaveſcentem exibet, aegros hosce hoc flavo iridi colore pingit. Hinc cavendum ne in diagnoſi nos color faciei ſeducat.

5. Symptoma in utraque pleuritide tam vera quam ſpuria obſervari non raro ſolitum, ſputum cruentum eſt; etſi id frequentius pleutitidem et peripneumoniam veram comitetur. Verum ſi in ſpuria pleuritide tuſſis aſſidua validaque thoracem quatiat, ſi praeterea vaſa pulmonum ex praediſpoſitione quadam ſint paulo debiliora laxioraque, ipſo validiori tuſſiendi conatu ſanguinis quid ex ruptis vaſculis excutitur, ea prorſus ratione, qua in tuſſi pulmonum ſtomachica vehemens motus, ſanguinem per hos et nares ſubinde copioſe exprimit.

Vidimus hucuſque, quibus notis in caſu dubio Medicus uti debeat, ut morbum pectori ſpurium bilioſumque ab inflammatorio *pleuritidem biliosam a vera et phlogiſtica* ſecurius diſtinguat: di-

dictum praeterea eſt, quantum interſit ut omnis in hac diagnoſi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abſtrusa mali cauſa, atque adeo complicata Symptomata ſunt, ut tot argumenta pro *spuria* pleuritide, quot pro *vera* pugnent. Hoc rerum ſtatu dum Medicus qu m partem quodve conſilium arripere debeat dubius fluctuat, gravis quaeſtio naſcitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri oporteat.

In his anguſtiis Medici officio, quod parens Medicinae binis vocabulis ωφελεειν η μη βλαπτεν, (prodeſſe, aut ſi id nequeat, non nocere) totum circumſcripſit, is probe defungetur, qui alteram ſolum eius partem, μη βλαπτεην, expleverit. Pauca certe utrique morbo ex aequo conveniunt, eaque ſunt:

1. Potus copioſi cum melle, aceto et pauco ſale medio.

2. Frequens clyſterum uſus, ut inteſtina a praeſeute fors cacochylia liberentur.

3. Mora ipſa morbum deteget, evolvetque.

4. Exigua venae ſectio ad uncias IV—V—VI. utrique non raro convenit, nam et biliosis ſubinde ſanguinis miſſio eatenus prodeſt, quatenus ſpatium maius in ſyſtemate venoſo et arterioſo ſpatium maius in ſyſtemate venoſo et arterioſo efficitur, praecipue ubi febris bilioſa valida eſt, ita ut mali quid ab ipſo hoc motu auctiore timeas. Conditio ſanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo poſthac aut mitius aut gravius afficiente, aliquid fortaſſe ſuggeret, unde novam poſſis indicationem venari.

Iuvat potius hac, indirecta quidem et incompleta, quam nulla aut ancipiti, methodo uti.

Haec, quae de pleuritide et peripneumonia

ſpuria biliosa dicta ſunt, iis apprime reſpondent, quae magni in arte viri, annoſa praxi edocti poſteros docuere. Ballonius *potiorem* pleuritidum partem non venae ſectione, ſed iis curandam aſſerit, quae gaſtricum ſyſtema purgant, Ita enim ait: *maior eſt pars pleuritidum et dolorum lateris tum a congeſtione euiuſdam excrementi in pulmonem et thoracem, tum ab recurſum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite et partibus ſuperioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare et solvere ventrem, et ſaepe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc ſectioni venae locus non eſt, niſi forte semel id ſit, praeſertim ſi dolores latetis fiant hyeme a crudo et frigido humore, in quibus nequaquam ſectio venae convenit.* Et paulo poſt: *cum dolores vagabunde tenent nothas coſtas, et continuatione membranarum attingunt aliquando mammas et partes ſterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris cacochyliam, a qua propter vapores elevatos, dolores ſurgunt, ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa a partibus ſuperioribus pendeat, an vero in thorace ipso ſit: vulgo secatur vena, undelibet ſit dolor, idque male. Quis enim neſcit ſi dolor iſte agnoſcat causam in ventre inferiore, non modo non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam ſaepe nocere, quod attractio fiat a partibus inferis, et, ſi nondum adſit pleuritis, ea per venae ſectionem acceleretur.*

Pulchre quoque notat hanc de qua agimus pleuritis et peripneumoniae ſpeciem inferius, dum ait: *plerique querentur de dolore pectoris unaque ventriculi, et ſese animam ducere non poſſe aiunt. Statim Medicorum quorundam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur, at nil aut parum profici decla-*

rat rerum exitus. Etenim, ſi vel cholera, vel diarrhoea ſuccedat vel purgante ſollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obſtructio, dolores facit qui maxime adparent, et proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, et quia in thorace communis eſt membrana et lateribus et diaphragmati parte convexa. Choleram, *Ballonio* laudatam tanquam veram pleuritidis biliosae criſin, antimoniali emetico ars naturae imitatrix movet.

MAIUS.

Menſis hic frigidus, ſiccus, multoque perflatus vento febrium intermittentium prae reliquis ferax fuit: fuere et rheumatiſmi permulti, anginae, pleuritides copioſae.

Febres huius menſis ut plurimum tertianae fuere, ſolventibus et vomitu curatae, ita ut rarius cortice Peruviano opus fuerit, niſi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perſeveraret. Continuae emittentes morem tertianae ſervantes non paucae viſebantur, quae ſumpto ſolvente medicamento, et dein emetico, primo intermiſerunt, tandem vero penitus ceſſarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3. die. atque etiam eodem die ſaepius.

Quidam per tres pluresque ſeptimanas de continuo fere et nunquam intermiſſo totius corporis horrore frigoreve querebantur, hos ſolvens quoque medicamentum, ſubiuncto emetico iuvit: inter continuas remittentes fuerunt quaedam, quae, licet copioſae ſordes bilioſae vomitu reiicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remiſerunt.

Id is potiſſimum aceidit, qui praevium debilita-
tem, aut imbecillem ventriculum ad hunc mor-
bum afferebant, aut a multis iam ſeptimanis con-
rinuato horrore, anorexia, aliiſque a ventriculo
gravato oriri ſolitis ſymptomatibus conflictabantur,
aut qui morbum viſceribus iam diutius inſidentem,
ſtulta quae inter plebem viget opinione ſeducti,
vino, et continuato quin et aucto corporis exer-
citio ſuperare contendebant, vel ſanguinis miſſio-
ne intempeſtiva vires potius quam morbum fre-
gere. His ſupervenit linguae ſiccitas, ariditaſque,
atque eae affectiones, quae malignitatem imminere
demonſtrabant: nihilominus cortex cum camphora
eos denuo in vado collocavit.

Obſervatae quoque ſunt febres larvatae, qua-
rum binas ex adverſatiis meis huc transferam. Chi-
rurgus 22. annorum, coryzam cum narium ſic-
citate, obſtructione, ac dolore ad radicem naſi a
quatriduo paſſus ad nos venit, bono habitu ple-
noque praeditus. Pridie horruiſſe, dein caluiſſe
praeter ordinem, ſectam ſibi venam fuiſſe narra-
bat. Mane quo ad nos venit, commoda habuit,
pulſus erat celer, ſitis pauca, caput grave, odor
ſaporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens fa-
ciei totius. Datum eſt decoctum hordei cum oxi-
melle, iuſſuſque eſt decocto emolliente tepido na-
ribus attracto membranam ſchociderianam fomen-
tare. Primo die a meridie apud nos peculiarem ca-
pitis gravitatem uſque ad mediam fere noctem ex-
periebatur largo ſudore terminatam. Die ſeq. cum
et pulſus et corporis habitus ſanguinis detractionem
exigere viderentur, facta eſt venae ſectio; at a meri-
die circa hor primam frigus, inde dolor ingens, ac
fere intolerabilis ad ſinum frontalem ſiniſtrum, qui

ſudore circa horam noctu undecimam finiebatur. Nares ſiccae, nullumque aliud in corpore moleſtum ſymptoma. Die tertio, ſtato tempore, praegreſſo frigore, dolor ſaevus in ſinu frontali dextro rediit, ſtata itidem hora ſponte deſinens. Verum hoc die lingua modiciſſime billioſa fuit, os ſubinde leviter amareſcens, ructus rari, ſed nonnunquam amari. Finito paroxiſmo datum emeticum eſt, unde multa, flava viridiſque vomuit. Paroxysmus poſthac nullus rediit. Longo poſtea tempore hominem ſanum atque ab omni febre immunem vidi.

Iuvencula 34. annorum, per tres ſeptimanas appetitum deiectum, frigora cum caloribus alternantia queſta, ſuo conſilio venam tundi curavit: at inde peius habuit. Acceſſit et dolor capitis, qui a meridie in ſeram uſque noctem multum exacerbabatur cum horrore, aeſtuque horis pomeridianis graviter affligente. Vomituritiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima billioſa, alvuſque mota aliquoties eſt. Die ſequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore. ſudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo quam praecedentibus diebus. Cum ea ſumeret quae alvum redderent modice fluentem, cephalalgia, quae prioribus diebus aegram crudeliter affligebat, poſtea minus diu ac mitius urgebat, tandem cortice Peruviano compreſſa eſt.

Utraque hiſtoria primariam ſedem febrium larvaturum in gaſtrico ſyſtemate locatam eſſe demonſtrat. Quamvis haec iuvencula ſolo emetico curata non fuerit, paroxyſmum tamen concitata emeſi mitiorem experta eſt. Quin ipſe cortex,

iuxta mentem cl. *Caſimiri*, medicus non niſi ea ratione febribus medetur, quod vi ſua roborante, nimiamque ventriculi et inteſtinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam conſequitur, in febribus larvatis non ſemper in ſolo cortice quaerendum auxilium eſſe; quemadmodum enim pleraque febres intermittentes tuto et ſat cito, alia methodo quam quae corticem Peruvianum exhibet, percurantur, ſic et larvatae pleraeque hoc antifebrili ſpecifico non indigent, ſed aliis medendi modis ſat belle auſcultant. Nihilominus ubi febris ſub gravis periculoſique ſymptomatis larva deliteſcens ipſi adeo vitae inſidias ſtruit, hoſtem a moenibus propulſare, repudiatove omni alio incerto auxilio, ad corticem Peruvianum confugere oportet.

Varios rheumatiſmos obſervabamus hoc menſe: dolebant atrociter articuli maiores, carneſque inter eoſdem mediae.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulla, ut in podagris ſolet, apepſia praecederet aut ſtata periodo legeve certa exacerbationes redirent.

Vidimus rheumatiſmos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Pleriſque febris iungebatur.

Dolor vertebras lumborum perſaepe occupavit, effeciſque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos uſque deſcendente. *Iſchias erat rheumatica*.

Eadem materies rheumatica palpebras, parteſque oculo proximas, ipſumque oculum obſidens *ophtalhmiam serosam* aliquoties fecit.

Ex eadem origine fuere *corizae*, *hemicraniae rheumaticae*, *otalgiae*, *odontalgiae*, *genarum tumores*, *anginae*, *bronchi*, ſive *raucedines*, et defluxiones ad pectus, quas Κατέξοχην, catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, ſive *gaſtritidem rheumaticam*, itemque in alio aegro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticae ſpectant, quae hoc tempore frequentiſſime viſebantur, reliquis anni temporibus σποραδες fuerunt.

In rheumatiſmo febrili cruſtam ſumme phlogiſticam in ſanguine detracto ſemper vidimus, eamque tam craſſam, ut vix aliquid cruoris, aut rubrae partis appareret. In quocunque alio morbo inflammatorio, utut graviſſimo, minor tenuiorque cruſta phlogiſtica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quae rheumatiſmum febrilem, atque eam quae morbos alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis viſa ſit *iuflammatio rheumatica*, atque itidem alia, quam *genuinam veramque* appellare phlogoſin poſſumus.

Diſcrimen utriuſque inflammationis, *genuinae* videlicet et *ſpuriae*, multiplici obſervatione, atque, ut aiunt, *a poſteriori* demonſtrabatur, et novis identidem obſervationibus quotidie demonſtratur; nam.

1. *Rheumatica inflammatio* minus longe periculoſa, ut plurimum, eſt; et, niſi nobiliſſima viſcera occupet, raro necat: gravior lethaliorque inflammatio *genuina* eſt.

2. Inflammatio rheumatica plerumque benigna reſolutione terminatur, etſi multum fortaſſe temporis a morbi exordio lapſum ſit, neque leges

coctionis, criſeosque obſervat. Id in reumatica pleuritide, materie non ſolos muſculos intercoſtalea plerumque, sed et ipſos pulmones occupante, conſtanter obſervavimus.

3. Etſi encephalo, utpote viſceri, cuius integritas ad vitam ſummopere neceſſaria eſt, rheumatica inflammatio quam maxime inimica ſit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori dum periculo obſidet, quibus *genuina inflammatio* non niſi maxime cum vitae diſcrimine inhaeret. Sic genuina enteritis merito inter acutiſſimos morbos recenſetur, quae intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam inteſtinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo ſymptomatibus ſtipatam, ac tandem benigne reſolutam, etſi ſanguinem emiſſum cruſta adeo craſſa obtegerer, ut vix aliquid rubrae partis conſpiceretur.

4. *Genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocunque demum exitu finiatur. Rarae ſunt *verae illae ſimulque chronicae* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheumatica* ad multas ſaepe ſeptimanas producitur, et oppido raro ſibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5. *Rheumatica* etſi ſubinde partem quandam peculiariter infeſtet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatiſmi diuturnitas, doloriſque vehementia, et motuum omnium impotentia aegros multum excruciarunt. Curato etiam morbo, ſubinde ſtupor artuum, minorque ad motum ap-

titudo remanēbant. Unus, alterve licet apyretos dudum eſſet, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris ſenſum experiebatur.

Varia eſt variorum, in morbo ſummo dolorifico tardioſoque, medendi methodus, quarum pleraſque in uſum aliquamdiu traximus, donec, quae optima videretur, ſemper poſthac, caeteris repudiatis, retineretur.

Methodum antiphlogiſticam *Sydenhami*, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione ſanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties ſequebamur. Verum vim medicationis huius, mali diuturnitas non raro eluſit, vireſque aegrotum citius, quam morbum fregimus. Aegri per multas ſeptimanas immobiles decubuerunt.

Methodi huius inefficacian ipſemet *Sydenhamus* aliquoties expertus a repetitis ſanguinis detractionibus abſtinuit, aliamque inire viam ſtatuit, ut et ſanguini parceretur, atque, quod magis intendebat, ut certiorem brevioremque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copioſum lactis ſerum exhibuit, ut eo ſolo, et ſimilagineo pane aeger per multos dies evitaret.

Hac ratione dolentiſſimi rheumatiſmi, cum exigua ſanguinis iactura et temporis non mediocri compendio, tam ab ipſomet *Sydenhamo*, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gaſtritidem rheumaticam, itemque *rheumaticam interitidem*, preemiſſa venae ſectione, et ſanguine ſumme phlogiſtico educto, ſolo lactis ſero, et tenui diaeta ſat cito curavimus.

Eos ſubinde imitabamur, qui variis diapho-

reticis multo liquido dilutis corpus replent, et regimine calidiori inſtituto morbi materiem, per vaſculorum exitus iu ſuperficie corporis poſitos, eliminare annituntur. Verum morbi pertinaciam ſaepenumero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione, rebelli malo mederi ſategimus, verum morbus ſe ipſum potius tandem confeciſſe, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiae rheumaticae depoſitio erat, eaque parti cuidam firmius inhaeſerat, optimo cum ſucceſſu veſicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *ophtalmia ſeroſa*, quam ad rheumatiſmos locales ſive topicos pertinere ſuperius dixi, veſicans ad tempora poſitum votis reſpondet. Hemicraniam, ortam ex retropreſſa ophtalmiae ſeroſae materia, veſicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digeſtivo, addito pauxillo ſaponis, diu fluentem eroſumque ſervavimus.

Odontalgiam feroſam, ſive rheumaticam ſanabat ſatis cito veſicans ad angulum maxillae poſitum; hoc enim loco nervus maxillam ſubintrans, qui ſuos ramulos ad radices dentium dimittit, ſero rheumatico vellicatus laceſſitusque, cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate, aut ſinapiſmus, aut veſicans toti collo anteriori adplicatum, inſigniter mitigavit, et abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas reſtituit.

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, ſive ſymptomata, ſive methodum medendi ſpectes. Signa diagnoſtica colligimus ſequentia.

1. Plerumque praecedebant artuum ſive ſuperiorum ſive inferiorum dolores lacerantes, rheumatici.

2. Hi ipſi dolores artuum, pleuritidem ſaepenumero comitabantur.

3. Pleuritis haec incepit ſubinde abſque horrore, aut cum frigore non diu durante et levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragoediam ordiebatur.

4. Statim dolor lateris cum levi illo horrore ſe monſtrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum poſt aliquot horas a valido illo rigore ſupervenerit.

5. Dolor in pleuritide rheumatica ad praecordia, ad abdomen, ad totum ſaepe thoracem, ad locum inter ſcapularem ſe extendebat; in genuina vero pleuritide dolor intra arctius ſpatium concludebatur.

6. Dolor pleuritidis rheumaticae ſaepe ab uno loco in alium migrabat: ſtabilior is erat in genuina pleuritide.

7. Attactum locorum dolentium perſaepe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8. Plerumque in rheumatica ſano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbebant.

9. Senſus oppreſſionis difficiliſque ſpirationis aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10. Lingua, fauces in rheumatica albae mucoſaeque ut plurimum erant; ſiccae in genuina.

11. Cutis magis arida, siccitas narium, oculo-

loquor ſquallor, urinae ruffae, perpaucae, alvus exigua in genuina; nihil horum vero ſymptomatum, aut ſaltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12. Pleuritides genuinae ſaepe in initio *ſiccae* et absque ſputo fuerunt: perraro ſputabant mucoſa, crocea, ſanguinea; pleuritides vero rheumaticae rariſſime *ſiccae* erant, ſed tuſſis tenuis, ſputaque mucoſa, glutinoſa, ſanguine ſtriata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis ſpecie ſumme phlogiſticus, hoc ſolo diſcrimine, quod in pleuritide *rheumatica* cruſta fuerit craſſior ut plurimum, maiorque, ita ut parum aut nihil ferme nonnunquam craſſamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide cruſta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca aſſurgentibus.

13. Pleuritis vera acutior erat, maiorique cum periculo decurrebat, criſi diebus criticis peragendae et perturbationi criticae ſubiecta; etſi vero pleuritis rheumatica ſputis et urina ſolvatur, nullam tamen certam legem natura obſervabat, iuxta quam haec morbi ſolutio contingeret. Non raro exortis ſudoribus ſolvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticae in hac pleuritis ſpecie, in pleura, muſculis intercoſtalibus, ipſis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos eſſe demonſtrabant ſputa ſanguinea.

Sectum nuper cadaver eſt hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiae rheumaticae, ad cerebrum eiuſque meninges delata, phrenitidem et mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris ſectione concludi de ſtatu pulmonum, inflammatione rheumatica laborantium, quid

poſſit, ſtatuendum erit pulmones rheumatica inflammatione affectos, ſi in cadavere diſſecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen ac ſi vera et genuina inflammatione laboraſſent.

Pulmones vere inflammati hepatis ſubſtantiam duritie in diſſecando aemulantur, coloremque laete roseum exhibent. Praeterea particula inde abſciſſa et aquae iniecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non subſidet, aut difficilius, tardiusque. Colore naturali eſt, ita tamen, ut roseis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura conſiſtebat.

1. In venae ſectione una vel pluribus, prout circumſtantiae exigebant.

2. In potu emolliente, nitroso, tepido.

3. In adplicatione matura veſicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcunque alium; ſubinde ſola antiphlogiſtica methodus suffecit, quin veſicantium neceſſitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim persaepe multo gravior eſt quam in genuina pleuritide) venae ſectionibus non mitigabatur, veſicans latum ad locum dolentem, vel inter ſcapulas etc. adplicatum brevi dolorem omnem abſterſit. Vix tres horae quadrantes ab admoto emplaſtro veſicante labebantur, cum iam doloris expertem se aeger diceret. Hinc adparet, ab reſorpto veſicantium acri ſtimulo potius quam a diuturna loci affecti eroſione levamen hoc fuiſſe repetendum. Num ſinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento conſtat.

In rheumatica pleuritide, fracto morbi impetu, ſputis vero necdum ſatis attenuatis, kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermete minerali, itemque in propinandis quibuſcunque expectorantibus ex claſſe mineralium, non praemature agendum cenſuimus. Rebus enim iam in vado propemodum poſitis, medicamentum expectorans, maturius ac par eſt exhibitum, novos febriles motus, venae ſectione componendos, aliquoties excitabat.

Haec morbi curatio fuit, quoties is ſimplex, nullique alteri iungebatur. Verum evenit non raro, ut biliosa ſimul colluvies adfuerit et *pleuritidem bilioso rheumaticam* produxerit. Hoc in caſu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeret: unde modo huic, modo illi occurrebatur, et methodus pariter compoſita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter auctores Medicos de uſu veſicantium in pleuritide agitatam componi modo poſſe exiſtimo, ſi ea *verae pleuritidi, eique adhuc crudae* noxia dicantur; alteri vero, *rheumaticae*, proficua. Atque id adcurata praxis conſtanter probat.

Eſt fortaſſe, qui reponat, nunquam fuiſſe iu controverſiam adductum, utrum veſicans pleuritidi rheumaticae medeatur, id enim ab omni aevo in confeſſo fuiſſe, verum litem in eo verti, an in *vera, iflammatoria*, et *eſſentiali* proſit, aut noceat; ſed reſpondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in ſcholis ab *inflammatoria* diverſam ſtatui doceríque; penes lectos autem aegrorum ſaepenumero utramque non ſine gravi aegrotantium noxa confundi, cum et in *rheumatica*

perſaepe febris valida, dolor lateris atrox, caeteraque ſymptomata tam accurate veram ac inflammatoriam aemulenter, ut error confuſionis facillimus ſit, et quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriuſque pleuritidis ab ſe invicem diſtinctio eſt, ut exercitatis etiam in Arte viris impoſuerit toties imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita eſſe, ex ſymptomatibus utriusque morbi vix diſſimilibus, atque ex *Sydenhamo*, uti mox oſtendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propoſitum noſtrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quae medendi indicata methodus ſit, luculenter docet, ubi conſtitutionem adulti Autumni, Hyemiſque ſubingredientis sequenti ratione deſcribit: » cum » tempeſtas placida ac tepens, imo vero Aeſtatis » ſimillima, praeter ſolitum ad poſttemos uſque » Octobris dies perſeveraret anno 1675., eam » vero mox exciperet alia multum diverſa, frigi» da scilicet atque humida ſubito ingruens, tuſſes » ubique numeroſiores graſſabantur quam alio » quovis, quod memini, tempore, nemini fere » parcentes. Quemadmodum tuſſis conſtitutioni » opitulabatur in febre producenda, ita etiam fe» bris occaſionem ex tuſſi natam arripiens, iam „ pleuram ac pulmones haud aliter invadebat ac „ caput invaſerat, vel ſeptimana illa, quae ha„ rum tuſſium exortum fuerat praegreſſa, quae „ tam improviſa symptomatum mutatio nonnullis, „ qui minus diligenter adverterant animum, an„ sam praebuit, *febrem hanc pro pleuritide eſſentiali*, „ *aut eſſentiali peripneumonia habendi*, licet eadem

„ omnino illa maneret, atque fuerat per integram „ hanc conſtitutionem. *Et quantumvis lateris dolor „ punctoribus, ſpirandi difficultas, color detracti san„ guinis, et reliqua ſigna pleuritidi familiaria, eſſen„ tialem pleureſin subeſſe innuerent*, non aliam ta„ men medendi methodum poſtulavit hic morbus, „ quam quae febri huius conſtitutionis quadrabat, „ ab illa vero, quae vere pleuritidi conveniebat, „ abhorrebat admodum „.

Jam vero hanc *Sydenhami* pleuritidem eandem fuiſſe cum *rheumatica noſtra*, methodum medendi aeque eandem, ſydenhamina cum noſtris conferenti liquido conſtabit: Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita ſanguinis miſſione, et *epispaſtico* nuchae adplicato abſolvebatur. Hac ratione *symptomata universa placide solebant evanescere, cum, qui morbum ferocius atque hoſtili manu adgrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel ſuos aegros amitterent, vel ſaltem phlebotomia, saepius repetita quam vel poſtulabat morbi genius, vel et tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur.*

Hinc rationes ex theoria ab egregio, plurimumque de re medica merito, *Tralleſio* petitae veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut aeque periculosam, aeque laborioſam difficilemque, et ſaepe non niſi ab oculatiſſimo a *vera et eſſentiali* internoscendam, adplicatas refutat certa indubitataque experientia. Neſcimus equidem adaequatas rationes, quare, febre licet et hîc praeſente et ſubinde validiſſima, veſicans, ſtimulantiſſimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas noſtras, utut perpulchras, ſilere fida

rerum, aliter ac ratiocinabamur ſe habentium, obſervatio iubet.

Sed quomodo cantharidum ſtimulus cum cruſta illa phlogiſtica, huic pleuritidis ſpeciei praeprimis propria ut eius craſſities ad ſigna diagnoſtica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc et ſummopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque ſpeciem pleuritidis bene diſtinxiſſe, aptamque utrique medelam adhibuiſſe.

Pleuritides ab eximio *Pringlio* obſervatae curataeque, praeſentem in hoc morbo veſicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuiſſe, ea, quae ex ipſo praeclaro auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebuloſis, ſole vero interdiu paulo magis calente amoenoque, alterna frigoris calorisque commutatione, commoratione ſub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites ſaeviit. Plurimi fuere pleuritici et peripneumonici, nec multo minor rheumatiſmo laborantium copia, ut hinc, ex ipſo aequali propemodum, et rheumate et affectis Pulmonibus decumbentium numero; utriusque morbi affinitatem conſpicere liceat.

Praeterea *dolor pleuricus saepe adeo extendebatut, ut inflammationem viſcerum abdominalium mentiretur*. Pringle §. 4. edit. germanic. *Veſicantia in morbi initio ſtatim poſt primam sanguinis miſſionem, imo et priusquam ea inſtituta fuiſſet. modo paulo poſt subiungeretur, adplieabantur. Dolore hac ratione ſublato, consultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, niſi fors obortus ſudor dolorem ſolverit, ubi*

nulla amplius remediorum neceſſitas ſupererat. Idem *ibid.*

Hucuſque recenſita cum mea huius pleuritidis deſcriptione helle congruunt, morbiſque genium declarant, atque usum cantharidum praeſtantem tot inter aegros, obſervante egregio *Pringlio*, cuicunque demum hypotheſi contrariae ſuperiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. auctorem ſedem mali non in pleura, ſed in pulmonibus ſtatuere, ſectionibus *Morgagni* et *Halleri* convictum.

En jam canones circa uſum veſicantium in pleuritide observandos:

1. Veſicantia in pleuritide rheumatica, ferme ſpecifica ſunt, debentque mox in morbi principio adplicari, praemiſſa ſanguinis miſſione, subinde et iterata.

2. Suppuraſio poſt excitatam veſiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta ſuppurationem excitantia dolores inanes faciunt, et ſebrim augent; non enim ſuppuratio, ſed ſtimulus veſicantium prodeſt.

3. Vin cantharidum medicatricem experiuntur aegri, cuicunque corporis parti veſicans adplicetur. Praeplacet tamen locus inter ſcapulas medius. Sedes enim huius pleuritidis pulmo eſt; aut membrana pulmonum veſtiens, uti ſupra oſtenſum.

4. Veſicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant: hinc quamdiu phlogoſis viget, ab iiſdem omnino abſtinendum.

5. Neque, inſtituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria, confugiendum mox ad veſicantia eſt. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adeſt, etſi ea ob

celebratas ſanguinis miſſiones a ſuo vigore multum remiſerit, quinimo, quamdiu vel prudens ſuſpicio metuſque eſt ne denuo phlogoſis recrudeſcat, veſicantia periculoſa ſunt.

6. Quod ſi vero fracta penitus phlogoſeos vis ſit: ſi praecedens aegrotantis conditio in ſtatum contrarium, nimia ſcilicet fibrarum elaſticitas tenſioque in laxitatem, humorum inflammatoria denſitas in lentorem oppoſitum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiverit: ſi praeterea expectorandae materiae copia pulmones inundet opprimatque, aut eiuſdem viſciditas eos infarciat, vis deiecta vitae anacatharſi haud ſufficiat, veſicantia palmare auxilium ſuppeditabunt.

7. In *pleuritide et peripneumonia biliosa*, cantharides, antequam gaſtricum ſyſtema repurgatum ſit, nocent. Etenim ſudores noxios movent, alvum tardiorem reddunt, et materiam circa praecordia haerentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8. Si vero, vacuato ventriculo et inteſtinis, tenax illud viſcidumque ſputum, uti in pleuritide bilioſa fieri aſſolet, difficilem anacatharſin faciat, potus largus, calidus, mitiori ſtimulo aromatico armatus, et adplicata ſimul veſicantia omnem paginam abſolvunt.

Rheumatiſmos febriles ad lumbos ſaepe, ad coxam, et femur ſaepiſſime curavimus. Adeſt dolor ad acetabulum, et motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulae uſque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde et lumbi, et inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, ſed femoris ſtupor, et gradiendi impotentia vexat. Hoc in caſu ad caput fibulae, ſive ad

externam genu partem methodo *Cottuniana* latum veſicans adplicabatur eum inſigni emolumento. Aliquoties veſicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex ſambuco et ſtibio diaphoretico non abluto: loca veſicantibus tentata, diu fluentia conſervabantur: hunc in finem unguentum digeſtivum cum pauxillo ſaponis illitum eſt. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatiſmi ſpeciem, ſuperius iam explicatam, etiam hoc menſe ſed multo rarius vidimus, ubi colluvies bilioſa ſyſtema gaſtricum occuparat.

Habuimus quoſdam his artuum doloribus affectos et febrientes, qui omnes bilioſi apparatus notas exhibuere, ubi dato emetico, et cacochylia bilioſa reiecta, dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc ſpeciem rheumatiſmi, bilioſam ſcilicet, a reſorptis particulis acribus e ventriculo, et ad artus depoſitis ibique nervos vellicantibus, ortam frequenter in febribus bilioſis, autumnalibus, diuturniſque obſervari tunc imprimis, quando eae praematuro corticis uſu ſufflaminantur, et materiae debita praeparatio evacuatione praegreſſa non eſt, ſupra iam diximus. Id adhuc praecedentibus addo, aegrum intempeſtiva corticis Peruviani exhibitione curatum, utut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem *Sydenhamus rheumatismum ſcorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diuturno corticis huius uſu provenire arbitrabatur. Verum non cortex, ſed uſus eius praematurus, ante requiſitam materiae febrilis coctionem et evacuationem, hoſce rheumaticos dolores genuit.

JUNIUS.

Menſe hoc, conſtitutio aëris moderate calida ſiccave fuit: ſed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quieſcente vento, corpora facile in ſudores ſolverentur, eodem denuo revertente, compreſſos.

Initio huius menſis ad medium uſque, continuae remittentes tertianae, et quaedam quotidianae frequentes fuere, quae fere omnes emetico, ſolventibus, et eccoproticis per epicraſin propinatis obedivere. Pauciſſimae, malignitatem minatae, cortice Peruviano ſanabantur. A medio fere menſe ad eiuſdem finem usque, pleuritides perpneumoniaeve bilioſae rarius viſae ſunt, copioſiores vero rheumaticae. Rheumatiſmi universales, iſchiades, plures ac alias, comparuere. Menſe quoque ad finem vergente, quibusdam morbo bilioso laborantibus petechiae ſupervenerunt, quarum eruptio morbum neque graviorem, neque faciliorem reddebat.

Etſi verae pulmonum inflammationes non hoc solum mense, ſed et toto hoc verno tempore ſolito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioſo inflammatoriam, ſive pleuritidem veram et eſſentialem, cum vitio primarum viarum bilioſo iunctam, multarumque feracem obſervationum curaverimus, iuvat eiuſdem hiſtoriam referre.

Vidua annos 55. nata, quae integra a longo iam tempore ſanitate fruebatur, die 14. Junii circa veſperas horret per aliquot horas, dein aeſtuat, ſitit magnopere: nox inquieta.

Altera die (15.) mitius aeſtuanti, circa me-

ridiem pectus opprimitur, latuſque dextrum, a coſtis ſpuriis ad mammam, more pleuritico dolet. Tuſſitatio frequens, ſputa nulla, laborioſa reſpiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas ſumma. Sanguis mox eductus ex brachio eſt: cruſta ſumme phlogiſtica, et oppreſſionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim et dolor lateris, et oppreſſio pectoris paulo poſt. Ea veſpera denuo horruit mitius minuſque diu ac pridie: aeſtus: nox anxia.

Die 16., mane eadem. Sputa nunc mucoſa, ſanguine tincta. Fit denuo venae ſectio: ſanguis idem, et idem levamen. Veſperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17., mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tuſſis, et oppreſſio augentur. Sputa iam nulla. Vesperi horror: aeſtus. Nox ut antea.

Die 18., aegra mitius per omnia ſe habere aſſerit: tuſſitat: ſputat mucoſa, flava. Latus non dolet, et facilius in latus ante dolens cubat. Levis vesperi horripilatio: nox quietior,

Die 19., ad noſocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppreſſi pectoris ſenſus. Cubatus in omnem partem facilis. Tuſſis rara, ſputa pauca, mucoſa, flaveſcentia: pulſus naturali modice celerior, ſubdurus: lingua bilioſa: ſitis multa, ſapor bonus: alvus hucuſque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet: animus praeſens, et alacer: prompta reſponſio: actorum adcurata narratio, faciliſque, quamcunque in partem vellet, converſio. Vis muſculorum, quaſi mediocriter aegrotanti, aut ſanae propemodum. Reſpiratio, utut ipſimet aegre facilis videbatur. critiſſima tamen, et abdomine potius

quam thorace peragebatur. Inſtituta ſanguinis miſſio: ingens cruſta. Potus antiphlogiſtici copioſi. Exigua emendatio. Nulla veſperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20., nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie: pulſus solum fortior, pleniorque heſterno. Reſpiratio citiſſima, ſolo ferme abdomine peracta: fit venae ſectio: ſanguinis cruſta phlogiſtica tanta eſt, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus ſibi opprimi queritur: genae intenſius rubent, cita et parva reſpiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hinc inde parvae in pectore petechiae colore roſeo conſpiciuntur. Denuo ſanguis mittitur a meridie, atque iterum vesperi, unde melior aliquantum reſpiratio fiebat: ſomni noctu longiores.

Die 21. Junii, omnia ut heri veſperi. Sed cum ſpirandi difficultas denuo inciperet, pulſusque ſemper pleni, fortes et ſubduri, etſi magna identidem ſanguinis copia demeretur, preſiſterent, binae hoc die venae ſectiones inſtitutae ſunt, et adplicatum ad pectus veſicans eſt. Cruſta phlogiſtica eadem. Veſperi larga diaphoreſis, et reſpiratio multo quam hucuſque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22. Junii, cum diem morbi octavum agit, diaphoreſis heri coepta continuat. Urina per totum morbi decurſum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina eſt. Pulſus, qui, toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen et subduri fuere, nil modo vitii habent. Pauciſſimae petechiae: alvus hodie ſaepe mota ſuapte eſt. Sputa vix ulla, et reſpiratio mendata: nox bona.

Die 23., continuat diaphoreſis, alvus cocta, frequenter ſua ſponte mota; caetera ut heri. Nox bona.

Die 24., larga diaphoreſis; per omnia bene habet.

Die 25. Junii, mane nulla diaphoreſis, oris amaror, ſitis magna: a meridie alvus denuo ſponte fluit: nox bona.

Die ſequenti cum adhuc aliquoties ſponte deiiceret, oris amaror et ſitis diſparuere, atque inde nil amplius moleſtiae paſſa, recuperatis brevi viribus a nobis ſana diſceſſit.

En periculoſam pulmonum inflammationem vitio biliosa ſyſtematis gaſtrici ſtipatam.

Vere exacto, sub exordium Aeſtatis, morbi inflammatorii ſenſim pedem quotannis retrahunt, diſertamque ab iis ſtationem bilioſi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, Ver ſcilicet et Aeſtatem, nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogoſi et bile aeſtiva compoſitum. Medendum utrique malo eſt, ſed illi promptius, quod gravius urget.

Hinc omnem propemodum in ſolvenda pulmonum inflammatione operam conſumſimus, crudam ventriculi colluviem, quae modum non excedebat, copioſo potu enervantes.

Tranſitum pleuritidis in peripneumoniam malum eſſe *Hyppocrates* aſſerit, et aſſertum hoc obſervatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quae et pleuritidi et peripneumoniae ex aequo convenit, alius penetraret, difficiliſque per hoc viscum humorum, circuitus sanguinis, a capite refluxum moraretur, rubuere genae, respi-

rationem abdomen peregit, immoto thorace, preſſumque ab accumulato humore cerebrum doloris senſum, praesente licet eiusdem cauſa, abſtulit. Hinc pleutitidem eouſque intensam, ut omnis moleſta ſenſatio cerebro laborante pereat, cum periculo in peripneumoniam abiiſſe Hyppocrates iure dixit.

Mentis praeſentia, alacritas inſolita, praeteritorium exacta memoria, et narratio prompta cum insolita quadam, etſi ad rem adcurate pertinente, loquacitate, attentum Medicum adeo non decipit, ut hoc ipſo *infido levamine* de graviſſimo periculo admonitus, perniciem aegri iugulo intentatam, univerſo artis apparatu quantocius avertere connitatur.

Infidum id levamen eſſe praecipue reſpiratio docuit, quam maxime ac ſere unice in morbis pectoris obſervandam *Baglivius* voluit. Haec, ſi prava fuerit, time ſemper, etſi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo, ſeptuaginta ſanguinis unciae, teratis venae ſectionibus, eductae ſunt; copioſi potus ex decocto hordei, et oxymelle propinabantur. Regimen univerſim frigidiſſimum fuit: nihilominus petechiae, etſi paucae, comparuere. An ergo petechialis eruptio ſoli regimini calido debetur, et prava artis pravae progenies eſt?

JULIUS.

Ineunte Julio, minor atmosphaeram calor, quin et frigus tenuit, ac pro huius temporis ratione alias ſolet. Circa medium; aër incaluit, at neque hic iuxta morem aliis annis ſolennem. Ul-

timi menſis dies eiuſdem principio reſpondebant. Fructus horaei pauci, inſipidi.

Febris hoc menſe inter infimam plebem saepius ac praeteritis menſibus apparuit, quam malignam, et petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod etſi aegros perſaepe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, et iiſdem caeteroquin ſymptomatibus ſtipetur.

Quae circa febres exanthematicas, aliaſque congeneres obſervavi, in futura tempora reieci, donec lectis collectiſque aliorum, quae huc faciunt, ac inter ſe et cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hasce febres contemplandi occaſio in eo populi ad hosce Nosocomium affluxu ſeſe quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve, in tanta opinionum circa hanc rem tamque ancipiti varietate, in emolumentum artis et miserorum Mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA SIVE LATENS.

Morbus eſt, aut potius morbi cuiuſdam gravioris fomes perpetuus, quem *Baglivius* pleuritidem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio huius menſis aliquoties, et fere ſolito frequentius viderim, breviter delineandam cenſui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus eſt, quod characteribus formatae iam, veraeque pleuritides aut peripneumoniae maximam partem deſtituatur. Febris nulla prorſus plerumque eſt; det cubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum moleſtus. Tuſſicula rara, ſicca, aut cum

ſputis paucis, coctis, mucoſis. Lingua modiciſſime albeſcens, ſitis nulla, oppreſſio pectoris non niſi in motu corporis, appetitus vigens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc ſi negligatur, aut in formatam gravemque, et univerſaliorem pulmonum inflammationem exsurgit, aut quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod aeque frequenter contingit, in phthiſin terminatur.

Plures ſunt phthiſici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex ſaeviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod maior in phthiſin huius morbi proclivitas ſit, ſed, quod aut parva tractetur methodo, aut curae indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur haec occulta pleuritis aut peripneumonia.

1. Ex deſcriptis ſuperius symptomatibus.

2. Si aeger modo in hoc, modo in alterum latus ſeſe convertere iubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus aeque ipſi facilis ſit; num fors uni lateri incumbens tuſſitare debeat: num anguſtiorem ipſi, difficilioremque fieri ſpiritum in hoc potius ſitu, quam in alio experiatur.

3. Aeger iubeatur fortius inſpirare, exploreturque num is inter reſpirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, preſſionemque ſentiat.

4. Data opera validius aliquoties in vario corporis poſitu tuſſitet, et attendat, num quid moleſti, pungentis, ardentis, prementiſque doloris ſentiat.

5. Status aegri praegreſſus diligenter examine-

netur. Sunt enim morbi, qui haſce pleuritides occultas et peripneumonias saepiſſime poſt ſe relinquunt. Nam!

1. Poſt veram et eſſentialem pleuritidem, eamque debite curatam, iudicatamque, nihilominus reſtitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adeſt, et perfecta adeſſe sanitas videtur, ſi exiguum illud moleſtae ſensationis excipias, ob quam, poſtquam reconvaluerint iam ex morbo, data quacunque occaſione relapſis denuo in peripneumoniam aut pleuritidem fit; nam leve hoc poſt pleuritidem incommodum rarius ab adhaeſionibus novis pulmonum cum pleura, frequentiſſime vero a ſuperſtite exigua phlogoſi, particulam pulmonis pertinacius occupante, deduci poſſe videtur. Hinc eiuſmodi aegri, etſi a morbo reſtituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum ſomitem intra thoracem fovent.

2. Poſt rheumatiſmos febriles, ac inflammatorios, poſt pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3. Sunt, qui praegreſſo catharro, per multas ſeptimanas, quin et menſes, levi alterutrius lateris dolore, ardore, quodam licet exiguo oppresſionis ſenſu, ſputis non purulentis, ſed puriformibus coctiſque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior haec et occulta *Baglivii* pleuritis ac perineumonia afficit.

4. Qui pulmones tuberculis obſitos habent, ſi quaecunque ex occaſione incaluerint, vino, motu, ſole, atque circuitum humorum incitarint, his saepe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre, universali totumque corpus prehendente, corripiantur.

Diagnoſin ex hucusque dictis formare facile eſt. Eſt ſcilicet levis inflammatio particulae ſolum pulmonis, quae diu latere non raro poteſt, quin propterea noto quodam phlogoſeon exitu terminetur. Certum enim eſt, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quae diuturno tempore cruda perſiſtit, antequam vel benigne reſolvatur, vel in ſuppurationem abeat, vel induretur, vel gangraeneſcat.

Prognoſin quod ſpectat, id ſciendum, occultas haſce pleuritides ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne reſolvi, ſi detegatur et apta curatione tractetur, vel more aliarum partium inflammatarum in ſuppurationem verti.

Haec vomicarum clausarum in pulmonibus frequentiſſima geneſis eſt. Cura eſt antiphlogiſtica omni modo. Venae ſectio una, quin et plures subinde requiruntur, et emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, et nitro. In pleuritide hac *occulta*, quae a materie rheumatica illuc depoſita provenit, veſicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam*, *sed chronicam*, aliquoties videre eſt in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compreſſo, exiguove, genis roſeis, fibra tenera delicataque, ac summe irritabili donatis. Hic longiſſimo tempore cruda inflammatio perſtat abſque aliquo consueto inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, ſed *puriformia*, qualia concocto catharro ſolent, prodire incipiunt, copioſaque, quae pectoris oppreſſionem doloremque punctorium minuunt. Verum, cum ea magna quantitate et diuturno tempore evacuentur, aeger emaciatur,

contabeſcit, moritur; quin unquam vere purulenti quid deprehensum fuerit. His ſi emollientia, mucilaginoſa praeſcripſeris, ſacile ferunt, pectore non gravantur; interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiſeos ſpecie, materiam expectorandam ſupprimunt, et pectoris incommoda augent. Balſamica, cortex, equitatio *hanc phthiseos ſpeciem* brevi mortiſeram efficiunt.

Qui deſcripto corporis habitu, tenui delicatoque, praediti ſunt, multoties ſanguinem ſputant: hos iterato, sed parca ſemper quantitate miſſus ſanguis, diaeta vegetabilis, et antiphlogiſtica vivendi ratio ferme ſemper relevat, in multosque conſervat annos, quos methodus roborans, adſtringens, balſamica in phthiſin veram conſummatamque, ac mortem, malorum finem, praecipitat.

AUGUSTUS.

Conſtitutio ſicca, aeſtus magni, nullis, aut non niſi raris imbribus ſubinde temperati. Ultimi menſis dies ſereni aeque, sed quidam eorum perfrigidi ſuerunt.

Fructus horaei pauciſſimi, immaturi, inſipidi.

Diarrhoeae multae, dyſenteriae non paucae, choleraque viſebantur: menſe inclinante febres putridae, petechiales, continuae, quotidianae, tertianae.

Maximus hoc menſe aegrotantium numerus ſuit, at morbi plerumque faciles, non diuturni: ſunera pro tanta aegrorum copia perquam rara.

Hoc tempore aeque ex primis viis labora-

bant, ac praeterito: attamen id diſcriminis inter morbos biliosos huius et praeteritorum menſium interceſſit, quod, qui nunc aegrotarunt, vomuerint difficilius, vitellina, amurcosa, glutinoſa, gluten ſcriniariorum aut ichtyocollam aemulantia, et univerſim pauciora, non ex defectu materiae gravantis, sed quod ob eius tenacitatem pars magna reſtitaret nondum mobilis aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, abſorpta infarciret vaſorum ſyſtema, maſſam circulantium humorum coinquinaret, et vasculis infixa haereret altius. Ob eam rationem repetita emeſi non raro opus fuit, quam per epicraſin exhibita ſaepius ipecacuanha movimus.

Id hoc menſe aliquoties nobis contigit ut radix haec, quaecunque ratione exhibita, aut nullam, aut non niſi unicam civerit emeſin, quia, ut opinor, eiuſdem vis, ſtimuluſve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id praeterea eſt obſervatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportione peius manifeſto habuiſſe, qua, qui probe vomuerant, ſtatim a vomitu levabantur. Circa finem menſis, relicta ob rationem recenſitam radice ipecacuanha, cuius vires hucuſque periclitari voluimus, ſolutionem tartari emetici reſumpſimus, eventu, quem ſperabamus, exoptato.

Continuae remittentes, quarum exacerbationes aut ſtata rediere lege, aut per incertas periodos recurrerunt, medicamentis ſolventibus, et interpoſita nonnunquam tartari emetici ſolutione, eaque ſaepius aliquando repetita, ſanabantur. Id ſolum peculiare huius temporis febres habuere, quod et potentioribus indiguerint solventibus, et emetico validiori. Hinc quibuſcunque ſpiſſum in ore glu-

ten, lingua glabra, praerubra, praecalida, conſimili vitio praecordia laborare ac morbum difficilius ſolvendum monſtraret, remedia convenerant, quae praeter ſapones vegetabiles, ſalem quoque amoniacum, glutinoſa potentius diſcindentem, continerent. Solennis nobis formula fuit, quae aquae ſambuci Unc. v. oxym. ſimplicis et roob ſambuci aa Unc. 1. sal. ammon. dr. ij — iij commiſcet, et partitis vicibus intra 24. horas propinat.

Hiſce uſi continuo ſumus, niſi quod intercalari tempore ſubinde data potio emetica fuerit.

Obſervatum hac tempeſtate eſt, neminem aegrorum noſtrorum, aſſumpto hoc ſale, de moleſto ad cardiam ſenſu queſtum fuiſſe, quod tamen vernis menſibus frequenter evenerat, ut tunc temporis a multo minori eiuſdem doſi non raro ob aegrorum querelas abſtinere debuerimus. Maior ſolidorum inertia, mucuſque hoc tempore et copioſior et tenacior, ventriculi latera obliniens, obſervati phoenomeni rationem, ipſiuſque medicamenti, incidentis attenuantiſque, aptitudinem demonſtrat.

Plerisque, quibus vis vitae ſufficiens, et ſubigendae materiae par fuit, hac ſola ratione profuimus. Verum ubi materiae alienae copia aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices, fors ineptis venae ſectionibus, aut undecunque deiectae, ſolo salis huius adiumento eandem ſubigere, et per vias congruas eliminare non valerent; optato cum effectu radicis arnicae pulverem iunximus. Multae rationes ſunt, alia occaſione explicandae, cur in febribus pleriſque gaſtricis, meſentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem Peruvianum opponit, radicem hanc a ſolertiſſimo *Collinio*, viro de arte noſtra egregie

merito, multiplices in uſus tractam, praeſtantiſſimo caeteroquin Peruviano remedio praeponam. Diarrhoeas maligne febrientium diuturnas, quaeve vires convellunt, haec radix prae quovis alio medicamento fortunate compreſſit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud Practicos ſemper fuit, iſque in antiſepticorum non vulgarium familiam recipiebatur. Verum cum morborum horum Autumnalium geneſin, praecipue paulo pertinaciorum, in craſi ſanguinis ſoluta, ſepticove fluidorum ſtatu reponerent, et effectum non neceſſarium pro cauſa reputarent, cumque inſuper non paucos hoc ſale adiutos, eos potiſſimum quibus incisum hocce remedio gluten fuerat, conſpicerent, concluſionem de vi ſalis ammoniaci antiſpetica formarunt.

Dyſenteria longe lateque, per urbem, suburbia, atque circumiacentem agrum, hoc menſe graſſabatur. Morbus hic quoſdam bene per omnia ſe habentes repente invaſit, ita ut alvum primo bonam, dein cruentam mucoſamque ponerent. Ad finem menſis quoſdam tormina, et alvus ſtatim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quaſi ex compoſito et non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures paſſi sunt ex continuarum remittentium claſſe: tandem in dyſenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus ſupervenit dysenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies laſſitudinem, et dolorem urentem circa ventriculum queſti ſunt, dein eo ceſſante, torminibus vexari circa umbilicum, ſuccedente paulo poſt alvo dyſenterica, coeperunt. Obſcurior febris in pleriſque obſervabatur, quamdiu dolor abdominis et teneſmus ur-

gebat. At ſymptomatibus hiſce evaneſcentibus, etſi cruenta mucoſaque perſtaret alvus, motus tamen febriles nulli amplius advertebantur. Paucis et ante dyſenteriam, et ea vigente, febris continua fuit, mitior ut plurimum, et per incertas periodos exacerbari ſolita: Deiectiones primae fuere rariores, faeces vero copioſiores: aucto ſequentibus diebus deiectionum numero, et tormina et teneſmus aequis fere paſſibus increvere, at minor tunc excretorum identidem quantitas fuit, et faecibus ad initium bonis ſucceſſit varia colore et conſiſtentia materies, aerugiuoſa non paucis, quibuſdam amurcoſa, profunde viridis, mucoſa, ſanguini commixta. Morbo iam confirmato acceſſit mictus frequens ſtrangurioſuſque: lotium parca quantitate ſingulo mictu miſſum, bilioſum, ac ſaturate flavum fuit. Dolor abdominis quibuſdam continuus, pleriſque per intervalla ſolummodo recruduit, proxime ſecuturae deiectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudiorem non tulit. Pauciſſimi ingens ſolummodo pondus abſque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia, morbi ſubinde prodromus, eo iam virgente, aut nulla aut multo minor. Lingua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: ſapor vitioſus, attamen minus ac tempore morbum proxime praecedente: et univerſim is oris et ventriculi ſtatus, qui ſordes bilioſas acreſque profundius ſitas demonſtraret, quam ut eius praeſentiam lingua et fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nauſeae nullae.

Varia methodo huic morbo medebamur, et plurimos ſanitati reſtituimus integrae. Unus, cum diutius iam extra Noſocomium decumberet, mortem occubuit dyſentericam, atque alius in hydro-

pem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorem tutioremque medicinam faceremus. Tandem ſub menſis finem, atque per totum ſeptembrem, et ſub oxordium octobris ſtabilem dyſentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos intra non multum tempus, et cum conſtantia ſanavimus. Nunc, quae ad initium Auguſti acta ſunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, aegris propinabamus. Verum decantatum hoc antidyſentericum non ita profuit uti binis conſequenter annis profuiſſe in Hungaria videram. Rationem hanc eſſe arbitrabar, quod materies morbum committens craſſa ſupra modum eſſet, parietibus ſyſtematis gaſtrici firmius adhaereret, aut ipſa fortaſſis materiae dyſentericae ſedes profundius in inteſtinis, atque ita ſita fuerit, ut ipecacuanha revocari, et per os reiici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhae eximie conduxiſſe dyſentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, praecordiorum moleſta ſenſatio, gravius multo aegros afflixerunt, quam in huius tempeſtatis dyſenteria, ubi ventriculi laeſi ſigna perpauca viſebantur.

Levioribus dyſenteriis, et ad quas ſanandas primis ſtatim diebus accerſebar, ſequenti ratione in urbe et ſuburbio vicino medebar: ſcilicet, iniuncta tenui diaeta; aeger omnia hora, aut ſingulo ſaltem bihorio, diu noctuque vaſculum ſeri lactis ſumpſit, in cuius lib. iij. ſolutae erant pulpae tamarindorum Unc. iij. adiecta exigua doſi liquoris anodyni mineralis Hoffmanni. Quibuſdam infuſum rhei aquoſum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies,

quo tempore dolor abdominis, teneſmus, ſtranguria, ferme ex integro diſparuere: at eadem deiectionum cruentarum mucoſarumque frequentia manſit. Contigit aliquoties, ut poſt numeroſas deiectiones liquidas dura tandem ſcybala ſubſequerentur. A veſpertino anodyno deſtiti, ni continuae fors deiectiones omnem omnino ſomnum praepedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguam ſaltem aegro quietem, refocillandis viribus adeo neceſſariam, conciliavit. Tandem ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens aeque ac antea eſſet, pulveres exhibui e mirobalanis, rheo toſto, et opii pauxillo compoſitos.

In quibuſdam gravioribus dyſenteriis, alvo teneſmoidea, frequentiſſima, mucoſa, cruenta, torminibus ſtipata gravibus, plus emolumenti, durante primo ſtadio, mihi viſus ſum obſervare a pulpa tamarindorum aut prunorum ſoluta in decocto hordei, omiſſo ſtimulo quocunque ſalino, omiſſa et ipſa, miti licet, tinctura rhei aquoſa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non eſt, ut et augeretur, ſed omnis in abdomine, circa anum moleſta ſenſatio, ſenſim diminuta, tandem diſparuit. Lotium et libere et abſque doloribus mittebatur, faeces reiectae cocti quid continebant, ut adeo primum dyſenteriae ſtadium feliciter decurrerit, et malum medicamento roboranti, abſtringenti, mucilaginoſo, opiato, aut illi, quod ex omnibus hiſce coaluit, poſtmodum cito auſcultaret.

Fuerunt qui, etſi eorum dyſenteria a graviſſimis ſymptomatibus ordiretur, leniſſimis paulo ante recenſitis eccoproticis in decurſu ſtadii primi uſi, praeter illam a torminibus, teneſmo et ſtran-

guria immunitatem, etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non ſolum abſque doloribus, ſed et parcius rariuſque flueret, et rederet ſanis ſimiliora, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis nec adſtringentibus in auxilium vocatis, res in integrum reſtitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, ſtomachicove, contra facillimum in priorem infirmitatem relapſum, praemunire oportebat.

Inter aegros fuere quidam quibus alvus terminoſa uno alterove die moderate fluxit, atque aeruginoſa reddidit: verum ſuapte fluxus alvi ſubſtitit inteſtinorum, cruciatu perſiſtente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco ſtranguriosoque: oris amarore: iactitatione: atque ubi malum gravius urgebat, delirio quoque ſuperveniente. *Dysenterias has imperfectas* datum emetico-catharticum, ſolutio ſcilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque ſuſtulit.

Alii iiſdem, quibus dyſenterici ſolebant, ſymptomatibus affecti, oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, ſed alvo aut naturali, aut ſuppreſſa querebantur. *Colicam hanc biliosam* eiuſdem cum dyſenteria proſapiae, iugis potus ſolvens, datumque antimoniale emeticum cito et tuto abſterſit.

Circa finem huius menſis calculum ex veſica ſectione eximi curavimus, cuius hiſtoriam referre hic iuvat.

Juvenis 15. annorum, filius militis, a triennio circiter poſt emiſſum lotium ardorem in perinaeo experitur, qui per octavam horae partem a mictu durat, evanidus poſtea. At ſi ſtando, aut ambulando mingat, nullus poſt mictum ardor affligit, neque etiam, ſi ſuper ſellam perforatam,

aut ita ſedeat, ut inter ſedendum nulla perinaei preſſio fiat. Die 15. Auguſti ad nos venit. A duobus fere menſibus arenulae prodeunt, ſubinde et mucus *ductilis*, *aut materies mucoſa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulae ſolae, tum et mucus ductilis cum ardoris per urethram ſensu prodit. Ab hoc duorum menſium ſpatio et mictus ſolito frequentior eſt, et praeprimis noctu moleſtus.

Aqua calcis cum aequali lactis copia et ſapone Veneto ſebriculam, mictum frequentiorem, ſtranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, praecipue cum ab adplicato difficilius cathetere partium levis contuſio accederet, praeſcriptum eſt medicamentum ſequens:

R. Decoct. hordei adiecta
liquiritia parati lib. II.
gummi arabici Unc. I.

Diaeta quoque maximam partem vegetabilis iniungebatur. Die 29. Auguſti aeger aſſerit, ſe raro iam, et ſingula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinaeo iam nullum ſentiri, ſed ſenſum quemdam ibi loci rei alienae percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, ſtatimque evanidum, neque poſt ſingulos mictus. Exigui calculi ſaepius, ſub uſu medicamenti huius, mucilaginoſi et maiores ac alias, ſed minori cum moleſtia prodivere: quod ſi malum nulla poſthac incrementa ſumpturum eſſet, ſe hac ſorte contentum fore aiebat, ſeque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen ſolum temporarium conciliaretur, et aeger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem ſtatum relapſurus erat, placuit ſectione calculum eximere, quam dexterrimus huius Noſocomii chirurgus, dominus *Sartori* manu exercitata, die 30. Auguſti peregit. Uſus eo cultro eſt, quem *Lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur fruſta aliquot confracti intra veſicam calculi, qui totus aſper, et friabilis erat, ſi nucleum multo duriorem excipias.

Finita ſectione, repoſitus in lectum aeger toto reliquo tempore nil praeter morem incommodi patiebatur. Victitabat iuſculo tenui, decocto hordei, emulſis. Elapſis aliquot diebus, oleribus cum iuſculo carnium veſcebatur. Die 26. Septembris, nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo die coaluiſſe viſum eſt. Lecto quoque exemptus horam ſedendo exegit. Die 10. Octobris, prima vice lentis et exiguis paſſibus per cubiculum gradiebatur. Die 17. Octobris ſanus diſceſſit.

Ad feliciorem operationis eventum plurimum contulit, quod eam aeger non niſi probe praeparatus ſubiverit, tenuiori diaeta ac vegetabili antea uſus.

Lithotomiam inſtituturis ſuadendum ne, ſi de presentia calculi, certi per catheterem facti ſint, aegrum poſthac frequentius adplicato cathetere vexent. Veſica inſtrumento frequentius irritata difficilius ſectionem ſuſtinet, et ſecta, facilius maiorive cum periculo phlogoſin concipit.

Varia inſtrumenta ab artis peritis pro facilitanda lithotomia excogitata proſtant. At vereor

ne et hîc ea optima ſint, quae ſimpliciſſima. Scalpellum firmum firmo donatum manubrio fors omni alii inſtrumento praeſtat. Secabit enim, qui ſcalpello utitur, quouſque et quantum volet, nec hilo plus minuſve. Sectionem viſus diriget, et firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, inſtrumento opus erit.

SEPTEMBER.

September ab initio ad finem uſque, perfrigidus fuit, ſiccuſque. Febres continuae, remittentes, ex putridarum et bilioſarum familia, populum afflixerunt; minor tamen aegrotantium numerus hoc menſe fuit, quam praeterito, etſi, qui nunc aegrotabant, diutius decumberent. Pauciſſimas intermittentes, quotidianas tertianaſque vidimus, et quartanas non niſi duas brevi et absque negotio, praeter indolem quartanarum hoc praeprimis anni tempore, ſolis propemodum ſolventibus ſalinis cum conſtantia perſanatas.

Circa finem prioris menſis, et toto reliquo per Autumnum, tempore quo dyſenteriae ſaeviebant, aliam dyſentericis auxiliandi viam inivimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere ſolam poſthac, reiectis aliis, ſequebamur.

Aegris hiſce, ut primum ad nos venerant, copioſum potum ex decocto hordei et oximelle ſimplici exhibuimus: die ſequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici ſolutionem, propinavimus. Mictus ante parciſſimus, ſtrangurioſus, teneſmi, tormina, plerumque miraculi inſtar ſtatim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut poſt duos treſve dies medicamento in-

digerent alvum denuo molliter ſollicitante: Finita emetocatharſi ſolo ferme decocto hordei, cui oxymel et palpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapſus praemunirentur.

Pauciſſimis poſt emeſin rheo toſto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentiſſimus, atque egregius obſervator *Collinius* aeque certo ſuis dyſentericis ſola arnicae radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, inſtituere ſolebat, etſi humorum bilioſorum copia non mediocri gravarentur. Ope radicis huius materies dyſenterica ſubacta, immutataque, atque in begninum humorem converſa nocere deſiit.

Hanc methodum etſi perutilem audieram, ob id tamen hucuſque non ſum amplexus, eamque in futura tempora reſervavi, quod haecce mea me hac tempeſtate nunquam deſereret.

OCTOBER.

Ut caeterae huius anni partes minus ſolito caluerunt, ſic et October frigidior ac plerumque ſolet et ſiccus fuit: circa finem nebulae multae.

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarta abdominis viſcera, ob praegreſſas hac aeſtate bilioſas febres, nos multum exercuere. Multi catharrum queſti ſunt, tuſſimque noctu praeprimis permoleſtam, quam ſenſus in hypocondriis, ad ventriculum, vel et inferius in abdomine dolorificus et praecedere et comitari ſolebat, ita ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tuſſitatione praemonerentur.

His antea febres ſuerunt intermittentes, aut ſuapte, aut non ex arte curatae.

Tuſſis haec ad ſtomachicarum tuſſium ſpeciem pertinens remedia pectori alias dicata nequaquam admiſit, ſed ea quae glutinoſa potenter incidunt ſolvuntque, ac ſoluta reiectaque per emeto-catharſin materie, ventriculo et inteſtinis robur addunt. Rheum, elixirium ſtomachicum temperatum, decoctum lichenis et polygalae profuerunt.

Quicunque intermittente aut remittente quadam febre hoc menſe laborarunt, de ſpurio hoc pectoris affectu, difficili ſcilicet reſpiratione et oppreſſionis ſenſu, tuſſique multa quaerebantur. Sputa aut nulla prodiere, aut pauca glutinosaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane* an *ſpuria* haec pulmonum affectio eſſet, an malum in ipſo thorace infarto inflammarique incipiente, natum ſit, an vero a primis viis attractum, probe internoſcere: idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque ſaepe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, et biliosum quid mucoſumque a ventriculo oriundum, una iungeretur.

Hinc conſultum arbitrabamur, iis, qui complicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare ſuſpicabamur, pauxillum ſanguinis detrahere, eosque diuturniori solventium et diluentium uſui addicere, donec, quam coelum frigidius pulmonibus adſperſiſſet phlogoſin, difflatam exiſtimaremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in tubo inteſtinali latuerat vitium, bilioſum, mucoſum, putridum, sese luculentius exerere, pluresque praeſentiae ſuae, et indubitatos dare caracteres coepit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat,

inſigniter profuit, cui fortunate ſalis ammoniaci largiores doſes ſubiunximus.

Frequentior multo venae ſectionis neceſſitas fuit hoc, quam elapſis menſibus, et, ſi ab ipſomet aegro, priusquam ad nos veniret, praeter rationem inſtituta eſſet, minus nocuit.

Quartanas iam multo plures, quam priori menſe, habuimus non rebelles, solventibus ſalinis, ſale imprimis ammoniaco, datoque emetico uſum ſolventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut ſumpto cortice cito et cum conſtantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes aeque levi brachio et eadem methodo perſanavimus.

Obſervare mihi viſus ſum, eas quartanas, quae aut remitterent ſolum aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quae paroxysmos habuere breves; sed inviolabili lege modoque redeuntes, quaeve intermedio tempore aegro nil aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc menſe nata fuit, verum aegri poſt exantlatas primum aliquot acceſſiones noſtram opem implorarunt: hinc factum ut, etſi September quartanarum prae aliis feracior eſſet, plures tamen menſe primum Octobri nobis curandae obvenerint.

Quotidianae et tertianae febres nec numero, nec pertinacia eas ſuperarunt, quae alios aliorum annorum autumnos infeſtant.

Dyſenteriae pauciſſimae hoc mense, plures tamen immitis morbi reliquiae comparuerunt, dolores videlicet, tumoreſque, ac immobilitas articulorum. Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris ſtitit. Hic diversa profuere. Mate-

teriem dyſentericam non raro male ſedula medicatio intra viſcera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc ſanguinem ſubit, et aut corpus oberrat, aut articulis locisque illis, ubi tardior humorum motus, vaſaque anguſtiora ſunt, profunde inſidet, maximeque ſenſiles partes vellicat.

Multi quoque hoc menſe, uti etiam proxime elapso, fuerunt, quos tormina ſtranguriave cum oris amarore eum in modum vexabant, quo dyſenterici ſolent, ſilent alvo. Id mali, ſive colicam *biliosam*, ſive *ſiccam dysenteriam*, malis appellare, eandem, ac ipſa vera dyſenteria, curam poſtulat, et ni ventrem probe vacues, ſed ſolis diluentibus ac involventibus impugnes, tardam aegro, taedioſamque, et perſaepe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquiſitiſſimis perſaepe medicamentis inaceſſa, convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres bilioſas excipit, eas duntaxat, quas cortex praemature ſilere iuſſit, aut, quae ſenſim ſuapte fatiſcebant.

Nullam hic cortici, remediorum principi, notam iniuſtam volumus, cum praematurum ſolummodo eiuſdem uſum incuſamus. Uti enim diutius ſolvendo, praeparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipſa multoties alitur, donec ſero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti eſt artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorſus ad materiem febrilem reſpectu habito, largas corticis doſes ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natus arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia,

ſalina, et, ſi morbus levior erat, ea ipſa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, ſi Medicum ſcientem nactus eſſet, procul dubio auſcultaſſet. Verum, quorum articulis malum profundius infixum haeſit, iis remedia ex potentiorum ſolventium claſſe deprompta profuere. Kermes minerale, ſulphur antimonii auratum tertiae praecipitationis, hiſque nonnunquam potiora, aconitum, flammula iovis (vicina interea loca veſicante eroſimus) ſaturata chamaedryos et chamaepytios decocta ſaepiſſime votis reſpondebant. Quibuſdam malum adeo alte inſedit, ut potentiſſima remedia eluſerit: his, ternis quaterniſque conſequenter diebus emplaſtrum latum veſicans ad eundem ſemper locum appoſuimus. Poſt aliquot dierum tormenta, dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum veſicante teutatum exiſtens, aut corpus oberrans, orta diaphoreſi larga, vel et puſtulis prurientibus per totam corporis, artuum praecipue, ſuperficiem excitatis, evanuit.

NOVEMBER.

Menſe hoc, varia tempeſtas luſit: coelum modo ſerenum, modo pluvioſum: nives: tepor: frigus, ita tamen ut nulla aeris qualitas aut exorbitaret nimium; aut diutius perſiſteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius anni tempore, iidemque propemodum, qui praeterito menſe, ſi dyſenterias iam modo compreſſas excipias.

DECEMBER.

Menſis hic, ad 20. uſque, raras pluvias, frigus tolerabile, nives copioſas habuit. Inde rigi-

dum gelu, nives copioſiſſimae. Hoc tempore lumbagines non paucae, item tumor in alterutro genu ſummopere dolens, et motum impediens, cum vel etiam ſine iſchiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum immobilitate brachii. Multis glandulae ſubaxillares tumebant dolebantque, quae ſubinde in ſuppurationem abivere. Plurimis, iisque potiſſimum feminis, dolor noctu ingraveſcens femora, crura pedeſque per intervalla pervaſit: febricitabant plerumque, ſed moderate, et more vago. Tuſſes multae, multoque plures ac aliis hucuſque menſibus.

Prout ab aeſtivo et autumnali tempore longius provehebamur, ita rarius mitiusque ex primis viis laboratum eſt, ingruente frigidiori anni parte eroci ſentem aeſtatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus ſpiſſior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias ac antea, corporis partes occupavit. Sanguis et compactior, et ad vaſa frigore nunc magis conſtricta validius attritus phlogoſes non paucas generavit. Aquoſa humorum portio aeque tenacior, vaſcula minutiora, circa articulos parteſque tendinoſas ac glandulas locata, difficilius permeavit. Facilis hinc explicatio eſt et rheumatum complurium, et inflammationum nunc ſeorſum, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus aegrotantium multo minor erat, quam per aeſtatem: et, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, ſi qua fuere, ea morbis longis, phthiſi maxime, et conſummato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδην et rariſſime, et pauciſſima viſa hoc et praecedente menſe ſunt, ac ea

fere ratione ſenſim diſparuere, qua morborum bilioſorum dominium contrahebatur.

ANACEPHALAEOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genium per huius anni decurſum ſaepius mirabamur, cum in alio alia ſit et morbi facies, et intenſio, duratio, et eventus alius. Nihilominus in tanto ſymptomatum luſu ejuſdem epidemici morbi, atque in ipſa diverſarum epidemiarum ſucceſſione mir quaedam ſimplicitas obtinet, ſive cauſam morbificam, ſive vero genuinam methodum medendi ſpectes; illa enim varios ad ſpeciem morbos ſive potius unum ſolummodo morbum producet, ſed qui diverſiſſimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aeris conſtitutio, vel corporis diatheſis, quam quiſque ſibi propriam atque ab alio diverſam habet, *ejusdem* morbificae cauſae vires *diverſimode* appiicuerit.

Haec vero paucorum remediorum, eorumque ſimpliciſſimorum uſui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquieſcit, non quod plura non ſuppetant, ſed quod pluribus in tanta cauſarum ſimplicitate ſuperſedere queamus.

Juvat nunc unico quaſi intuitu totius anni ad finem modo perducti conſtitutionem contemplari.

Ineunte anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides et peripneumoniae ſucceſſerant a pile prognatae. Denuo febribus bilioſis intermittentibus, remittentibus, varia periodo legeque recurrentibus, aeſtas infeſtabatur. Autumnum proxime et praecedebant et comitabantur dyſenteriae, bilioſae utique proſapiae;

febribus aeſtivis ſenſim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriae denuo caput exereb.nt, morbique alii ad phlogoſeon familiam pertinentes.

En per totius anni decurſum modo ſanguinis, modo bilis praedominium, vel temporibus intermediis aequale utriuſque imperium, iunctaſque vires. En a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, ſed non adeo multiplici remediorum ſupellectile perſanandam.

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi occaſiones ſagax captat, quive repertae indicationi potius quam ſpecificae cuidam remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem Aprilis anni 1776., ſectum cadaver fuit, cuius hiſtoria morbi, et anatomes haec eſt:

Vir 40. annorum, opilio, cum praeterita aeſtate per Italiam percudes ageret, vino Italico, cum et itinere ipso et fervidiore coelo frequentius aeſtuaret, ſolito largius indulſit. Domum redux in Germaniam, ſero Autumno tuſſitare primum, pectore oppreſſo eſſe, et aſthmaticorum inſtar ſpiritum trahere coepit. His incommodis per totam hyemem conflictatur abſque remedio, ſi duas treſve per tempus hoc venae ſectiones excipias, quas ſemper inſigni cum levamine inſtituit.

Die ipſo Paſchatis, rigor horarum aliquot

cum ſuccedente aeſtu hominem corripuit: reſpiratio longe difficilior, oppreſſio pectoris maior quam hucuſque, dolorque punctorius ad mammam dextram cum ſputo cruento accedit. Ter vena ſecta eſt, ſed quo morbi tempore, quaeve ſanguinis miſſi quantitas fuerit, ignoro: id ſolum ab eius uxore reſcivi, ſanguinem cruſta inflammatoria, craſſa tenacique contectum fuiſſe. Caeterum an ullum et quale remedium fuerit adhibitum homini, ruri habitanti, et ſolius chirurgi curae commiſſo, non ſcio. Negavit tamen uxor, quidquam fuiſſe adplicatum. Die morbi decimo ſeptimo in Noſocomium defertur: reſpiratio ſumme laborioſa, dolor punctorius ad mammam dexteram, pulſus celerior naturali, et in brachio affecti lateris obſcurior multo, mollis, non debilis. Sputa multa mucoſa, pauca cocta; decubitus in latus dolens impoſſibilis, sed talis ut nec ſupinus omnimode, nec etiam in latus ſiniſtrum cubaret. Strepitus in pectore inter reſpirandum quaſi ferventis aheni. Sanguis illico miſſus cruſtam ſumme phlogiſticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii ſecutum, perſiſtente eadem ſtreperae reſpirationis difficultate: pulſus evolutior: ſputa eadem.

Altero die, denuo vena ſecta; idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis ſymptomata perſeverarint, cum etiam quod recrudeſceret pungens in latere dolor. Hoc die pulſum minus mollem, vere fortem ante venae ſectionem deprehendi; at a venae ſectione celebrata paucis horis exſpiravit, die morbi vigeſimo.

Cadaver, pectore hirſuto, et muſculorum robore inſigni, ab aſſiſtente chirurgo inciſum ſequentia exhibuit:

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat, portione ſuprema, praecipue qua dorſum reſpicit, excepta, quae ſana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter ſe, tum ad pleuram, ubique validioribus cohaeſionibus nectebantur, eamque illaeſam ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo maiori ſuo volumine ſiniſtrum urgebat, preſſo ſiniſtrorſum mediaſtino, et remoto ſterno multum protuberabat. Ex ſectorum bronchiorum orificiis albidus ac ſubflavus prodibat humor, qualem ſputa mucoſa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo ſiniſter ſanus, excepta parte eiusdem media, dimidii fere pugni magnitudinem aequante, et inflammata. In corde, ac vaſis maioribus, poliposae et albae ut plurimum concretiones erant. In pericardio plus ſeri collectum inveniebatur, quam communiter fieri aſſolet. Serum pariter in ſiniſtro thoracis cavo repertum 20. fere uncias aequabat. Viſcera abdominalia ſana per omnia fuerunt.

In hac hiſtoria plura occurrunt quae noſtram attentionem promerentur:

1. Status ille aſthmaticus per totam hyemem miſerum affligens, quemque ſola venae ſectio ſolabatur, nullas alias aſthmatis cauſas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio abſuit, omni modo ſani fuerunt, inflammati vero ſat luculenter demonſtrarunt, se ante hanc inflammationem omni alio vitio caruiſſe. Hinc aſthma hoc, quo per hyemem premebatur, ex *continua et chronica inflammatione* perfectum fuiſſe, indubitatum videtur. Conſtat enim nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapſis ea noto quodam exitu ſolvatur, cum, per multas ſaepe ſeptimanas

et menſes, cruda inflammatio perſtet. Sunt quos reſpiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere, longiſſimo tempore infeſtat, etſi omnibus caeteroquin muniis fungantur cum pulſu aut ſano, aut ab eo non multum abludente. Subinde ſola difficilior reſpiratio eſt cum pulsu naturali, tuſſicula, et pectoris oppreſſione: abeſt dolor punctorius, niſi, ſi fortius inſpirent, aut validius data opera tuſſiant, aut quacunque ratione curſum ſanguinis incitent.

Morbi hi *verae pleuritides* et *peripneumoniae* ſunt, verum *chronicae*: cumque, ut plurimum, abſque motu febrili ſint, et ita affectos lecto non affigant, ac characteribus, alias hoſce morbos pulmonicos comitari ſolitis, deſtituantur, *latentes* a *Baglivio* appellantur, quas magno aegrorum emolumento ſaepius detectas fuiſſe aſſerit, dum pungens lateris dolor, aut validiore tuſſi aut profundiore inspiratione ſtudio facta, ſeſe exſereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus eſſet, exploraretur. Sed de his ſuperius actum abunde eſt.

2. Aeger fuerat pleuro peripneumonicus: dolor vividus admodum, etſi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3. Cum die morbi 20. morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum poſſe ſtatui dierum numerum, ultra quem venae ſectiones non admitti quaeant, neque ubique obtinere aphoriſmum octavum L. 5. *Quicunque pleuritici fientes in* 14. *diebus non repurgantur, his ad ſuppurationem tranſitio fit.*

4. Aeger in ſtatu cruditatis, ex eo moritur quod pulmo inflammatus alterum ſanum comprimat, omnemque humorum circuitum ſuffocet. Largiſſimae venae ſectiones, quae ſe invicem ex-

cipiunt, ſi primis ſtatim morbi diebus inſtituantur, ſuffocationem fors ſubinde praepedire valent.

Recenſet clariſſimus *Morgagni* L. II. epiſt. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quae hyeme anni 1738. nuſquam magis quam in quibuſdam monacharum coenobiis ſaeviit, et plures, paucos intra dies, ſuſtulit. Cadaverum diſſectio exhibuit graviſſimam totius pulmonis inflammationem, qua aegrotae brevi ſuffocabantur, eae praecipue, quae laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudiſſimi, ubi pulmo alterutrer, infarctu inflammatorio turgens, ſpatio ſuo contineri nequit, et in vicinum thoracis cavum protuberat; atque ſufflaminando ſanguinis per corpus periodum occidit, *Hippocrates* deſignaſſe videtur, dum de pulmonis ad latus prolapſu L. 2. de morbis ſic ait: » Si pulmo ad latus pro-» lapſu fuerit, tuſſis tenet, et erectae cervicis » ſpiratio, et ſalivam tuſſiendo reiicit albam, et » dolor ad pectus, et dorſum emergit, et in-» cumbens pulmo impellit, et grave quiddam in „ pectore incumbere videtur, et dolores acuti „ pungunt, et ſanguis ſtridet velut pellis, et ſpi-„ rationem cohibet, et ad affectum quidem latus „ decubitum ſuſtinet, non autem ad ſanum. Ve-„ rum velut grave quiddam ipſi de latere pendere „ videtur, et per pectus tranſpirare ſe putat „.

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, et aquam mulsam ipſi bibendam dato*:

5. Pulmonis inflammati color laete ruber erat, conſiſtentia tali, qua hepar eſſe ſolet atque ea gravitate ut, particula abſciſſa, atque aquae immiſſa fundum petierit.

6. In utroque aegroto, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum *Hippocratis* in coacis praenot. aſſerentis: *quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multus in pectore ſtet, et facies triſtis, et oculus morbi regii colore infectus ac caligniosus, hi pereunt.*

7. Ratio quare in latus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo eſt niſi hanc hujus rei cauſam eſſe exiſtimemus, quod pulmo ſiniſter in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, ſuo pondere dextrorſum premens pleuram abſtrahere conniſu fuerit; ſicque modeſtiam intulerit.

8. Quorſum referre causam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis necdum videtur exacte conſtare. Id ſolummodo certum per observationes eſt, pleuram ea ratione abſolvi poſſe, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote quae saepius adeſt, non ſemper repeti debeat, quamvis, ſi revera phlogoſi teneatur, ea ſic affecta, circa acuti doloris ſenſum, reſpiratio thoracis motu diſtrahi nequeat.

Fars non inepte doloris cauſam ex actis illis pulmonum cum pleura nexibus multoties explicare poſſumus, cum pulmo turgens, ſeque ipſo durior majorque factus, versus alterum thoracis latus prominet, aut, ut phraſi *Hippocratica* utar, ad *latus prolabitur*, quod certe fieri nequit, quin ſimul nexus hi urgeantur, ac diſtrahantur, et pleuram ſollicitent.

9. Seri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuiſſe videtur; preſſis enim majoribus vaſis, et retardato sanguinis per pulmones circuitu tenuiores particulae per ramulos laterales elabuntur, aut verius, exprimuntur. Accedunt et aliae rationes, ex quibus haec hydrothoracis spe-

cies explicari poteſt, quasve cl. Morgagni L. II. epiſt. anat. med. art. 34. paulo accuratius perſequitur.

10. Pulſus arteriarum obſcuri, umiles contractique in latere, aut unice aut magis affecto ferme ſemper obſervantur. Infida praeterea indicatio eſt, quam tum in quocumque thoracis morbo, cum, et praecipue, in pulmonum inflammatione ex pulſu venamur. Securior illa eſt, quam reſpiratio, maiorve aut minor morbi tolerantia ſubminiſtrat.

SECTIO SECONDA.

Virum aetatis mediae ſecui circa medium Aprilem, cui nono, ni ſallor, morbi pleuro peripneumonici die ad Noſocomium delatus eſt: omni hucuſque auxilio caruit. Reſpiratio ſtrepens, difficillima, elevatis ſummo cum labore scapulis ac thorace, ore ac pinnis narium diductis, et erecta cervice peragenda. Ad lectum d latus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendae reſpirationis conatus ſedens moritur.

Pulmo ſiniſter per totum inflammatus, et vicinae pleurae per multas fibras membranaſque nexus, magnam thoracis dextri partem oppleverat, et ejuſdem lateris pulmonem ſanum per omnia arcte compreſſit. In cavo thoracis dextro aquae ad duas facile libras repertae sunt. Vaſa cordis coronaria mirum in modum dilatata et multo ſanguine turgida viſebantur. Pleura ubique ſana etiam hic oſtendit, doloris pungentis ſedem, in pleuritide aut pleuro peripneumonia, male in eiuſdem inflammatione quaeri.

Viden et in hoc casu *pulmonum prolapsue ad*

latus, et serum in cavo thoracis, quo latere ſi ſanus fuit, collectum? Vaſa coronaria ſolito longe ampliora facilem habent explicatum ex laborioſo ſanguinis per pulmones meatu. Cor ipſum poſt repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, et ferme aneurismaticum non raro reperiri, captae per anatomen obſervationes docent.

SECTIO TERTIA.

Piſtor 32. annorum, prima Martii ſaeva pleuro peripneumonia correptus ad Noſocomium defertur. Inſtitutae quatuor venae ſectiones ſunt aliaque, que antiphlogiſticorum nomine veniunt, ea qua par eſt attentione applicata. Melius inde, licet tarde, habere coepit: manſit nihilominus respiratio naturali pauli impeditior cum diſpoſitione quaſi catarrhoſa. Acceſſit anxietas: pulſus celeres ſemper, et diuruſculi: ſitis nulla: decubitus in latus dextrum, quod ſannm fuerat, impoſſibilis. Die morbi 19., dolore corripitur acutiſſimo in molli hypochondrii ſiniſtri parte: ſitis febrisque urgent: facies hominis quaſi exſanguis, ac labia pallidiſſima fuerunt. Omnibus, quae indicata videbantur, in uſum tractis, factaque terna miſſione ſanguinis ſumme phlogiſtici, qualis pleuriticorum eſſe ſolet, dolor, qui in abdominis latere ſiniſtro, et non multum infra septum tranſverſum haerere viſus eſt, non longo poſt tempore diſparuit. Manſit tamen pulſus celer ſupra modum abſque exacerbationibus. Dyspnoea maior: facies, et totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuario perſentiſcebatur. Hinc atque etiam ex aliis quae praeceſſere, hydropis purulenti ſuſpicio nata. Sudores nocturni

copioſi et alvus ſubinde citatior aegrum exercebant. Diarrhaea tamen faciie pulvere myrobalanorum, at rheu toſto compreſſa fuit. Urinae tum in dolore illo acuto, qui abdominis eſſe putabatur, cum et poſtmodum, citrini coloris et fere naturales fuerunt. Aprilis ſeptima, orthopnoea ſubito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorem reponeretur, vivere deſiit. Prima morbi tempora, quae, ipſemet non vidi, fida narratione accepi.

Cadaveris tumore leucophlegmatico ubique tumentis thorax ſiniſter ultra duodecim libras puris dedit. Pleura ſana fuit, eique hinc inde laciniae quaedam adhaerebant, quae parietes ſacci in pulmone nati, et in cavum thoracis rupti ex parte effecere Diaphragna tam alte in abdomen, ex illo latere ab incumbentis puris copia preſſum, deſcenderat, ut dolor, qui abdominis eſſe putabatur, in thorace fuerit, atque inde ortus, quod ſaccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, et divulsae membranae dolerent. Pulmones ambo, magis vero ſiniſter, eroſi repericbantur. Abdonen duas circiter ſeri libras continebat, aqua tam exigua quantitate manifeſtam fluctuationem non facile repetere licet, ut adeo etiam hinc conſtet. quantum huius fluctuationis ſenſui fidere quis poſſit. Sana omnia abdominis viſcera reperta ſunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perſeveraverit, nullis, quae ſub ſenſus caderent, exacerbationibus ſtipata, et notis illis deſtituta, quae alias febrim a pure resorpto natam produnt.

SECTIO QUARTA.

Die 26. Maii cadaver, me et aliquot medicinae candidatis praeſentibus, ab aſſiſtente chiurgo ſectum fuit, cuius haec morbi hiſtoria eſt.

Vir 54. annorum a multis iam annis aurigae officio functus, die 13. Mai ad Noſocomium defertur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus ſuppreſſam, Adplicato mox cathetere multum lotii eductnm eſt, ſed obſtaculum; circa collum veſicae repertum, difficilem inſtrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum eſt animadverſum. Quae tunc ab ipso aegro, cum et eius uxore poſt mariti mortem reſcire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud Principem quemdam munus aurigae faciens, aliquot annos exegit: ibi ſe aegrotaſſe ex ſupreſſa urina, et cathetere adiutum fuiſſe, uxori in hoc ultimo morbo fetebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim iam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus aſſolet; multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, et fermo omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliori, praecipue noctu, exercebatur, ut bis terve praeter morem de lecto ſurgeret, urinam miſſurus.

Initio Martii ab equo ad partes genitales percuſſus magis conqueri de frequenti et dolorifico mictu coepit, itemque de urinae ſtillicidio. Circa initium Aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim

decubuit. Bis ipſi, primis diebus morbi, vena ſacta eſt: caeterum, praeter mixturam quamdam a Medico preſcriptam, nullo alio auxilio utebatur. Convaleſcere ex morbo videbatur, ita ut denuo aurigae vices ſubiret. Verum tuſſicula cum sputis flaveſcentibus, et quaedam non magna oppreſſio pectoris ex morbo ſupererant.

Poſt initium Maii mictus difficilior, et magis ſtranguriosus ac antehac, quin et ſubinde penitus ſuppreſſus aegrum torquebat: cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipſe ea methodo qua olim in Italia uſus eſt, verſus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethrae immiſerat, lotium miſit, educto cereo ſuppreſſum.

Tandem ad nos delatus eſt, cum a quatriduo nullam amplius urinam miſiſſet, et toto hoc tempore nihil potulentorum aſſumpſiſſet, ne, ut aiebat, urinae quantitas accreſceret. Febricitabat pulſu forti duroque, ſiti multa, faucibus ſiccis, uti inflammati ſolent. Secta vena eſt: ſanguis eductus cruſtam phlogiſticam, eamque craſſam exhibuit. A venae ſectione urinae libertas fuit: verum cum noctu denuo ſupprimerentur, ſitiſque urgeret magna, denuo ſecta vena eſt: ſanguis craſſiſſima cruſta phlogiſtica tegebatur. Uſus interea eſt decocto hordei, oxymelle, emulſo ſeminum frigidorum cum nitro. Adpiicatum praeterea eſt emolliens cataplaſma ad perinaeum, radicem penis, et ad pubem. Inde urina libere poſthac fluxit, ſed fluxu coutinuo ſtillante. Verum, quarto die ex quo ad noſocomium venerat, diarrhoea accedit, nulla ratione comprimenda, etſi aliquoties rheo toſto, myrobalanis, laudano fuerit ſuſpenſa. Nullus ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulſus antea celer, fortis, durus, nunc

humilior ſit, debiliſque, celeritate non nimia. Lingua pura ſiccescere primum, dein arida, lignea fieri: acceſſit et is oris habitus, quem riſum ſardonium appellant, quive continuo per ſeptem octove ultimos, quos vixit, dies morbi perſtitit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordinate proiectis. Varia data ſunt, quae vi antiſeptica celebantur. Rediit ſubinde mens per intervalla, pulſus non raro clamores facti denuo ſubſidebant. Sinapiſmis, veſicantibus, aliiſque excitantibus, antiſepticis morbum fruſtra tentavimus. Veſicantia fortiſſima binis vicibus eidem loco apposita vix exiguas veſiculas hinc inde excitarunt. die 15. Maii moritur.

Proximo die ſectio cadaveris frequentia exhibuit.

Thorax ſectus ex cavo dextro ſudit libram propemodum aquae pauco pure inquinatam. Plura cum pulmone abſceſſus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquae mixti profluxit, in ſiniſtro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate nectabatur, ſi locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem et diaphragma concluſas habuit. Inter pulmonem et pleuram, qua illa locum ſcapulae obiectum inveſtit, pariter abſceſſus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquae dedit. Pulmones variegata ſuperficie, et ſani caeteroquin reperti ſunt. In corde et vaſis eius maioribus concretiones polypoſae.

Recluſo abdomine hepar ſolito longe maius, ſed ſaniſſimum, offendimus: lien duplo maior, quam alias ſolet, ſanus et ipſe per omnia, ſed ſi digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren ſiniſter innumeris et exiguis abſceſſibus ple-

plenus, ſolito longe maior, et tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abſceſſus potius viderentur: ita quoque interna renis ſubſtantia mutata reperiebatur, ut pus non aliunde delatum, ſed ibi natum apparuerit. Socius ren et inteſtina nil praeter ordinem habuerunt. Nulla bubonum veſtigia, aut cicatrices inventae. Veſica, carneis craſſisque parietibus donata, pauca granula, uti ovula formicarum, sed rubra in fundo ſuo exhibuit, quae diſciſſa pus fudere. Urethra, e corpore exempta diſſectaque, oſtendit duos abſceſſus ruptos utrinque, atque in proſtrata locatos, quorum dexter minor facile nucem moſchatam caperet, ſiniſter autem triplo maior. Plures quoque in illa vicinia hinc inde poſiti abſceſſus perquam exigui, qui diſſecti pus bonae notae dederunt. Nullae alias alibi excreſcentiae, et canaliculi Morgagniani frequentes viſebantur. Urethra, verſus glandem, praerubra et quaſi inflammata apparebat. Teſtis dexter fere duplo maior viſus ſecabatur, verum aqua, intra eundem et membranam vaginalem collecta, eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non eſt sectum, neque uretheres, aut veſiculae ſeminales examinantae.

Plura ſunt, hoc in casu notanda. Utut aeger toties examinatus, nil fateretur quod ipſum gonorrhoea quondam laboraſſe demonſtraret, multa tamen ſunt, quae hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo iam tempore obſtacula in urethra latitaſſe, a male curatis aut neglectis, ut fere fit, gonorrhoeis nata. Hinc aliquando fit ut, niſi diutius adhibito mingendi niſu, urina non prodeat, tot obſtaculis, penes quae tranſprimi debet, effluere prohibita. Sunt

qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam ſequatur. At vero, ſi ea obſtacula phlogoſis prehenderit, seque ipſis maiora evadant, canalem obturent penitus neceſſe eſt.

De natura horum impedimentorum multum diſputatum iam ſaepe fuit. Cl. *Brunnerus* ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excreſcentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, et naturam horum obſtaculorum in quadam potius urethrae inſignori conſtrictione, ac coarctatione posuit; cum e contrario cl. *Genſelius* eph. N. C. cent. 6. observ. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per sectiones anatomicas conſtet, veſtigia cicatricum in urethra reperta eſſe, cumque ora canaliculorum Morgagnianorum, quo ſedes gonorrhaearum leviorum veroſimiliter locatur, inflammari, erodi, coalescere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquae partes possunt, luxuriante carne, nodoſaque cicatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab obſervatis alieni haec opinio habeat.

Urethram, ſubinde ab exſtantibus obſtaculis liberam, nihilominus in uno vel in pluribus locis praeter modum coarctari conſtringique, uti cl. *Brunnerus* voluit, non paucae obſervationes probant.

At vero alterius natura obices praeter superius enarratos reperiri pariter extra dubium eſt, glandulas videlicet in urethra locatas, induratas tumenteſque, quae ſi proprius sphincterem ſint, impedimento sunt, quominus exacte veſica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula haec utrinque continuo ſtillicidio elabatur, donec eiuſmodi tumores altius aſſurgant, et urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obſtaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, et accreſcente multum phlogoſi tandem ſuppuratis, aeger noſter laboraſſe videtur. Hinc ille mingendi niſus ad tranſprimendam urinam: hinc etiam explicatur quomodo urinam penitus tandem ſuppreſſam, tenuiori cereo immiſſo, quamdiu is urethrae impoſitus maneret, denuo evocarit.

Cerus immiſſus equidem urethram magis obturaſſe videtur, at vero preſſis ope cerei tuberculis, non ita exacte canalis obſtruebatur, quin non utrinque via reſtaret, per quam urina ſe ſubducere poterat.

Hoc adiumentum a cereo vel ſpecillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excreſcentes, et urethram obſtruentes.

Quibus vero urethra conſtricta, coarthaque, praecipue ſi tortuoſum eius iter ſit, nihil ab hiſce ſpecillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentoſa, abſumente erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius ſtringitur: urina tenuiſſimo filo, et ſtrangurioſe abit: accedit irritatarum partium inflammatio, et iſchuria.

Morbi urethrae, utut frequentiſſimi, tamen neſcio quo infortunio, curatu difficillimi ſunt; et maxime diſcrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt qui omnes candelas medicamentoſas reiiciant, et nullas admittant, niſi quae ſola mechanica ratione ſuperius explicata obſtaculum reprimant, et urinae exitum parent. Sunt itidem alii, et forte maxima medentium pars, qui iiſdem eo ſcopo utuntur, ut obſtacula abſumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiae habent, quique ſaepiſſime hiſce candelis apud aegros

ſuos uſi ſunt, parum aut nihil levaminis, et plurimum incommodi suis aegris hac medendi ratione attuliſſe mihi aliquoties fatebantur. Meae autem obſervationes circa usum candelarum pauciores adhuc ſunt, quam ut certi quid de illis ſtatuere queam. Id interea verum eſt, in his paucioribus meis caſibus candelas medicamentoſas iuviſſe nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnoſis perdifficilis ſit, et de obſtaculi natura ac indole difficulter conſtet.

Quaerendum itaque eſt an glandularum in urethra ſitarum tumor, morbi, ſive is ſtillicidum, ſive ſtranguria, vel et iſchuria fuerit, cauſa ſit? dein, et quae tumoris illius ſpecies ſit? alium enim medelam ſcirrhoſus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente naſcitur, atque aliam glandulae habitus laxior, tumorque ortus a muco, copioſius collecto et glandulam diſtendente, poſtulat.

Vidi iſchuriam, et mictum teneſmoideum, qui muco albido benigno per urethram fluente ceſſabat, verum, elapſo ferme dimidio die, senſim denuo naſcebatur, prout muci huius excretio minuebatur, qua penitus ſublata, omni fere horae quadrante ingens ad matulam teneſmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc ſcenam morbus vix non quotidie ſemel luſit. Raro factum eſt ut per duos continuos dies aeger abſque obſtaculo mingeret. Profuerunt ſolventia ſalina, praecipue aquae ſelteranae ſine lacte potae. Aeger ſensum rei canalem, verſus

ipſius radicem, obſtruentis toties habuit, quoties urina difficilius pergeret, at fluxu reſtituto nullum alibi dolorem ardoremque, aut obſtaculi ſenſum quaerebatur. Interpoſita ſolventibus roborantia ſunt, ſed nullum remedium topicum adhibebatur, quod aeger id omnino renueret.

Examinandum praeterea, an conſtrictio coarctatioque urethrae, an vero prominentes carnes aut cicatrices nodoſae adſint, ut, ſi facta accuratior diagnoſis, ſit ſcire poſſimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura, per varias et ſibi non raro quam maxime oppoſitas methodos, abſque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria, ſiti, pulſu forti, pleno, duro, aliisque ſe manifeſtans, et alii quidam non abſimiles caſus nos determinabant, ut omiſſis candelis, educta per catheterem urina, methodum mere antiphlogiſticam arriperemus, et cataplasmate emollientiſſimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumente illam in tranſprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attuliſſe opinor: ſed cum tumores hi non aſſurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogoſi correpti in maius volumen expanderentur.

Aurigae officium multum poterat conferre, quo facilius inflammario haec tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel ei magis adhuc, ſi quis equo inſideat, partes urethrae vicinae exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod hominum genus, uti de hoc noſtro ex relatione uxoris conſtat, vino et cereviſiae deditum ſit, iiſque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Praeterea et illud notandum, quod totius

mali origo eſt, gonorrhoeas in eiuſmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhoearum exempla noſco, non a chirurgis ſolummodo minus expertis, ſed aliis, etiam medicis, quos diuturna et luculentior praxis commendabat.

Saepius mirabar qui fiat ut in morbo tam frequenti, tam non exacta medendi methodus ſit, et tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi caſus, ubi dato validiori purgante, qui mos quondam etiam inter doctiſſimos viguit, et nondum, ut video, inter omnes eſt abolitus, ſluxus virulentae materiae ſubſtitit cum delirio paulo poſt subsequente, et diriſſimo morbo acuto nulla arte sanando.

Qui in noſtro Nosocomio ex hac cauſa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perverſa medicatio modo superius recenſito exaſperaverat, validiſſime febrientes, tanquam ſimplici acuta febre affectos, cauſſae praegreſſae ignari, et nec aegri confeſſione, nec alia inſuper ſigno adiuti, ſusciperemus) qui inquam ex hac cauſa acute laborarunt, plerique mortui sunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos, quaedam veneni latentis ſigna vel in ipſo aegro deteximus, vel undecunque demum cauſam mali, et quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiſcabamur. Gonorrhoeam purgante valido ſuppreſſam, morbumque acutiſſimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum praecipue qui ex plebe sunt, prava haec opinio inſidet, poſſe virus venereum ex parte affecta revocari, et per alvum eliminari.

Hinc ipſi ſibi medicinam perſaepe faciunt, et ſpiritum vini purgantem, ſive reſinam ialappae ſpiritu vini ſolutam ex pharmacopaeis repetunt.

Sed haec methodus, uti perniciosa eſt, ſic alia, non quidem mortem tam citam, attamen innumera alia mala, quibus etiam noſter auriga conflictabatur, producere ſolet.

Multi videlicet gonorrhoea affecti unice exoptant, ut fluxus virulentae materiae quantocius ſiſtatur: hinc aut chirurgorum inexpertorum conſilio, aut proprio marte therebinthinam deglutiunt, vel alia ſtypatica, quae fluorem ſiſtunt, aut iniectiones ex aqua calcis et aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum Ilias, hinc aut radicata lues, aut ſi benignius quid aegro accidat, morbi urethrae non raro immedicabile naſcuntur. Imprimis autem hac methodo fit ut partes, quas inflammatio venerea corripit atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, ſi glanduloſae fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, niſi mediante ſpecillo, atque perpetuus metus, ne tubercula haec, etſi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex causa aucto, doleant, inflammentur, triſtemque tandem tragoediam ludant.

Methodus, qua recentibus gonorrhoeis feliciſſime medeor, sua ſimplicitate, quodve morbi naturae adcurate respondeat, atque idcirco fortunato ſe eventu commendat.

Huiuſmodi aegri carnibus vinoque penitus abſtinent: ſolum iusculis cum oleribus veſcuntur; aſſumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheae, malvae, quibus ſubinde aliquid ficuum vel ſiliquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt, qui pauxillum lactis addidere, et duodecim, pluresque etiam, libras per diem huius decocti hauſerunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi ſimul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiae venereae intra praeputium et glandem reſtitans, roſiones et ulcuſcula venerea faciat. Plurimum ſemper ad breviorem curationem facere credidi, ſi aeger quam ſaepiſſime pudenda abluat; ſi enim ſanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapsa resorbeatur, nonne qui infectus iam antea eſt, se ipſum continuo de novo coinquinabit, et morbum alet, niſi identidem materiam hanc, ſi qua intra glandem et praeputium haeſerit, eluere conetur? quemadmodum scabiosus morbum prolongat, seque ipsum identidem contagio afflat, ſi veſtes ſcabiosa materia infecctas non ſaepius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhoeam recentem curat, meminiſſe semper debet, se *inflammatae parti*, eique *glandulosae* mederi, ſemperque benignam phlogoſeos reſolutionem omni modo tentandam eſſe.

Horum memor, a therebinthinaceis vel aliis ſtypticis, ſive iniiciendis per urethram, ſive ore aſſumendis, a purgantibus etiam leniſſimis abſtinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogiſticum dari purgans, quod, utut parum, sanguinis motum non incitet, et hoc ipſo phlogoſin non augeat. Horum loco clyſmata emollientia adhibebit.

SECTIO QUINTA.

Hoc loco iuvat hiſtoriam alterius pariter aurigae referre, prout illam, autumno proxime elapſo, in mea adverſaria retuli.

Vir 43. annorum, ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhoea curabatur. Suſpicio eſt eum et ante et poſt haec illa ſaepius laboraſſe. Ex ſaeva pleuritide iam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinae ſaepius queritur.

Die 2. Octobris anno 1775. dyſuriam, ſolitoque maiorem ſtranguriam patitur.

Die 3. 4. 5. Octobris mitius habet: lotium expeditius, et copioſius mittit. Hucuſque officio augriae impigre adhuc fungitur.

Veſperi die 5. Octobris domum rediens poſt cereviſiam largius hauſtam, cubitum petit, ſed paulo poſt de ardore, et dolente admodum ad matulam teneſmo conqueritur: eiulatus: iactitatio: dolor in hypogaſtrio, et ad radicem penis: ſomnus nullus.

Die ſequenti, ſcilicet 6. Octobris, itemque ſeptima, eadem ſymptomata, ſed multum aucta, inquies ſumma: corporis ad anteriora ob dolores ſummos incurvatio: niſus mittendi lotium frequentiſſimi, dolentiſſimi. Hucuſque ferme obambulando aegrotabat.

Veſperi die 7. Octobris, prima vice catheter applicatur, ſed ad veſicam non pervenitur: in ipſo applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per canulam effluxit: urina nulla. Catheter ſaepius fruſtra tentabatur.

Die octava Octobris, mane, omnia uti pridie. A meridie huius diei, dum alvum deponit, inter continuos ad matulam teneſmos, circa tertiam horam pomeridianam ſubito exclamat, ſibi quidpiam in corpore ruptum eſſe: riget livetque toto corpore. Sudor frigidus, copioſus in gutta collectus. Paulo poſt decumbit quietior: abdomen tumet doletque ad attactum. Nullus amplius ad meiendum conatus.

Die nona, vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipſo praeſente denuo catheterem adplicare, ſed fruſtra, conaretur, paracenteſin in perinaeo ſuaſit. Facta punctura circiter uncia urinae ſaltu prodiit, et dein pauxillum ſanguinis. Tandem cum nihil amplius tentatis omnibus efflueret, educta canula eſt.

Die 10. Octobris veſperi, advocatus alius medicus paracenteſin veſicae ſupra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinae prodiit. Circa mediam noctem eiuſdem diei, lotium ab lib. v. ſponte per urethram fluxit. Abdomen inſigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene ſperaret ipſemet aeger, et adſtantium quidam proxime futuram ſanitatem ſerio praedicerent, vegetis omnino ſenſibus, animoque ſemper praeſente, cito et tranquille moritur.

Sectio 12. Octobris mane facta eſt. Urethra primo diſſecta exhibuit circa veſicae ſphincterem: 1. ulcera exigua gangraenoſa, 2. proſtatam proximasque eidem glandulas tumentes inflammatasque, et magna ex parte gangraenoſas.

Diſſectis herniae ſcrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis, inventus ſaccus eſt ex producto peritonaeo natus, partem inteſtinorum

tenuium continens. Inteſtina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine, urinae magna quantitas profluxit. Veſica urinaria in fundo disrupta inveniebatur, ruptura duos transverſos digitos facile aequante. Inteſtina tenuia levem hinc inde inflammationem, et incipientem gangraenam exhibuere. In urethrae ſuperiori parte, oſſa pubis reſpiciente, vulnus ſecundum urethrae ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante ſphincterem terminabatur, eſt obſervatum. Punctura in hypogaſtrio facta, intra peritonaeum et muſculos abdominis, verſus pelvim progreſſa, evanuit.

Plura nos docet haec morbi et ſectionis hiſtoria.

1. Vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod ſi paulo maiori vi inſtrumentum adigatur, ſaepius accidit ut novae viae eidem aberranti parentur. Optime ſerviunt catheteres minus curvati, et ex lamina tenui in ſpiram contorta confecti.

2. Optimus pro paracentheſi veſicae locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud ſuadeat) is ipſe, quo a recentioribus lithotomia inſtitui ſolet, in perinaeo videlicet. Quod ſi punctura in hypogaſtrio fiat, minus certa operatio erit, licet enim veſica eo uſque aſſurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum ſint qui hypogaſtrio praepingui gaudent, puncturae profunditas admodum erit incerta. Praeterea facile fieri poteſt, ut, dum veſica, educta jam aliqua urinae portione, ſe denuo in pelvim profundius recepit, canula ſubtrahentem ſe veſicam non amplius contingat, praecipue ſi chirur-

gus eadem acu triangulari utatur, qua hydropicorum abdomen pungit.

3. Grave monitum hic caſus praebet, ſcilicet, auxilia ſeria in rebus ſeriis haudquaquam differri debere. Punctura veſicae, die ſeptima aut octava Octobris ante meridiem inſtituta, procul dubio hominem ſervaſſet.

4. Eo tempore quo paracenteſis celebrabatur, abdomen lotio inundatum iam erat. Catheter die 9. Octobris in urethram immiſſus, et paulo poſt denuo extractus, colore plumbeo inficiebatur.

5. Ratio cur urina fluxerit ſua ſponte, 12. ante mortem horis, haud obſcura eſt; nam praeſente iam gangraena tumores, urinae tranſitum prohibentes, ſubſidebant, uti omnis inflammatorius tumor aſſolet, ſi eum gangraena iam prehenderit.

6. Doloris abſentia, animus tranquillus, ſuperſtite ſola breviori reſpiratione, mentis continua praeſentia, et magna ob ſuperatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos persaepe fallunt, dum, inſtante iamiam ob praeſentem gangraenam morte, ſalutem proxime ſecuturam promittunt.

Mors haec ſaepius in illis fit, qui ex anteritide, aut hernia incarcerata moriuntur.

7. Iteratae gonorrhoeae, diatheſis ſanguinis phlogiſtiga, de qua ex repetita ſaepius pleuritide conſtat, item potus cereviſiae largior, in ipſo morbo ſufficientes nobis rationes ſuppeditant, unde primo tubercula dein eorum inflammatio explicentur: acceſſit aurigae munus, quod et ipſum ſuam ſymbolam contulit cur inflammatio haſce partes prae reliqui occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auriga 47. annorum, multis conſequenter annis ſanus, ultimo Bacchi feſto huius anni in peripneumoniam incidit, cum rigidiſſimum tunc temporis ſaeviret gelu, quo plures eo die horas carpento inſidens praeter morem urebatur. Domi ſuae decubuit; ubi ſanguinem binis vicibus miſit, morbum medicatrici naturae committens. Circa feſtum Paſchatis eas primum vires receperat, ut conſuetum aurigae munus denuo ſubiret.

Die 12. Junii, horis pomeridianis valide riguit: veſperi ingeſta evomuit: appetitus deiectus, ſitisque: acceſſit dolor sumborum et ſiniſtri thoracis pungens cum tuſſi. Nox inſomnis.

Die proximo, ſymptomata augebantur. Veſpera illius diei venae ſectio facta eſt cum aliquo levamine, ſed brevi evanido. Die 14. et 15. omnia exacerbabantur.

16., ſuo marte vomitorium ex tartaro emetico ſumpſit, unde ſepties flava, fuſca, amara, inter graviſſimos pectoris, praecordiorum, abdominiſque dolores vomuit, et fere toties deiecit.

Noctu ſomnus nullus, iactitatio multa.

Die 17. Junii, sexta morbi, ad nos delatus ſequentia exhibuit: dolor a mamma ſiniſtra uſque ad os ilei, et ultra, multa tuſſi, inspiratione, et attactu exacerbatus: ſitis magna: decubitus in latus affectum impoſſibilis: ſputa ſpumoſa, ſanguine tincta: reſpiratio ſtrepens: pulſus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venae ſectio facta mox eſt, et cataplaſma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copioſus, antiphlogiſticus: ſanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18. Junii, morbi ſeptima, dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: reſpiratio cita, ſtrepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, ſed ſolo abdomine peracta. Inſpiratio duplicata: pulſus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa abſque ſedimento: tuſſis non multa: ſputa ſpumoſa, pauca: alvus diarrhoeica: lingua alba, humida. Caeterum vigor: animi praeſentia: praeteritorum exacta recordatio, ad minutias uſque adcurata, et, ut hoc hominum genus ſolet, iocosa ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptae ad interrogata reſponſiones: facilitas magna ſeſe, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei habitus ab eo ſanorum non abludens, nullus oppreſſionis aut difficilis reſpirationis ſenſus.

Hoc rerum ſtatu cum cerebrum impeti animadverteretur, latum veſicans cervici adpoſitum eſt. Pulſus mox e debili factus eſt fortis, plenus, durus ſupra modum, et perquam celer; hinc facta denuo venae ſectio eſt, ſed abſque levamine. Cum alvus immoderatius flueret, remota omnia ſunt, quae eam vel leviſſime ſollicitant, nitrum et oximel. Emulsa, mucilaginoſa, diacodiata nil profecere. Hoc die ſputa quaedam cocta adparuerunt. Veſperi frequentes pulſuum mutationes. Caeterea uti antea. Noctu leve delirium, et ad aurorarn mors.

Die sequenti, facta cadaveris sectio eſt. Aperto thorace pulmo dexter sanus reperiebatur, ſiniſter vero ex integro inflammatus, attamen ſic ut inflammatio non ex graviſſimis fuerit, nam et ſubſtantia pulmonis inflammati, durior quidem fuit ac in ſtatu naturali ſolet, minus tamen quam in graviori phlogoſi conſuevit, et reſectae eiusdem

particulae, ſi aquae iniicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quaedam omnino infra aquae ſuperficiem suspensae manſerunt.

Praeterea materies quaedam, qualis illa sputorum coctorum eſſe solet, bronchiorum ramos opplevit, et copioſe ex pulmonis leniter preſſis profluxit. Inter ſiniſtrum hunc pulmonem, diaphragma ſeri ſubflavi paucae unciae repertae ſunt, quo loco materies lardacea medium ſere digitum craſſa, cruſtam phlogiſticam et colore et tenacitate referens, pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione ut primo intuitu rupti abſceſſus parietes mentiretur: sed laciniae hae avellentem digitum facile ſequebantur, et ſubiectam pulmonis partiumque vicinarum ſubſtantiam integram demonſtrabant.

Mediaſtinum subinflammatum: pleura sana, ad quam, pleriſque in locis in utroque thoracis cavo, pulmones carnoſis et quaſi ligamentoſis craſſisque nexibus religati fuerunt. Vaſa coronaria ampliora ſolito, ſanguine multo infecta, et fere varicoſa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Inteſtina tenuia multis in locis inflammata, et hinc inde incipiente gangraena tentata apparebant.

Diſſectum caput duram meningem, ſanguine turgentem, et hinc inde inflammatam, qua vero parte cerebrum a cerebello diſiungit, craſſis fibris paralellis intertextam exhibuit. Pia meninx maiori, ac fere univerſali phlogoſi tenebatur. Cerebrum aſſulatim ſectum medullarem ſubſtantiam pluribus ac maioribus punctis rubris, quam alias ſolet, diſtinctam monſtrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonſtrata: *spiritus densus et parvus inflammationem in*

locis principalibus ſignificat. L. de coac. praenot. *ſpiritus extendens, et urgens, et obſcurus, et dupla intro revocatio velut ſuperinſpirantibus lethalis*. Ibidem.

Inde praeterea conſtat et *ſtrepentem* reſpirationem, et dolores citra rationem levatos *Hippocrati* merito damnari.

Hinc prognoſin, dictante id etiam *Baglivio*, non ex hoc utpote infido ſymptomatum levamine, ſed ex ſola ſpirandi libertate maiori minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc caſu illud quoque *Celſi* obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus cauſa doloris neque ſenſus eius eſt, et protinus inſaniam timendam eſſe, ubi expeditior alicuius, quam ſani fuerit, ſermo eſt, ſubitaque loquacitas orta, et haec ipſa ſolito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Femina coelebs 30. annorum, habitu ſtrigoſo bilioſoque, die 24. Julii ad nos venit, cuius hiſtoria morbi haec eſt.

Ab octo diebus extra Noſocomium quotidie paroxyſmum febrilem ſuſtinuit. Febrilis acceſſio plerumque a vomitu bilioſo ſpontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus, praeter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non praeter modum. Obambulando hucusque aegrotabat.

In noſocomium ſuſcepta linguam habuit bilioſam, os amarum, glutine tenaci obductum, appetitum deiectum, reſpirationem difficilem. In paroxyſmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flaveſcens totum corpus, faciem praeſertim infecit, at paucae hinc inde petechiae non

latae,

latae, et coloris obſolete rubri viſebantur. Auditus paulo gravior.

Praemiſſis ſolventibus ex oxymelle, roob ſambuci cum ſale quodam medio, vomitum exhibita radice ipecacuanha movimus. Difficulter vomuit, et ter ſolummodo, pauca, vitellina, craſsa ſupra modum, tenaciaque; ſubiungebatur denuo ſolventium uſus.

Die tertio, ab aſſumpto emetico pulſus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inaequalis fieri, ſomnolentia, ac ſomnns fere continuus accedere, frigus extremorum, ſudorque frigidus quaſi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergeſit, et apte respondet, et ſolum oris amarorem quaeritur. Viribus ita vacillantibus cortice Peruviano, camphora, ſinapiſmis, et veſcicantibus ſuppetias fere ſtudebamus. Veſicantia nullas veſicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio, moritur.

Sectum cadaver ſequentia monſtrabat.

Reſecto cranio corticalis cerebri ſubſtantia colorem ſolito magis fuſcum, et ex leviſſimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicerem magnitudine aequabat. Medulla oblongata, prementi digito et cultro diſſecanti, duritiem hepatis oppoſuit.

Aperto thorace, pulmo dexter validis nexibus ad coſtam 3. 4. 5., numero a ſuperioribus ducto, religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere inteſtinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuſcum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fuſco erat,

praecipue in eiuſdem fundo. At verſus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies, colorem medicamenti referens, ſed mucoſa plurimum et ductilis reperiebatur.

Veſicula fellea admodum turgida ſaturatiſſimo colore flavo tingebatur, quem et omnes vicinae iecoris partes referebant. E diſſecta veſicula prodiit materies primo aſpectu atra, tenax, oleum pervetuſtum, et amurcoſum referens: charta bibula huic immiſſa profundo colore flavo imbuebatur. Subſtantia hepatis bona, ſed obſcurioris magisque fuſci coloris ac alias ſolet.

Ex hac ſectione anatomica, aliisque conſimilibus per alios factis, morborum malignorum petechialiumque cauſa et ſedes, mortisque inde prognatae ratio, conſtare videtur. Non enim crudus, putriduſque ſolummodo primarum viarum apparatus huiuſmodi morbos generat, ſed et bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinoſa, amurcoſa, acriſque partim intra veſiculam collecta, eandem ſollicitans, diſtendens, partim vero quoad tenuiores ſuas particulas ex ſyſtemate gaſtrico et bilifero reſorpta, ſymptomatum in morbo maligno obſervari ſolitorum explicatus non obſcuros ſuppeditat.

Biliosa haec materies occidere videtur diverſa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, et inteſtina inflammat, vel abſque praegreſſa inflammatione necroſin ac gangraenae aut ſphaceli ſpeciem quandam iisdem viſceribus infert.

Inflammatio haec ab acri hac bile generari ſolita alterius ſpeciei videtur, et *maligna* eſſe, ac ab illa multum differre quam cum venae ſectionibus, curemus diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Haec bilioſa et acris materies abſorpta, et ad alias partes delata, idem mali, videlicet vel inflammationem vel necroſin lethalem, producit. Hinc in quibuſdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viſcera male affecta reperta ſunt, prout quis viſcum quoddam ante morbum quacunque ex cauſa imbecillum habuit, ad quod materies bilioſa reſorpta decubuit.

Scriptores medici, qui ſectis cadaveribus cauſas, effectusque morborum rimabantur, haud abſimiles viſcerum noxas in iis repererunt, qui ex febre maligna deceſſere.

Spigelius Lib. de ſemitertiana, *inteſtina tenuia partim inflammata partim sphacelata* in omnibus febre maligna demortuis inventa memorat, etſi de nullis in vita doloribus ventris unquam queſti eſſent. Non raro *lividas in ventriculo maculas*, *tanquam ab hauſto veneno* viderat.

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum hermitritaea peſtilenti defunctorum praeter dictas partes, etiam hepar et cor cum pulmonibus, ex integro aut magnam ſaltem illorum partem, nunc *inſtar carbonum nigra*, nunc *tuberculis suppuratis plena* obſervavit.

Conſtat praeterea auctoribus *Sphigelio*, *Schenckio*, *Helmontio*, *Diemerbrockio* etc. eadem, quae in corporum externa ſuperficie proſtare alias ſolent, exanthemata, et anthraces, etiam in ventriculo ac paſſim alibi in corpore reperta eſſe.

Teſte *Hieronymo Occone*, cum terras Brixianas tetra olim lues funeſtaret, ſecta mortuorum cadavera cerebrum ipſum graviter affectum, *combuſtum*, *nigrum et arefactum* exhibuere.

De emeticorum uſu in morbis malignis in praeſentierum quaedam dicam. Vis radicis ipeca-

cuanhae ea ratione propinatae, ut ſingulis horis grana decem eiuſdem radicis devorentur, donec tertia doſis abſumpta fuerit, dummodo materies ſat mobilis ſit, et evacuationi apta, multiplici ex cauſa convenire hiſce morbis praeprimis videtur.

1. Enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo et proximo inteſtino hoſpitatur.

2. Ipſe vomendi conatus turgentem prava bile veſiculam emulget.

3. Radix ipecacuanhae vi antiſeptica, aromatica, roboranteque, hoc in caſu perutili, commendatur.

Hinc illa methodus, qua cl. *Vagnerus* Lubecenſium medicus, *Heiſteri* diſcipulus, adeo fortunate uſus eſt, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, et conſimiles pro morbis gaſtricis, ſive meſentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus quatuorve aquae cardui benedicti, et drachma dimidia radicis ipecacuanhae cum ſale quodam medio tritae concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium ſumebatur, donec ipecacuanha effectum ſortiretur. Mixturas poſtea ſolventes, quae et alias exeretiones, diapnoen, et diuteſin promoverent, exhibuit. At, ſi morbus intra horas circiter duodecim gravius urgeret, ſi veſtigo, faucium affectus, et lipothymia nondum remiſiſſent, ſi pulſus et reſpiratio nondum emendarentur, praedictam potionem evacuantem denuo ac toties repetiit, donec ſymptomatum remiſſio morbum in meliora tendentem oſtenderet.

Ad reſpirationem prae caeteris attentus fuit, cuius difficultatem in morbis exanthematicis inter ſigna pathognomica iure recenſuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cuius gratia haec praemiſi) pauca grana ipecacuanhae mixturis morbo convenientibus ſemper addidit, donec ſigna malignitatis evanuerant.

Exiguae hae ipecacuanhae doſes continuas vomitiones, ſubinde et vomitum excitant, maioremque hac ratione humorum ſalivalium, lenteſcentium, glandulas infarcientium, et ipſius bilis veſiculam diſtendentis, irritantis, putreſcentis, ac iamiam reſorbendae, affluxum ad cavum ventriculi et inteſtina conciliant; quin et ſordes biliofae iam abſorptae denuo revocantur, ut excitato ſalutari vomitu, alvoque mota eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu uſus ſum: morbi materiem, ſolventibus mobilem reddi, emetico paulo poſt excutiendam. Mota emeſi denuo ſolventia praebui, ut, quod reſtabat ſordium bilioſarum aeque aptum efficiatur, quo iterata emeſi eliminari totum queat. Medicamentis biſce ſolventibus exiguas ipecacuanae portiones adieci, quibus nauſea continua, ſubinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin cenſebam, quotieſcunque os ſupra modum mucoſum, dentes ſordidi, lingua craſſa, tenacique materie conſpurcata, conſimilem et ventriculi et tubi inteſtinalis ſtatum indicabant, et quotieſcunque poſt primos vomitus inſigne levamen non ſequeretur.

Haec crudae tenaciſſimaeque materiae conditio tempore verno rarius apparebat, aeſtate vero et autumno ſrequentiſſime. Inde potiſſimum morborum, adulta aeſtate, et autumno regnantium, pertinacia eſt, etſi et aliae accedant nonnullius momenti cauſae.

Id praeterire in recenſenda hac methodo non

poſſum, plurimum ſcilicet intereſſe, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhae doſibus res intra ſolas nauſeas, vomituritioneſque conſiſtat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius aegrum experiri neceſſum eſt, ſi, nulla nec emeſi, nec catharſi mota materies, praecordia inundet, et denuo vi alterantis et elexipharmacae radicis, intra humorum circulantium alveum adigatur? Hinc nauſeas vomituritionesque, ſubinde vomitus ſalutaris interpellet oportet.

Cum viſcerum noxas in hoc cadavere, per me, in aliis vero per alios repertas, recenſeo, alterius cuiusdam ſectionis recordor, a me, dum inter Hungaros Phyſici, ut vocant, officio fungerer, inſtitutae, quae etſi alio et tempore et loco facta ſit, nihilominus ob argumenti ſimilitudinem, aliaque quaedam ſcitu non iniucunda, apprime huc facit. Hinc, quemadmodum tunc fuerat in adverſaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6. Auguſti 1772. Anna Maria Kazyi annum agens aetatis quintum a nativitate, nullo graviori morbo decubuit, morbilis et variolis necdum defuncta. Verminoſa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit. Non raro lumbricos et aſcarides, communioraque ac leviora vermium ſymptomata ſaepius patiebatur.

Menſe Octobri anni elapſi, cum per ſex fere ſeptimanas tertiana laboraſſet, a medico ſanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxyſmi leviores, pomeridiani. Exacto ſecundo paroxyſmo, a parentibus convocatae in conſilium vicinae matronae ſunt, quarum disquiſitioni puel-

dae genitor remedium quoddam propoſuit, illis in terris ad curandas in iunioribus febres ſolenne: balſamum id eſt ex balſamo Peruviano, oleis ſtillatitiis, et ſpiritibus quibusdam confectum. Matronae in id coivere, dandas eſſe ſaepius per diem guttas tres quatuorve penetrantiſſimi remedii. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3. Auguſti, loco paroxysmi, qui omnium univerſim paroxysmorum ſextus fuit, calor ſolum advertebatur. Puella ſolum ſub ipſis paroxysmis, nec ſub his ſemper debuit: ita facile aegritudinem tulit.

Die ſequenti, quarta ſcilicet Auguſti, puella conſuetum alias gentaculum nauſeat, languet parumper, et alvum ponit paucam, pauco floridoque ſanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more conſueto, et eum appetitu ſumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis acceſſio fieri conſuevit, dolore colico item ventriculi hypochondriorumque corripitur. Circa ſeptimam veipertinam ſomnus: ad mediam noctem vigilat. Dolor acerbus praecordiorum, et totius abdominis, eiusque tenſio; eiulatus, iactatio per reliquum noctis, diem ſubſequentem, et noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6. Auguſti, eadem ſymptomata. Veſperi vocatus multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diverſus, roſeus, intenſe ruber, profunde ruber, caſtaneus, liveſcens, nigreſcens, varia magnitudine, aliae lenticulares, latae aliae. Una alterave tantum amplior macula et liveſcens in trunco corporis et brachiis. Pulſuum frequentia ſtupenda, caler ad attactum mordax, iactatio, et eiulatus continuus.

Die 7. Auguſti, eadem omnia. Plures interea maculae petechiales latae et nigrae per corpus viſebantur: in brachio ſiniſtro ſupra cubitum macula latiſſima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulſus. Eiulatio, et iactatio perſtans: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis praeſentia, iactatio, et circa ſeptimam veſpertinam mors.

Die 8. Auguſti cadaver ſecui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; inteſtina vero tenuia, ſi tractum duos circiter transverſos digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Inteſtina craſſa ſana.

Per totum inteſtinorum tenuium, partim inflammatorum, partim gangraenoſorum, tractum, crebrae petechiae conſpiciebantur, parvae, magnaeque, et coloris varii, vel ex rubro nigricantis, vel atri penitus. Meſenterium, et peritonaeum ſimillimis, ac tenuia inteſtina, petechiis large conſpergebantur. Glandulae meſenterii, maiores multo ac in ſanis ſolent, ex rubro nigricabant, et totidem quaſi ſanguinis grumos referebant.

Macula petechialis ſcalpello per medium ſecta humorem fudit *extravaſatum*, ac ſi pars quaedam ſugillata diſſecaretur, et eiuſdem coloris, quem macula ipſa petechialis, antequam ſecta eſſet, monſtravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, et maculis nigris amplis crebrisque interſtinctam. Pulmones ſani. In ipſa cordis externa ſuperficie petechiae varia magnitudine, et colore diverſo viſebantur.

Petechias per brachia et crura cum examinarem, eas per totam cutis ſubſtantiam, et quaſdam

non exiguam ſaepenumero ſubiectae pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia viſui exibuit non diſſecta.

Macula illa lata, omnium in corpore maxima, ſupra cubitum in externa ſiniſtri brachii parte viſa, cum in eam ſcalpello inquirerem, ad muſculos uſque per profundam ſatis pinguedinem penetrabat eo modo, ut conum referret, cuius apex muſculos tangeret, baſis vero in externa brachii ſuperficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in inteſtino colo reperi.

Dolo me in tanta feſtinatione diſquirere non potuiſſe, an et in aliis, et quibus in partibus petechiae reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necroſis excepit, vomitum non adfuiſſe, niſi levem, et ſemel tantum cum ad initium huius ultimi morbi pauca vitellina reiiceret; etſi aegri gaſtritide correpti *vomitum dolentiſſimum ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu doloroſico*, docente *Boerhavio*, experiantur.

Graviſſima omnium fere tenuium inteſtinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIO NONA.

Iuvencula annum vigeſimum-ſecundum agens ad Noſocomium venit et ſequentia queritur.

A ſex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, ſed cicatricem recuſantia. Ab aliquot annis in fabrica, ut appellant, conficiendis taeniis ſericis dicata, texendo ſibi victum comparat. Corpore ibi proclivi ſedent, et parte

ſterni infima ad machinam fortius adpreſſa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando fallunt.

Sana caeterum fuit. Menſtrua ordinata. A quinque menſibus ſe catarrho laboraſſe ait. A ſex autem ſeptimanis ſpiritum fieri multo difficiliorem, tuſſim frequentiorem, adventante praeprimis veſpera, noctuque: ſputa purulenta reddi, ſitire, levi per intervalla horrore perſtringi, et inſomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, et laboribus ſuis ita ſungebatur, ut per duos ſolum dies domi ſuae decubuerit.

Die ſecunda Septembris 1776. nos eccedit. Pulſus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus ſiniſtrum: dolor ad infimam ſterni partem: rubor perfrequens genae ſiniſtrae: ſudores nocturni, et diarrhoea aegram exercent.

Cum uſque ad diem eius menſis 25. praeter ſudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque ſex octove vicibus intra nychthemeron, uti antea, moveretur, et nihil in peius converſum arbitraremur, ecce, cum ſedens in lecto et cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vaſculo epoto, decumbit, et facillime in alterutrum latus ſe convertit, vegetis omnibus ſenſibus, nihilque praeſentiens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro iuvenculae habitu toroſum ſatis, et macie nequaquam conſectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohauſit. Pulmo ipſe pondere gravis hepaticam duritiem cultro oppoſuit. Sectus, innumeris exiguis abſceſſibus, purulentam materiem plorantibus, ſcatebat, quorum plerique lentem vix caperent, piſum aliqui, pau-

ei nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis ſubſtantia, abſceſſibus interpoſita, gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo ſiniſter ſanus fuit.

Pericardium ſeri uncias fere octo continebat: ſectum abdomen libras ſeri circiter duas, viſcera vero ſana monſtrabat, glandulas meſenterii ſi excipias, grandiores videlicet ac in ſanis ſolent.

Cum collo ſtrumoſo eſſet, glandulam *thyroideam* ſecuimus, quae ſubſtantia gelatinoſa glutinoſaque hinc inde diſtendebatur.

Vix ullus morbus eſt, in quo tam varia remedia, ac in phthyſi ſananda, celebrantur. Verumtamen ni quis exacte morbi cauſam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthyſi diſquiſitionem adcuratam, tum etiam ob ipsam mali, licet probe cogniti, gravitatem, quotidie fit ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthyſis purulenta, ex haemopthyſi, vel peripneumonia, vel pleuritide ſuppurante orta, omnium peſſima eſt; et, ſi iuncta febris hectica ſit, ſi ſudores colliquantes, et diarrhoea ſupervenerint, brevi pernicioſa.

Multae rationes ſunt, quae ulcera pulmonum coire, conſanarique prohibent.

In phthyſi pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium praeter aſceſſum in pulmonibus plerumque reperitu, inflammatio videlicet partium abſceſſui vicinarum: hinc nova ſanandae phthyſeos difficultas.

Qui haemophtyſi aut laborarunt, aut adhuc laborant, purulenta ſputant, ſanguine ſubinde tincta: per intervalla auctum lateris dolorem queruntur; omniaque illa ſigna monſtrant, quae *la-*

tentem et chronicam pulmonum inflammationem indicant ſuperius deſcriptam.

Phthyſeos ex hac haemopthyſi natae, vel cum eadem iunctae ideam exactam habebit, qui *continuam et chronicam pulmonum inflammationem* concipiet, *vel chronicam quandam peripneumoniam cum ſputo cruento ob vaſa pulmonum debiliora ſolito largiori ubi pars quaedam inflammata in suppurationem tranſiit, reliqua reliqui pulmonie inflammatione cruda perſiſtente*. Sermo hîc eſt de illa haemopthyſis ſpecie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe diſtinguendam.

Abſceſſus pulmonum ex pleuritide, et peripneumonia acuta (nam et chronicam dari, ſupra oſtenſum eſt) comitatur aeque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *haemopthyſi inflammatoria*.

His praemiſſis facile patebit, quid in phthyſi pulmonali, ex haemopthyſi, vel peripneumonia, aut pleuritide ſuppurante orta, proſit noceatve.

Balſamica, ut balſamum *Locatelli*, therebinthinam, myrrham aliaque huius generis a multis celebrata remedia *Morgagnius*, et ipſa toties repetita obſervatio reprobat: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, et ſuppurationem promovent.

Salina, aquae ſelteranae aliaeque conſimiles, uti in lentore, et inſarctu pulmonum frigido, eorundemque tuburculis et ſcrophuloſa diathaſi eximie proſunt, ita certo hîc nocent.

Cortex Peruvianus phthyſin, ab haemopthyſi inflammatoria natam, ipſamque hanc haemopthyſin adeo non ſanat, ut illam inſigniter promoveat, et aegros in perniciem praecipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adſtringentia in *hae-*

mopthyſi phlogiſtica, etſi vulgata praxis iiſdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem Peruvianum in internis ſuppurationibus laudarint, alii vero haud inferiores reprobarint, diſpiciendum eſt, quibus ſub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione et experientia conſilium petatur, cortex proderit, ſi nulla in ſanguine phlogiſtica diatheſis fuerit, ſi liber puri exitus pateat, ſique penes abſceſſum nulla inſignis inflammatio ſit.

In ſuppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies poteſt, corticis vis ſanguinem a labe contrahenda praemunit, et tabem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluſo, aut praeſente ſanguinis phlogiſtica diatheſi, aut pulmonibus penes abſceſſum graviter inflammatis, hic cortex aut inutilis, aut perniciosſus artem ludit.

Decantata ab omni aevo cura lactea fuit. Lac febricantibus, ad quos noſtri quoque phthyſici pertinent, teſte *Hippocrate* et experientia non convenit: in diatheſi phlogiſtica ob partem caſeoſam omnino prohibetur. Hinc mirum non eſt, curam lacteam, utut per multa ſaecula vel inter plebem depraedicatam, in *hac phthyſi* ſpem medicantium et aegrorum ſemper fallere.

Lac quadrupla aquae quantitate dilutum, vel ipſum lactis ſerum potiori iure praeſcribitur. Lac aſininum, hnmano magis analogum, a Veteribus celebratum, expectationi noſtrae in *hac phthyſeos ſpecie* neutiquam ſatisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis ſugendo ſperandum timendumve ſit.

Antihecticum *Poterii* eviluit,

Accubitus corporis iuvenilis hoc in caſu aegro nihil prodeſt, et accumbenti nocet.

Sed quid de equitatione ab *Sydenhamo* summis encomiis celebrata, qua et ſudores, et diarrhoeam colliquativam vir ſumus curaſſe ſe aſſerit, ſentiendum?

Doleo male intellectam a multis, in aegrorum pernicem, *Sydenhami* mentem eſſe; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utut praeſtantiſſimum in plurimis morbis chronicis, phthyſicis ex ulcere interno laborantibus aeque parum convenire ac pleuriticis et peripneumonicis: eosque equitatio, et vectio in curru

Ad ſtygias limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis quibus deiecta vis ventriculi inteſtinorumque, ingeſta male aſſimilat, atque hinc atrophiam et maciem inducit: aut ubi diu perdurans tuſſis ſtomachica eum corporis habitum effecit, qui phthyſin mentitur: in tuſſi *habituali* dicta, a congeſtione lenta viſcidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viſcerum abdominalium pituitoso infarctu indeqne nata atrophia laborantibus: poſt febres bilioſas, intermittentes diuturnas, rebelles quartanas, lentas, meſentericas, colicam bilioſam, dyſenteriam: poſt quoscunque morbos, qui atoniam ſolidorum, et humorum bonorum penuriam, vel ſuapte, vel longa et difficili medicatioue, poſt ſe reliquerunt: poſt nimiam nobiliorum ſuccorum, sanguinis, ſeminis, liquidi nervei deperditionem, natamque inde pravsın tabidamque corporis diatheſin.

Lichen Islandicus laxo imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus eſt, et pulmo ſeroſa colluvie frequenter inundatur, his catarrhoſam hanc diatheſin plaſtica, ſimulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctnm polygalae iiſdem ac lichen prodeſt, cui apte non raro iungitur. Haemophthyſi, et phthyſi inde natae, ob rationes ſupra narratas aeque parum ac cortex Peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen Islandicus et polygala in ſpuria illa phthyſi, quam equitatione ſanari ſupra diximus, vires non contemnendas poſſidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam ſanat, ſaepius vero ſpuriam, seroſam, pituitoſam.

Quod ſi poſt veram pulmonum inflammationem, fracta dudum phlogoſi, vis vitae languens auaçatharſi non ſufficiat, et materiae expectorandae copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen et polygala robur addent, et *ſpuriam hanc peripneumoniam* auferent. Verum etiam in alio caſu polygalae decoctum admodum efficax obſervavimus, ubi ſcilicet ſputa, inflammationem pulmonum indicantia, *diutius* ac par eſt, ac *copioſius* prodeunt, vireſque aegri reſiduas convellunt, eundemque conſumunt.

Qui frequentes parvaſque sanguinis miſſiones inſtituerunt, adcurationem phthyſeos, ex haemopthyſi inflammatoria natae, notionem habuiſſe videntur, ac ipſorum, a quibus damnabantur, adverſarii. Venae ſectiones morbo et viribus aegri reſpondentes, decocta herbarum et radicum emollientium, emulsa, et victus mere vegetabilis, in ſananda phthyſi purulenta inſigniori reliqui pulmonis inflammationi iuncta, omnibus aliis remediis palmam praeripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula, habitu corporis ſtrigoſo, et icterico, circa finem menſis Junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem, verſus ventriculum, et ardorem inſignem inde a coſtis infimis ad criſtam oſſis ilei ab aliquot diebus queſta. Se ante tres ſeptimanas e Noſocomio Pazmaniano disceſſiſſe ex ictero ſanam vegetamque aiebat, quo ibidem ſeptem fere ſeptimanis decubuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non retulit.

Adplicatis, tum externe, cum interne, iis omnibus quae ex uſu eſſe arbitramur, en repente poſt paucos dies sanguinem copioſum, nigrum, leviterque grumosum vomit. Cum aqua ſimplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit; quo compreſſo, exigue portiones rhei cum tartari cremore praeſcriptae fuere, eductaeque feces multae, multo ſanguini grumoſo mixtae.

Ad quotidie circa meridiem febris quotidianae acceſſio non diuturna, nec vehemens, et paucis diebus elapſis iterum evanida obſervabatur. Dolor in abdomine inde ab illo ſanguinis vomitu p detentim mitior factus, tandem in delicationem tantummodo, et rudiores attactus non omnino patientem ſenſationem convertebatur, quin tamen reapſe contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulſus nihilominus exiles obſcurique, et frequentiores quam tunc fuerant cum ad nos veniret, continuo obſervbabantur.

Octo fere a ultima febris quotidianae acceſſione elapſis diebus, cum iam abitum e Noſocomio meditaretur, ſubito moritur.

Cadaver ſectum exhibuit in cavo thoracis ſingulo ſeri uncias fere octo. Pulmones, ſani caeteroquin, ſed flaccidiores multo ac alias eſſe ſolent, diſſecti ſerum ſtillabant.

In abdomine ventriculus diſſectus, in medio, inter utrumque orificium, arcui eiuſdem maiori inſidentem tumorem cancroſum, inaequali ſuperficie, ac tuberis solani forma praeditum continebat. Tumorem hunc vasa varicoſa caeruleaque perreptabant, et preſſus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum uſque, ventriculus anguſtos, inteſtini potius duodeni quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu artis ſupra modum validiſque nexibus, quos cultro ſolvere, quin nexa viſcera laederentur, non licuit, cum hepatis cavo cohaeserat, ita, ut veſicula fellea ab utroque viſcere intercepta eliderétur penitus, eiuſque loco abſceſſus, nucem iuglandem aequans, ac foetidiſſima amurcoſaque materie plenus, reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is inteſtino duodeno inſeritur, calculus triplici obtuſo angulo praeditus obturabat, ita ut ibi natus videretur, cum receptaculum quo continebatur exacte repleret, et quodam suo angulo ductum, quo is in inteſtinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moschatam magnitudine referebat, et circumcirca materia tenaci flavaque obliniebatur, quae, paulo poſt exſiccata, firmior ac fere lapidea evaſit. Cum fruſtulum eius calculi vi avelleretur, diverſa ſtrata apparebant, quae calculum effecere. Quouſque ductus ſupra calculum, hepar verſus pertingeret, an cum abſceſſu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non conſtat.

Subſtantia hepatis ſana, sed tunicae vaſorum ſanguiferorum per hepar diſperſorum praeter modum craſſae, vaſaque ipſa ſolito ampliora. Totum ileum, et ieiuni maior portio, profundo ac obſolete rubro colore tingebantur, quem non a sanguine grumoſo tranſparente multoque, per omnem inteſtinalem tubum collecto, fieri, portio ablati elotique inteſtini demonſtravit. In ileo lumbricorum, viventium adhuc, glomeres reperti ſunt.

Robur musculorum, doloris absentia, et animus praeſens ſalutem promittebant: at vero ευφοριαν hanc infidam eſſe ictus arteriarum per ultimos octo vitae dies obſcuri fractique indicabant.

Icterus chronicus in ſeniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor praecordiorum continuus, vitium grave et *organicum* ſyſtematis vel gaſtrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque ſectionum recordor, quae hoc aſſertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens, et famae ſuae et aegris conſulet, ſi a *potentiori solvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funeſtos motus concitat, mortemque, ſerius alias occupantem, ni intempeſtive ſedula medicatio acceſſiſſet, accelerat. Victus blandus, et decocta radicis graminis ac taraxaci tutius praeſcribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74. annorum, militis officialis quondam uxor, a multis iam annis ſaniſſima, corpore ευσαρκω ευχρȣς, cum more conſueto alacris eſſet et veſperi paulo lautius coenaret, hauſto inter coenandum me-

meraciori et generoſiori vino ac alias conſueverat, die 12. Auguſti cubitum ſaniſſima conceſſit. Mane cum conſueto tempore ad ientaculum ſumendum non compareret, a domeſticis in lecto aphonos, et toto latere dextro paralytica reperitur. Heſternae coenae reliquiae, vomitu per noctem procul dubio reiectae, et lectum, et penes eundem, pavimentum conſpurcabant.

Medicus accerſitus venam ſecuit in pede ſiniſtro, et tria veſicantia applicuit.

Die 14. circa noctem ad Noſocomium defertur, cum non haberet, qui ſumptus ferret, atque ipſa penuria preſſa iiſdem ferendis impar eſſet. Adqlicatis iis, quae convenire visa ſunt, cum nec domi, nec in Noſocomio ulla mentis praeſentis indicia daret, aut ſaltem pauca et per intervalla ſolummodo, nocte diem excipiente moritur.

Cadaver, aliquot a morte horis ſectum, exhibuit intra meninges in utroque latere ſerum multum. Meninx pia ſolito durior craſſiorque membranam aponeuroticam aemulabatur. Vaſa eiuſdem meningis in latere ſiniſtro multo ampliora ac in altero latere, et admodum infarcta plurimo ſanguine turgebant. In ventriculis pauxillum ſeri continebatur.

Cerebri ſubſtantia mollior ſolito apparebat: arteriae carotides, ubi cranium ſubeunt, oſſeae ex toto reperiebantur, taleſque fuere, quouſque illas intra canalem oſſeum perſequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum, magnam partem oſſei, ita tamen, ut portionem oſſeam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriae, in latere cerebri ſiniſtro, longiori tractu oſſeae erant quam eae lateris oppoſiti. Quidam ramuli ſolum lamellas oſſeas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, oſſiculum tribus lineis craſſum, quatuor latum, et fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus calleſum reſpicit.

Siniſtra carotis in ſuo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam ſocia lateris dextri.

Vertebrales arteriae idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatae videbantur, ut ſiniſtra vertebralis capacior multo eſſet, et in plures ramulos aeque latiores diſpeſceretur, quam vertebralis dextra.

Cor et eius valvulae iuxta morem conſuetum fuere. Arcus aortae solito amplior, et arteria pulmonalis in ſuperficie sua interna granulis aſperis, oſſeiſque hinc inde obſidebantur. Aorta deſcendens uſque ad locum, ubi in iliacas dividitur, famellas oſſeas exhibuit ſat magnas, et quibus hinc inde vix una tertia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacae utriuſque initium tubulum oſſeum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quaeſita, aut iuxta naturam ſe habuere.

En causam apoplexiae in latere cerebri ſiniſtro maxime repertam, et latus oppoſitum corporis paralyticum.

Originaria praediſpoſitio aderat in inaequali arteriarum utriuſque lateris capacitate. Id etiam praeter conſuetum morem fuit, quod vaſa ſiniſtri lateris prae vaſis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiae cauſa praedisponens, vaſorum videlicet et maior capacitas et oſſeſcentia, emendari non poterat.

Ex

Ex vomitu ab heſterna ingurgitatione orto, et cerebro dicta ratione praediſpoſito, apoplexia facile explicatur.

Periculoſus plane vomitus in ſenibus eſt, et quidquid validius ſanguinem verſus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, ſex dura, ſternutatio, opium, etc.

Neque id ordinarium eſt cerebrum fuiſſe *ſolito flaccidius*, etſi vetula fuerit, et arteriae oſſeſcerent.

Ad ſeroſas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etſi multum ſeri intra meninges in utroque latere contineretur. Reſtitante enim congeſtoque intra calvariam ſanguine, tenuiorem partem, ſerum nempe, per lateralia vaſcula vi tranſprimi percolarique neceſſum fuerat. Attamen productam a *ſanguine* apoplexiam *ſerum extravaſatum* auxerat.

In apoplecticorum ſecto cerebro frequenter leguntur *vaſa cerebri ſanguine turgida et ſerum multum effuſum*. Huius generis apoplexiae plerumque *ſeroſae* audiunt: verius *ſanguineae* appellarentur; accumulatus enim intra caput ſanguis, et ſeri effuſi et appplexiae cauſa eſt: ſerum ipſum effuſum *ad concauſas pertinet ſerius accedentes, quaeve morbum ipſum non produxere, attamen productum augent*.

Diſcrimen non intra ſola vocabula conſiſtit: medendi enim methodus alia eſt, ſi *ſeroſa* apoplexia fuerit, atque alia, ſi *ſanguinea*. Porro diverſitas utriuſque methodi tanta eſt, ut, ſi alterum pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve ſi non proſit non noceat, ſed aegrum data opera iugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vaſa encephali ſanguine turgentia, et ſerum intra meninges effuſum deprehenderat*, inter *ſeroſas* retulit. Veruntamen erro-

rem practicum prudens cavit, dum *in quibusdam apoplexiis seroſis* neceſſitatem venae ſectionis ſtabilivit, ibi videlicet, *ubi ſanguis vaſa diſtendit*, et *turgeſcentia vasorum cum aqua coniicitur*.

Refert idem cl. auctor, eſſe quoſdam, qui aquam nunquam apoplexiae *causam* arbitrentur, sed *effectum* cauſae apoplecticae, ſanguinis nempe in cerebro et vaſis circa cerebrum reſtitantis: ſed addit, id quidem plerumque ita ſe habere, tamen non ſemper.

Vere et originarie seroſas apoplexias dari certo conſtat: ibi venae ſectio occidit. Succi pravi, et diuturna cacochyma diatheſis praecedens: ſenectus, non cruda illa vegetaque, quae actionum integritate ipſam perſaepe iuventutem superat, ſed fracta et imbecilla: acidulae a debilibus ſeniculis largius et conſulto potae: ſanata crurum antiqua ulcera, quae ſerum copiosum ſundere diu conſueverant: humida, frigidaque tempeſtas: corpus catarrhoſum longo ante apoplexiam tempore ſigna ſuppeditant, quibus diutus ſeroſam apoplexiam a ſanguinea non difficulter dignoſcas.

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26. annorum, die 28. Auguſti ad Noſocomium deferebatur. A multo iam tempore ſana fuit, et menſtruis ſtata periodo redeuntibus uſa, quorum reditum proxime expectabat. Die 21. Auguſti praegreſſa, artuum laſſitudine friguit, caluitque per intervalla, et capite doluit. Eadem die facta venae sectio eſt: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena ſecta eſt, et emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit; continuata diarrhoea. Cum

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloreſque: os amarum mucoſumque fuit: lingua glabra, praerubra, praecalida: pulſus debilis, admodum celer: petechiae lenticulares coloris obſolete rubri proſtabant.

Indicatio a vacillantibus vitae viribus deſumpta eſt, dataque ea ſunt quae imminentem compagis diſſolutionem praepedirent, cortex Peruvianus, camphora etc. aliaque, quae morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorſus immorigeramque nacti aegram, et operam et medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non aſſumpſit, aut ſumpta in faciem cuſtodum exſpuit, mentis ſemper compos, et eorum, quae faceret, probe conſcia: hinc factum eſt, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars peſſum iret.

Interea pulſus frequentiores debilioreſque fieri, lingua aſperari, ſiccari, ut aſſae potius carnis fruſtum referret: ardor circa praecordia, et in abdomine, qui attactum non ferebat, ſentiri: tandem tuſſi valdiſſima, ſicca, veſperi praecipue vexari, noctu demum ſubdelirare, etſi morbo multum iam progreſſo, et ſubinde tantum id fieret, ac adſtantes, ſi quis ipſam alloqueretur, probe noſceret. Faeces nunquam in lectum miſit ſui ſuarumque neceſſitatum nunquam penitus oblita. Caeterum robur muſculorum ita viguit ad mortem uſque, ut ad alvum ponendam, ad ultimum uſque vitae tempus vel ſola vel unica cuſtode adiuta facile ſurgeret.

Die 23. Septembris, cum per tres ultimos dies ſtupenda pulſuum frequentia et exilitas eſſet, moritur.

Cadavnr apertam exhibuit omentum corruptum, ſphacelatumque magna ex parte: inteſtina

vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangraenoſa. Ventriculi interior membrana, praecipue verſus pylorum, maculis rubris lenticularibus, totidem petechias referentibus, diſtinguebatur, et hinc inde leviter livebat. Veſicula fellea bile multa, quam ex aſpectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulae meſenterii ſolito maiores erant, et grumos ſanguinis referebant. Uterus antrorſum, verſus oſſa pubis, et ſiniſtrorſum ita inclinabatur, ut cervix eiuſdem cum vagina in angulum acutum coiret, et uteri oſculum latus dextrum ac retrorſum reſpiceret: ligamentum latum lateris ſiniſtri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non extantia referebat.

Pulmones ſaniſſimos, nullaque in iiſdem tuſſis validiſſime, morbo multum iam provecto, vexantis veſtigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda et *biliformis* materies praecordiis inſidens producit, *biliosam* alii, alii *putridam* appellitant. *Eandem hanc febrim*, ſi morbi materies altius infixa et tenacior ſit, ac, magna ex parte in ſanguinem traducta, ad nobiliora viſcera deponatur, et gravia hoc ipſo ſymptomata producat, *malignam* nominabimus, quae varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *ſcarlatinam*, *febrim carcerum*, *nosocomiorum*, *caſtrensem*, etc. ſub ſe quaſi totidem eiuſdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis et poteſtas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas non modo *inflammatorias* dicimus, illi *biliosas* appellabant ob cruſtam ſanguinis phlogiſticam et flaveſcentem, quam ii *bilem*, *ſanguinem bilioſum*, *pituitosum*, ὠμον

αιμα

ετμα nominarunt. *Ballonius* omnes ferme pleuritides *bliosas* vocat, eas videlicet, quae nobis *inflammatoriae* ſunt. Ipſe Hippocrates L. de locis in homine, nomine *bilis*, pleuritidem notat. *Pleuritis biliosa* nobis toto genere diverſus morbus eſt.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraſeologiam, et vigentes quavis aetate opiniones, modoſque loquendi, quin peculiarem cuiuslibet ſcriptoris medici philoſophandi rationem noſſe debet, ni in graves errores abduci velit. Iiſdem enim perſaepe vocabulis cum veteribus utimur, ſed quae alias nobis ideas quam illis exprimunt. Sic cum Galenus in comment. ad aphor. 23., L. 1., in febribus *biliosis* venae ſectionem etiam ad lipothymiam usque praecipit, e contrario vero Arabes ſanguinis miſſionem in morbis iiſdem reformidant, manifeſto conſtat, non eandem et Arabibus et Galeno bilioſi morbi notionem fuiſſe: et hunc et illos verum dixiſſe, ſi Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *biliosas* dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum ſentientes accipiamus.

Venae ſectionem, in morbis putridis gaſtriciſque, intempeſtive vel ab ipſomet aegro, vel ab aliis male conſulentibus, antequam ad nos venirent, inſtitutam ſaepius lugebamus. Dolenda plebeculae ſors eſt, quae, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicaſtris, cum pecuniarium et ipſius nonnunquam cariſſimae vitae diſpendio, opem petit, etſi tot aſyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Neſcio an morbi ipſi, qui in populum ſaeviunt, an vero ii qui artem quam non addidicere, illotis manibus tractant, numeroſiores ſtrages edant.

Prae-

Praepoſitorum noſtrorum ſagaci providentiae debemus, quod haec populi peſt s in dies mitius affligat, et a ſacris Aeſculapii, profani, quantum fieri poteſt, arceantur.

Emeſin cum emolumento in eiuſmodi febribus moveri per innumeras obſervationes conſtat. Id auxilii medicaſtri raro negligunt, at nullo ſano conſilio, nullis obſervationibus ducti quadratis rotunda miſcent, ac purgationes, emeſes, venae ſectiones, intra quae ipſorum tota ſcientia conſiſtit, nulla habita temporis, ſexus morbive ratione, inſtituunt, repetunt, quemadmodum coeco impetui et vanae ipſorum empiriae libuerit.

Lingua *glabra*, *praerubra*, *praecalida*, aut *inaequalis* ob papillas eiuſdem magis elevatas tumefactaſque, etſi caeteroquin humida ſit; aut in medio *ſicca*, *aſperaque*, quaſi lingua bovilla; vel vero *ſicca*, *non aspera sed laevis*, multiplici noſtra obſervatione febrim gaſtricam putridam, eamque difficiliorem curatu longioremque portendit. Quosve hac linguae diatheſi affectos accipimus, praemiſſis ſolventibus, emetico vacuamus, ac dein ſolventibus, ſale ammoniaco, iuncto persaepe cortice consanamus.

Exhibito primis 14. horis decocto ſolvente, ſolutionem tartari emetici propinamus. Poſtea, ubi maior virium iactura fuerit, vel ſolum corticem, vel camphorae maritatum, vel in decocto, vel vero in ſubſtantia, ut aiunt, prout ex aliis circumſtantiis magis convenire arbitrabamur, exhibemus. Ipecacuanha apud eiuſmodi aegros impar, ut plurimum, tanti mali vindex eſt.

Linguas albas humidaſque, aut vireſcente materia obductas minus timebamus: his etſi vomitoriorum antimoniale cum utilitate dabatur, nihil-

hilominus ipecacuanha per epicraſin data ſatiſfecit.

Purgans vices emetici rariſſime ſubit. Febrim purgans frequentiſſime incendit, quam emeticum uno quaſi ictu iugulat.

Inanis plerumque metus emeſin prohibet, eique alvinam purgationem ſubſtituit.

Etſi alvus minori impraeſentiarum cum moleſtia moveatur, quam emeſis, peracta tamen operatione, citius motae ab emetico turbae componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, ſive billoſis, obſervatum frequenter eſt, datis ſolventibus, motaque emeſi, alterutrum ex duobus ſtatum obtinere; vel enim eliminata morbi materie aeger inſigne omnium ſymptomatum, cephalalgiae, temulentiaeque praecipue, ac cardialgiae levamen experitur, ac ferme apyretos eſt, vel vero reiectis licet copioſis ſordibus, caput aeque propemodum ac antea gravatur: pulſus debiles, exigui, frequenteſque perſeverant. Quod ſi prior aegroti conditio obtineat, ſufficiet continuatus ſolventium, ſalis praecipue amoniaci uſus.

Salem hunc aliis remediis ſalinis anteferendum ex eo exiſtimo, quod glutinoſa tenaciaque potenter incidat, et torpeſcentes ſimul fibras ſtimulet, quo reſtitantes ſaburrae reliquias excutiant.

Verum ſi alter aegroti ſtatus ſit, ubi eliminata licet ingenti materiae mole, quae praecordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non reſpondet, et pulſus molles, humiles, frequenteſque ſunt, illico ad corticem Peruvianum, camphoram, ſerpentariam virginianam confugere oportet. Hoc rerum ſtatu

radi-

radicem arnicae vel ſolam, vel camphorae junctam una alterave vice perutilem obſervavi.

Feminae laxae, imbecilli ventriculo praeditae chloroticae, viri debiles, ſanguinis miſſionibus intempeſtive inſtitutis exhauſti, ſi morbo bilioſo teneantur, utut emeſi indigeant, nihilominus raro ſolis ſolventibus, et emetico perſanantur, ſed plerumque in cortice Peruviano et antiſepticis ex claſſe roborantium deſumptis ſalutem inveniunt.

Omnes qui graviori morbo putrido ſive maligno laborant, ſi diutius decubuerint, moleſta tuſſi, veſpera noctuque praeprimis infeſtante corripiuntur. Hi ſputa aut nulla, aut ſpumoſa reddunt, aut, ut in non paucis eſt obſervare, *puriformia*. Dolorem in thorace nullum, niſi ſi diutius et validius tuſſitent, nullam inter ſpirandum difficultatem queruntur: at ſcrobiculum dolet, indeque, ſi attentius obſerves, irritamentum ad fauces, gutturve, et demum ad thoracem prodit. Hinc tuſſis haec, ſi geneſin ſpectes, a gaſtrico ſyſtemate orditur, et illaeſis pulmonibus ſit, niſi forte et hi a saepius repetitata ac validiori ſucuſſione, tuſſique diuturna proprium quoque vitium traxerint, et humores ſpiſſi illuc allecti decubuerint.

Tuſſis haec *ſtomachica* reconvaleſcentibus diu non raro moleſta, roborantibus, ſtomachicis, polygala, et lichene Islandico tollitur.

De hac tuſſi, illa *Ballonii* valent, dum ait: *in validis tuſſibus praeſertim cum inanes ſunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut neceſſario opitulandum ipſi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas reſpirationis facit, ut vi ſympathiae dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, ſic difficultas aliqua ſpirandi oritur ob laeſionem doloremque partium in-*

terne contentarum, *et tunc eſt opitulandum partibus ventris inferioris*, *relicto thorace et partibus eius. Cauſa saepe latet in hypochondriis.*

Tuſſis ſtomachica apud alios aegros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res eſt ſubinde difficilioris indaginis, ut *oppreſſionem pectoris*, *ardorem in thorace*, *tuſſim a paſtu praecipue affligentem*, *sputaque puriformia*, quod horum cauſam geneſinque concernit, probe dignoſcas. Uti enim haecce ſimptomata pectoris originarie affecti eſſe poſſunt, ſic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, et male digerentibus, in ſedentariis, feminis, pueris, etc. frequentius a precordiis, et relaxato ſyſtematis gaſtrici tono naſcuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, ſalina, et continuatus poſtmodum amaricantium polygalae, lichenis Islandici etc uſus.

Quod ſi crudus apparatus ventriculum gravet, et irritationem ad pulmones propagando, eoſdem continuata validaque tuſſi concutiat, ut ſputa cruenta ruptis pulmonum vaſculis appareant, ipecacuanha inſtar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit diſtinctius diſſerendi opportuna occaſio.

Uteri obliquus in hac femina ſitus ea nobis in memoriam reduxit, quae apud Hippocratem, *de uteris transmotis*, *de utero in lumbis incumbente*, *ore uteri complicato*, *uteris ſursum progreſſis*, *ad veſicae ſtomachum*, *ad lumbos*, *ad noxas converſis*, *in inguina et urinae meatus incumbentibus*, *ad ſiniſtram partem et coxam inclinatis*, *uteri commotis*, *et aliquo allapſis*, *ad ſedem converſis*, *et ſeceſſum secedere prohibentibus*, *uteris circumverſis ad dexteram partem*, *puerperii purgamentis non fientibus*, *uteris obtortis*, *foras egreſſis*, *dependentibus*, etc. diverſis in locis conſignata leguntur.

Haec de vera uteri, aliter ac in ſtatu naturali ſolet locari, poſitione accipienda omnino eſſe, et haecce noſtra diſſectio, et aliorum, atque haud infrequens *Morgagnii* obſervatio probat. Etſi, quae divus medicinae parens de uteris, ad cor atque ad caput progreſſis, et ſtrangulantibus, etc. habet, ad ſpasmos ex hypogaſtrio oriundos, aut ibi loci ſe primum exerentes, qui et alias corporis partes in conſenſum trahunt, et mutatum uteri ſitum mentiuntur, pertinere clarum ſit.

In *Morgagnii* epiſtola Anatomico - medica XLVIII., latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorſum concidat: eorundem vero, vel et utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitas, aut laxitas, uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inaequalitatem ſive a nativa conſtitutione, ſive ab adventitio primum alicuius ligamenti vitio, ſive etiam a gibbo, qui ſpinam dorſi, cum eaque partes nexas vicinasque, ad obliquam detorquet ſitum, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero obſervationes uſu carere practico, atque inanes quis arbitretur, idem cl. vir, et frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis poſitum, et hunc ipſum, ob ipſius uteri ſaepius ac vulgo creditur evenientem obliquitatem, fieri, ex aliorum quoque praeter ſuam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Piſtor annos viginti tres natus, initio Auguſti cereviſiam vinumque promiſcue ac affatim hauſit, cum die feſto, ut hoc hominum genus ſolet, genio una cum ſodalibus liberius indulgeret. Altero mox die alvo cita, torminibus ac teneſmo

corripitur. Primi morbi diebus vigeſies per diem deiecit; at, exactis duabus ſeptimanis, cum circa medium Auguſti nos accederet, ſexies intra nychthemeron aquoſa purgabatur, quibus quaedam quaſi albae laciniae, aut minutula quaſi paſtae farinaceae fruſtula innatabant; nullus amplius in abdomine dolor, teneſmus nullus. Os amarum, lingua albeſcens, pulſus humilis, non febrilis. Data eſt radix ipecacuanhae per epicraſin: non vomuit, verum alvus frequentiſſima facta eſt, et vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, ſucco catechu, et opio, unde alvus compreſſa quidem eſt; at circa 24. Auguſti ſine voce, facie hippocratica, et artubus frigidis, pulſu frequentiſſimo, debiliſſimo, tremuloque quaſi iamiam moriturus iacet. Veſicantia, acres ſinapiſmi, camphora radici arnicae mixta, tenuem vitam reſuſcitarunt.

7. Septembris, deglutitio difficilis, vox rauca, tuſſis dein maior in dies aegrum exercere incoeperant. Nil vitioſi in faucibus conſpiciebatur, praeterquam leves hinc inde rubores abſque tumore.

Hiſce remediis etſi morti praeſenti ereptus videretur, nihilominus, circa nonum Septembris, cum reliquam ſanationem iiſdem perfici poſſe deſperabamus, ad corticem, iuncta ſimul camphora, acceſſimus.

Excoriari ad os ſacrum, et trochanterem utrumque, ſumma licet adhibita diligentia, coepit. Tuſſi primum ſicca, clamoſa, ſonora, quaſi ex cavo tuſſitaret, ad veſperam noctuve vexari; demum et ſputa copioſa *puriformia* reiici. Macies in dies maior. Pulſus repentes, obſcuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impoſſibilis:

hypochondrii ſiniſtri dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copioſus et foetidus ſudor: horror validus et oſſa concutiens aliquoties acceſſit. Alvus naturalis.

Die 28. Septembris in auxilium, praeter corticem et camphoram, polygalam et lichenem Islandicum vocabamus. Sputa ſubſequentibus diebus minuebantur: vox paulo melior: at ab aliquot iam diebus foetor peculiaris, qui abſque ſenſu incipientis deliquii ab adſtantibus ferri diutius non poterat. Reliqua ſymptomata perſiſtere.

Die 25. Septembris a meridie pulſus magis humiles, admodum exigui, et frequentiſſimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypochondrio ſiniſtro: eiulatus, animus praeſens, et die ſequenti mors.

Latus thoracis ſiniſtrum, lividum in cadavere, lividi nigreſcenteſque illius lateris muſculi fuere. Apertum ſiniſtri thoracis cavum duodecim propemodum libras ſeri turbidi, vireſcentis foetidiſſimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte ſero hoc contegebantur, membrana albeſcens quaſi ex paſta farinacea confecta obveſtit. In pericardio libra eiuſdem ſeri, minus tamen turbidi, et abſque eiuſmodi pſeudo-membrana, inveniebatur.

Pulmo illius cavi, ita compreſſus et in exiguum ſpatium redactus erat, ut a ſua functione diutius iam vacaſſe viſus fuerit, etſi diſſectus nil vitioſi monſtraret. Cavum thoracis dextrum pulmo ſaniſſimus replevit.

Secto abdomine, omentum convolutum, ut inteſtina non obduceret, exiguum, et putridum reperiebatur. Inteſtina lividiſſima ac ferme nigra fue-

fuere, excepto inteſtino recto, ſi colorem ſpectes, ſano. Ad initium inteſtini ilei praenaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Faeces conſiſtentes per totum inteſtinum ileum, et vera ſtercora. Colon, per plures prius anfractus in pelvi ſitos circumductum, tandem inde aſcendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie ſanus, interna lividus.

Reſecto cranio aqua ſub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua ſanorum inſtar ſe habuere.

Piſtores, morbis acutis correptos, prae aliis multo facilius ſaepiusque perire, tum meis, cum et aliorum, qui per aliquot iam annos aegris in Noſocomio adſtitere, obſervationibus comprobatur. Moroſi ut plurimum ſunt, tardi, ſtupidi, ſermonis pauci, aſpectu torvo, facie pallida, eiuſque coloris, quem Graeci *χλωρον* dixere. Morbis malignis maxime ſubiacent, ex quibus raro convaleſcunt.

Horum ratio a vivendi genere et opificio repetenda eſt. Frequenter et valide incaleſcunt aeſtuantque. Igne, motuque corporis percalefacti, ſubito refrigerantur potu largo et frigido, atque inſuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocauſtis ſe foras proripiunt nudi, et non niſi linteo pudenda tecti.

Tuſſis valida, ſonora, ad veſperas et noctu aucta, facile explicatur. Sed unde ſputa copioſa, *puriformia*, pulmonibus integris? unde ſeri tanta collectio? an ea ante praeſentem morbum adſueverat, an eodem inchoante, cum pridie vino et cereviſia, corpore fors aeſtuante, ſe ingurgitaſſet, primum nata? an, cum circa 24. Auguſti evacuationibus praegreſſis exhauſtus, micante pulſu tenuiſſimo, et extremis frididis iamiam moriturus

videretur, extrema vaſcula relaxata ſerum dimiſere, poſthac non amplius reſorbendum, idque in ſiniſtro thoracis cavo potius quam alibi, ob praeexiſtentem fortaſſe pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon ſolito longius, et per gyros, antequam in rectum terminetur circumductum, faecum in anfractibus coacervatarum exitum morari neceſſum eſt. Hinc naſci aliquando fors hernia, ad quam inteſtino ita ſe habente praediſponebatur, a *prolabente collo* potuiſſet, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus ſtercoreus, etiam illaeſa Tulpii valvula, uti per aliorum quoque obſervationes conſtat, fieri poteſt.

SECTIO DECIMA QARTA.

Sartor, 34. annos natus, a duodecim propemodum annis ad ſcorbiculum per intervalla dolet, ſanus caeteroquin. Veſperi cubitum concedens horruit aeſtuavitque: mane ſequentis diei, dedolatus, aeſtuans, difficili reſpiratione, tuſſi et dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus iacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venae ſectio dolorem pungentem minuit, at maior poſtmodum pectoris oppreſſio orta.

Die morbi octavo, ad nos delatus pulſum frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: reſpiratio laborioſa, frequens: tuſſis moderata: ſputa pauca, aquoſa, mucoſa: lingua humida, modice albeſcens: mens conſtans: alvus liquida, ſepties octieſve per 24. horas ſponte mota. Factis compluribus per intervalla venae ſectio-

nibus ſanguis ſemper cruſta phlogiſtica, contracta, margine fimbriato contectus. Levamen a venae ſectionibus nullum omnino, ſi reſpirationem ſpectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17. ad finem vergente, cum ſe veſperi mox ſuffocandum, ob breviſſimum difficillimumque ſpiritum, diceret, denuo ſanguis, iſque ultima vice detractus eſt aeque phlogiſticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorum omnium ſolamen poſt mediam noctem mors afferet.

Secto cadavere, pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguae ſolum eiusdem portiones ſternum verſus a phlogoſi immunes essent: ſiniſter, qua is claviculam reſpicit, exiguis tuberculis, ciceris magnitudine, intra ſpatium exiguum interſtringuebatur, duris et nigricantibus. Pulmones ambo arctis nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quae anteriora thoracis ſpectat, quamve ab inflammatione liberam eſſe diximus. Firmiſſima adhaeſio, et cultro, niſi alterutrum laedatur, haud dividenda, pulmones diaphragmati utrinque iunxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum convolutum in funis ſpeciem, inteſtina non obtegebat, et explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adſcendens ſub hepate contra ſe ipſum replicabatur, et flexum fecerat, mirum quantum expanſum ac *tympaniticum*; at transverſa coli pars, cum portione eius per latus ſiniſtrum deſcendente, angulum rectum, quin tamen contra ſe ipſum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque inteſtini coli portio, et quae ventriculo ſubtendebatur, quaeve per ſiniſtrum decurrebat latus, anguſta contractaque, funiculi nor

craſſi ſpeciem referebant. Curvatura; *ſigmoidea* nuncupata, denuo iuſto amplior, et tractu ſemialterum pedem aequante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna ſuperficies colore plumbeo foedabatur, verſus pylorum maculis et punctis rubris diſtincta. Vaſa vero ventriculi multo ampliora ſolito, et ubi in ramos diſpeſcebantur, varicoſa, ſanguinem multum nigrumque continebant.

Graviſſima ea thoracis inflammatio eſt, quae utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit; priusquam enim noto quodam, atque omnibus aliis inflammationibus conſueto exitu terminetur, *ſuffocando* occidit, cum auctum viſceris volumen, intra anguſtiorem thoracem concluſum, ſpiritum elidat. Sed et totius oceani ſanguinei fluxum et refluxum *ſiſtendo*, vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter ſolum pulmo laborat, ſanus alter aegrotantis vices ſubit.

Quod ſi quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem ſuppeditare ars poſſit, id erit ſolumodo ſub exordium morbi gravisſimi, ſi ſanguinis ſubita largave evacuatio, ex vena lato vulnere pertuſa, inſtituatur, antequam fixa penitus phlogoſeos ſedes fit. Alterum poſt haec ſubſidium cruenta ſcarificatio habet, non ubique inſtituta, ſed in dorſo, et inter ſcapulas facta, cuius rei ratio ex nexu vicino affecti viſceris patet. Sed et hic meminiſſe oportet, quod, morbo iam adulto vigenteque, omnis medicina plerumque ſera ſit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis prae aliis laborantes. Cum enim corpore antrorſum incurvato inclinatoque capite, continuo ferme ſedeant, necesse eſt, ſanguinem per corpus inaequaliter diſpenſari, cumque in pulmonibus

plus aequo accumulari, tum quod compreſſa, ob ſitum corporis, abdominis viscera minus ſanguinis admittant, hinc ad ſuperiora maior humorum copia urgeatur, cum etiam, quod ob exiguas, quas ſedentarii hi homines faciunt, inſpirationes, aggeſtus in pulmonibus ſanguis non aeque prompte ac oportet, promoveatur. Plethora hinc *topica* naſcitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri conſueta.

Praeterea, cum hocce hominum genus, praeterquam quod ſedentariam agant vitam, nullos inter sedendum labores peragant, qui exercendis muſculis, firmandoque corpori pares ſint, eos laxos, molles, et carnium esse effeminatarum oportet.

At vero pulmo et imbecillus, laxutque, et multo ſanguine turgidus, ſi aërem frigidum forte incautius admiſerit, universalem, lethalemque ut plurimum, inflammationem ſuſcipit. Sed etiam ſanguinis ſputum, tum in ſartoribus, cum aliis quoque, qui veſtibus ſupra abdomen arctius conſtrictis, preſſoque idcirco abdomine multum ſedent, et ſcriptitando occupantur, frequenter occurit, chronicum plerumque, et απυρεἶον, quove ad ſeram uſque ſenectutem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa haemoptoes species videtur, quam Hippocrates L. 2. prorrh. *periculi expertem* dicit.

Hanc haemoptoes ſpeciem haud ſatis exacte a recentioribus deſcriptam, utut frequentiorem ac vulgo aeſtimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuisse, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicosam dilatationem* in pulmonibus adſtruit, quam his σπαδωνα appellat, quod venae pulmonum ob copiam inundantis

ſanguinis diſtrahantur, et varices, *κιρσοι*, producantur.

Et in ipſa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique ſolet, et paucis exprimentia: *ſi vena quidem non omnino rupta fuerit, ſed ea praecipue velut varix diſtenditur, quod etiam confeſtim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, et tuſſim ſiccam exhibet, ſi vero diutius traxerit, et neglecta fuerit, primum quidem paucum, et subatrum ſanguinem transmittit; mox etiam copioſiorem, et maxime ſincerum, deinde pus. His confert, ſi circa exorvia curandos susceperis, ut manuum venae relaxentur, et victus ratione utantur, ex qua ſicciſſimi, et maxime exsangues evadant.*

Pulſus arteriarum in noſtro homine *non duros*, et progrediente morbo molliores, continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tempanicum vidimus, multarum in ſedentariis moleſtiarum fons et origo eſt, apud illos maxime, qui gulae liberius ſimulque otio indulgent. Flatus ibi loci concluſi, a paſtu praecipue, et turgente ventriculo, a longa ſeſſione, anxios, moroſos, capite gravatos, praecordiis dolentes faciunt, quos medici viſceribus infarctis, hepate praeprimis obſtructo laborare perperam ſubinde arbitrantur, et ob eam rationem diuturnae medicationi ſubiiciunt, donec, quam reſtituere ſatagunt, ſanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, et uſus frigidae hypochondriacos noſtros epulones felicius ſanaret, quam quaecunque solvente, roborante, nervinoque, ac carminante ſcopo pharmacopoea ſuppeditat.

Vaſa ventriculi dilatata, et ferme varicoſa, ea nobis in memoriam revocant quae cl. Joan.

Kaempf. de infarctu vaſorum ventriculi, peculiari et lectu digniſſima diſſertatione, et poſt eum vere egregius *Tiſſotus* in ea quam cl. *Zimermanno* inſcripſit, epiſtola de *morbo nigro*, ſcripſere. Multa ſeſſio, corporis inclinati ſitus, et impeditior idcirco per gaſtricum ſyſtema ſanguinis circuitus facilem cardialgiae illius, quam aeger a duodecim fere annis querebatur, explicationem ſubminiſtrat.

Ruptus ſuccessu temporis fortasse varix *morbum nigrum* Hippocratis, ſeu *atram bilem* exhibuiſſet.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Muſicus annorum 32., die 8. Octobris ad nos defertur, delirus, pulſibus celerrimis et exiguis, et digito vel leviſſime appreſſo, evaneſcentibus. Per eos, qui aegrum huc detulere, id ſolummodo reſcitum eſt hominem ab integro menſe domi decumbere, uſumque eſſe chirurgi cuiusdam opera, qui dolenti teſticulo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehenſum eſt praeputium calloſum, et glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorſum trahi potuerit, et glans ſemidenudata proſpiceretur. Nulla caeteroquin ullibi exulceratio viſa eſt. Siniſter teſticulis aliquantum maior dextro apparebat. Orificium urethrae ita arctum, ut cereis noſtris aditur praecluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, et quidquid cauſarum vitiique ſubeſſe poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuiſſime micantem vitae ſcintillam omni ſtimulantium, cardiacorumque apparatu, quaſi affuſo oleo animandam eſſe, priusquam ex toto extinguatur. Veſicantia, ſinapiſmi, infuſum radicum ſerpentariae, virginia-

nae, et contraiervae cum larga camphorae doſi. pleniores magiſque vividos arteriarum ictus effecere, menſque poſt biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, ſe ob plures gonorrhoeas ab octennio difficulter et filo tenuiſſimo lotium miſisſe. Plura narrare volentem, delirium denuo ſuperveniens prohibuit.

Hoc tempore quod apud nos fuerat, urinam perpaucam miſit, et difficillime. Tandem tenuiori cathetere impoſito lotium praerubrum, et ſanguine tinctum evocabatur. Die 12. Octobris ad finem vergente, moritur.

Diſſecta urethra inſignem circa frenulum coarctionem monſtravit, quae difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum ſuperato hoc anguſtiori urethrae principio nullum amplius, nec cereus immiſſus, nec catheter, obſtaculum in reliquo ad veſicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethrae tractum omnia: nulla cicatrix, nullaeque excreſcentiae, aut alia laeſarum quondam partium veſtigia. Sana ſeminalis caruncula, niſi quod utrumque ductuum eiaculatoriorum orificium ſolito magis ampliatum hiaret, et ſiniſtrum compreſſa proſtata pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compreſſa per omnes eius excretorios ductus, ſanos quidem ipſos, pus proliciebatur, ſectaque, exiguos abſceſſus, lentis quoſdam, circeris alios magnitudine, continuit.

Veſicula ſeminalis ſiniſtra pure plena fuit, ipſa ex membranis duris craſſisque, et hinc inde inflammatis compoſita. Sana dextra, et liquore ſeminali turgens. Cum teſte ſiniſtro, quem dextro maiorem diximus, tunica vaginalis arctiſſime cohaeſit, isque diſſectus abſceſſum, qui nucem iuglandem aequans pure bono craſſoque replebatur,

in parte a teſticulo accesſorio averſa exhibuit.

Sanus uterque funiculus ſpermaticus. Veſica urinaria urinae ſanguinolentae paucam quantitatem continebat, et maculas amplas profunde rubras, quaſi totidem ſugilationes, per omnem ferme internam ſuperficiem monſtrabat. Renes ſolito intentius rubebant: inteſtina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at ſiniſter tuberculis lentis cicerisque magnitudine, per omnem ferme ſubſtantiam obſidebatur, duris, albis, ſolidis, quaſi ex molliori cartilagine factis: reliqua his interiecta pulmonis ſubſtantia, admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, et ipſi oculo minus ſana apparebat: pleurae praeterea ubique firmiſſime nectebatur.

Pleura ipſa tota quanta in latere ſiniſtro admodum craſſa fuit, ita ut maxima eius craſſities latum pollicem aequaret: ſubſtantia eius in quibuſpam locis molliorem cartilaginem et ſectione, et ipſo aſpectu, tactuve referebat. Aliae eiuſdem pleurae plagae albidae, tenaces ac tendineae erant, et variis ſibi invicem impoſitis ſtratis, cultri aut etiam manuum ope a ſe invicem dividendis, comparatae, Transverſim ſecta pleurae fruſtula digitisque compreſſa, ſanguinem, per minutula vaſcula ipſam eiuſdem ſubſtantiam frequentiſſime percurrentia, ubique plorabant.

Reſecto cranio laterales ventriculi sero flaveſcente turgidi inventi ſunt.

SECTIO DECIMA SEXTA.

Femina 30. annorum, mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Noſocomium ſuſcipiatur, petit. Interrogata quamdiu et quo mor.

bo laboraret, reſpondit ſe per octo dies alvo cruenta, torminosa citaque, non tamen ſupra modum exercitatam fuiſſe, at fluxu hoc ſubſiſtente in quartanam incidiſſe, cuius binos univerſim paroxysmos poſtulaſſet. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quieſceret, abdomen intumeſcere querebatur. Cum baiuli ſusceptam ad cubilia aegrorum deportare iuberentur, ipſa ſuis confiſa viribus ſola per gradus aſcendit, ſeque exuit: cum in lectum ſe reclinat, repente moritur.

Caput diſſectum et ſedulo perquiſitum nil vitioſi obtulit.

In cavo thoracis ſingulo libra ſeri flaveſcentis, et pauxillum aquae eiusdem intra pericardium inventum. Pulmones ſani. Cor ſolito multo maius: par magnitudini parietum craſſities, et proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortae principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu oſſeum fere totum fuit. Valvulae eiusdem craſſae, partim cartilagineae fuere, partim vero eius naturae quae inter os et cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere ſive aperire aortam oporteret, et *semi. hiantes* fuere.

In abdomine hepar, mole ingens et ſanum per omnia, omnem praecordiorum regionem, hypochondrium ſcilicet utrumque, et quod utrique interiacet, occupabat. Siniſter eius lobus in hypochondrium ſiniſtrum protenſus, lienem et ipſum ſolito triplo maiorem, triangularemque, loco movit, detruſitque. Ventriculus exiguus praegrandi hepati ſubſternebatur; ipſe vero inteſtinum craſſum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum conſtringeretur, et duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orifico vix digitum

capiente aperiebatur. Color inteſtinorum non ſaniſſimus, ſed qui aut praegreſſam phlogoſin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etſi praeterito anno idque prima vice peperiſſet. Ovaria ovulis maximam partem non bonis foeta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo ſcalas, et, depoſitis dein veſtibus, lectum conſcenderet, humorum ad cor allapſu deduximus, qui ab oſſeo aortae capite, valvulisque ferme ex toto rigidis expediri promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vaſa ſanguifera obrigeſcere incipiunt, ſeniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vaſorum vitium peculiare eſt, ictus arteriarum tardi durique ſunt, non a ſanguinis phlogiſtica denſitate copiave, ſed ab aucta tuborum ſanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis imprudentius miſſus viros convellit, et funeſtam brevi debilitatem acccerſit. Minuta enim humorum moles in vaſa rigidiora impotentius agit, et ſanguis poſt venae ſectionem celerius circumducendus fibras arteriarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc laeſam, quae inter fluida ſolidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum reſtituit.

At vero, ut ſanguinis detractionem hi difficilius ferunt, ita auctior eiusdem motus aut copia ſubito nonnunquam letalis fit: hinc proportio, vix motricem inter et pondus, apud eos quorum arteriae rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios huius vitii expertes ſita eſt.

Haec eo dicta ſunt, ut, ubi prudens oſſeſcentium vaſorum ſuſpicio eſt, quid agendum omit-

tendunque ſit, et quae imponere Medico nonnunquam poſſent eunque ad inſtituendam ſanguinis miſſionem huiusmodi aegro funeſtam perducere, clarius eluceſcant.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta annorum vir, ex piſtore, quod opificium admodum iuvenis addidicit per 23. annos miles, atque olim inter Boruſſos levis armaturae equites ſtipendia meritus, die 3. Octobris ad noſocomium venit, ex quo ſequentia audivimus.

A 20. annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venae ſectionibus inſtitutis intra tres fere ſeptimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium haemorrhagias venam ſibi tundi curavit.

Ante ſex annos, cum praeter modum palleret, multumque ſalivae in fauces confluerct, purgans, neſcio cuius ſuaſu, ſumpſit, quo taeniae portionem longitudine viginti ulnas aequantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante uſus eſt, ita tamen, ut octo ſemper dies ſingulis purgationibus interponeret. Singula vice portio taeniae expellebatur, ut, ſi totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas aequet.

Toto militiae tempore, multoties aeſtuante corpore, ut fit, frigidam hauſit, et ad hanc usque diem largiori ſpirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis iam annis doloribus laterum, pleuriticorum in morem, tentabatur, quos aut neglexit, cum ipſum nunquam lecto affigerent, aut celebrata ſubinde ſanguinis miſſione mitigavit.

Ab octo annis, phthiſicum ſe dicebat. Sputabat pauca, mucoſa, difficilia, ſubinde puriformia. Reſpirabat anxie, cum ſibilo, tuſſi crebra, diu noctuque moleſta. A binis menſibus reſpiratio magis laboriosa, biliosa magis: sputa viridia, foetida, perpauca: carnes evanidae: tuſſis frequentior: defluvium capillorum; virium iactura manifeſtior: vomitus per intervalla, mane praecipue, ac ieiunio ventriculo; isque inanis, ut plurimum: diarrhoea: dolor ad ſcrobiculum. Ab aliquot diebus veſperi crura tument.

Cum, quae uſui eſſe videbantur, applicarentur, increvere nihilominus enarrata symptomata: deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die 8. Novembris moritur.

Aperto thorace, pulmo dexter ex toto graviſſime inflammatus, ſi partem non magnam quae diaphragma reſpicit excipias, deprehendebatur. Suprema eiuſdem pulmonis pars concluſum abſceſſum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicae tota, quae ovum anſerinum facile cepiſſet, particulis, albidioribus et quaſi membranam mentientibus, intus obducebatur. Circa abſceſſum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud procul ab hocce abſceſſu aliam exiguam, quaeve nucem moſchatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, et ex albo vireſcente turgidam vidimus.

Siniſter pulmo diaphragmati per quandam pseudo-membranam circumcirca ita nectebatur, ut in medio, inter diaphragma ſcilicet et pulmonis infimam ſuperficiem, aliquid ſeri, quod elabi ob nexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, caeterum et ipſe dire inflammatus,

praeterquam qua parte ſeptum transverſum contigit: is diſſectus unicam eamque parvam, ut quae vix nucem avellanam aequaret, v micam continuit pure non illaudibili plenam. Caeterum tota pulmonis utriusque ſubſtantia tuberculis obſidebatur, quorum ſingula ex granulis compluribus albis duriſque, et lentem aequantibus componebantur. Rami bronchiorum oſſei. Cartilagines, aſperam arteriam eiusque caput conſtituentes, ita induruere, ut potius oſſeae eſſent. Superficies interna trachaeae, aſpera abſque ulcusculis: rima glottidis ampliſſima.

In pericardio aquae libra inventa eſt. Diſſecto abdomine, hepar magnum, flavo colore totam eius ſubſtantiam penetrante, reperiebatur: veſicula fellea, tenaci, multa nigrante bile turgebat, et licet fortiter compreſſa, liquorem tamen contentum in inteſtina ob delatam ductus choledochi cavitatem non effudit. Ventriculus exiguus, et inteſtinum referens tunicas ſolito multum craſſiores habuit. Glandulae meſenterii confertiſſimae, conſueto multum maiores, durae, et quae inter eos maximae erant, materia ſubacea replebantur. Craſſorum inteſtinorum glandulae ſolito evidentiores apparebant, durae pariter, quarum non paucae, quemadmodum multae quoque in meſenterio, cartilagineam fere duritiem diſſecanti cultro opposuere.

Remedia, in ulcere pulmonum nataque inde conſumptione, uſitata, cum iis comparari merentur, quae cadaveris huius ſectio exhibuit.

Sed, cum non abſimilem ſectionis hiſtoriam, et quaedam ad curam phthiſeos pertinentia ſupra retulerim, curta eorum, quae hic obſervavimus, narratio ad ſtabilienda ſuperius prolata ſufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37. annorum, 25. Junii ad nos venit. Per quinque menſes menſtruis caruit, quae ante octo dies redierunt. Ante 11. dies, praegreſſa ira, frigidam hauſit, unde dedolatio, et gravitas corporis, et praecipue capitis ſtupor; horripilationes, calores, appetitus deiectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, ſumpſit ſal amarum, a quo per hos dies alvus trigeſies ſepties movebatur. Vena ſecta fuit cum levamine quoad corporis gravitatem. Hucusque ſemper erecto corpore laboravit, et morbum facile tulit. Cephalalgia; ſomnolentia continua: lingua bilioſa: os mucoſum, amarum: spasmodica faucium conſtrictio, praecedentibus vomendi conatibus et tuſſi: ſitis multa: calor iam nullus; petechiae purpureae hac nocte eruperunt. Pulſus celerior naturali, mollis: reſpiratio non laeſa.

Retulit aegra, ſe cuſtodem adſtitiſſe infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Haec femina, cum poſt paucos dies, ex quo ſuſcepta in Noſocomium eſt, petechiae ſucceſſive evaneſcerent, manſit tamen ſomnolenta, tarda, de ſanitate sua plurimum anxia, querula, immorigera, ſaepius ſecum ipsa interdiu noctuque muſſitans, varia obſtinate appetens, ſano tamen iudicio et memoria firma.

Pulſus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debiliſque: calor praeter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, aureſque praecipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus

noctu bonus videbatur: interdiu, cum dormire videretur, ſomnum tamen ſe capere negavit. Vires non valde deiectae, cum et facile ſe converteret, corpuſque erigeret, et in lecto ſederet, quin et extra lectum eſſe poterat. Continuam inappetentiam, oris guſtum non amarum, attamen pravum ſemper queſta eſt. Caeterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominiſque dolore unquam querebatur.

Diarrhoeam toto fere tempore, quo apud nos decubuit, patiebatur, quam inde ab aſſumpto extra Noſocomium purgante ortam continuo perſtare aiebat. Alvus, quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere coepit.

Die 13. Junii, cum et praecedentibus diebus eoque ipſo die paulo melius valere exiſtimaretur, etſi toto tempore, quo apud nos fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quaedam earum acceſſio facta videretur, cumque eius diei hora tertia pommeridiana et medicamentum propinatum alacriter hauriret et apte prompteque reſponderet, ac erecto ſederet, corpore, elapſo horae quadrante, dum in latus ſe convertit, repente moritur.

Cum ipſemet eo die ob adverſam valetudinem domi detineret, atque idcirco ſectioni, uti alias ſolebam, intereſſe non poſſem, cl. D. *Joannes Philippus Ritter*, Bambergenſis Franco, dignus praeclaro genitore filius, qui ſuperato multiplici taedio tempus fere omne penes lectos aegrorum, in perdiſcendo morborum diverſiſſimorum genio, modoque medendi, exegerat, cadaver cum aſſiſtente chirurgo ſecuit, et ſectionis hiſtoriam, ut ſequitur, mihi tradidit.

Collum, dorſum, et humeri livebant: abdomen

men tactu molle. Margines locorum veſicantibus tentatorum gangraenoſi. Dura mater cranio ſolito firmius adhaeſit: vaſa piae matris multo ſanguine infarcta: ſubſtantia cerebri valde compacta, eiuſque medulla pluribus, quam alias, punctis ſanguineis diſtincta. Plexus choroidei ſanguine turgebant. In dextro ventriculo superiori ſolito plus aquae continebatur. Apophyſis chinoidea poſterior ſiniſtra erat ſcabra. Pulmo ſiniſter, ſolito flaccidior, per membranas, cum pleura et diaphragmate undique cohaeſit.

Hepar, lien, pancreas in ſtatu naturali inveniebantur. Vaſa coronaria ventriculi ſanguine multo repleta; inteſtinum coecum, colon incipiens, et meſenterium inflammata deprehendebantur. In meſenterio repertum fuit *ulcus cancrosum* cum initio inteſtini coli communicas, et in illud materiem amurcoſam, pultaceam, foetidam effundens. Margines concavi renum erant solito ampliores, profundiores, et laxiores; reliqua secundum naturam fuere.

Quod ad cohaeſiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quae nullum in reſpirando impedimentum fecere; non eſt quod noſtram admirationem mereatur, cum id et aliquoties a nobis et aliis quam frequentiſſime fuerit obſervatum. Notatu dignius eſt, quod inteſtinorum pars quaedam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febri, caloreque unquam quereretur. Ulcus meſenterii in colon apertum, quodve, qui diſſecuit, *cancrosum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus conſtat. Colluvies putrida in inteſtinis diu collecta, ni et tempeſtive et apta via eliminetur, febris petechialis et communiſſima cauſa

eſt, et inflammatione, abſceſſu, gangraena inteſtinorum praecipue, ſed etiam vicini meſenterii, cerebri, et pulmonum etc. occidit, ſi ea in ſanguine recepta ad haſce partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41. annos nata, duodecim prolium mater a ſexennio menſtruis caret. Ab anni quadrante abdomen intumeſcere, atque frequentibus infeſtari flatibus queritur.

Ante decem ſeptimanas, praegreſſa per aliquot dies oris mucoſitate deiectove appetitu, cholera corripitur: quae vomitu reiiciebantur, bilioſa fuere. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie, dolor, minus tamen tumeſcentis ac unquam alias. Dolor hic ſenſim minutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor ſeptimanis bene valere videbatur, niſi quod abdomen per intervalla tumeret, tenſumque adpareret. Elapſo hoc tempore, denuo cholera recruduit, qua poſt tres demum dies ceſſante, ſanitas rediit, etſi minus integra quam antea.

Cum die quarta Septembris ad nos deferretur, praecedentibus ſequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidiſſe: per octo dies ultimos quotidie ter quaterve, bilioſa mucosaque cum dolore totius abdominis vomuiſſe. Hunc abdominis dolorem per intervalla graviſſimum fuiſſe, exortumque a ſiniſtra regione lumbari, extendi ad umbilicum uſque.

Cum ad Noſocomium in ſella portatili deferretur, alvus moveri coepit, iamque ſepties intra paucas horas deiecit. Abdomen tumet, doletque

eum ſenſu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla eius tenſio. Inappetentia: calor nullus praeter naturam: ſitis nulla, aut vix ulla. Pulsus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulſo eccoprotico, cui pauxillum camphorae iungebatur, denuo aliquoties deiecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, et per intervalla exacerbabantur, ſic tamen, ut, niſi contrectata, eos facillime perferret. Borborigmi fere continui, et flatus permoleſti surſum deorſumque erumpentes. Uſa eſt deinceps emulſis, oleoſisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulſus frequentes, exigui. Inappetentia, et os inſipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parcus. Alvus facilis. Foetidiſſime, et caloris caſtanei et aquosae, faeces. Dolor ad attactum auctus in toto abdomine, urinae difficiles, ſtranguriosae, colore laudabiles.

Die 12. 8eptpmbris circa veſperam repente eiulat: de acerbo totius abdominis dolore, et ſuffocante reſpiratione queritur: pulſus frequentiſſimi, valde exigui: mentis praeſentia. Elapſo unius horae ſpatio quietior facta eſt, et circa mediam noctem, mente conſtans moritur.

Cutis in hypogaſtrio pendula, rugoſaque fuit, qualis in iis ſolet, quae frequenter peperere. Abdomen tumidulum, et prominens. Pinguedo multa, ſub cute pectoris et abdominis, muſculos, obſedit.

Diſſecto abdomine foetidiſſima materies profluxit, coloris et conſiſtentiae eiuſdem, quam alvo reddidit. Omnia inteſtina et meſenterium inflammata erant. Peritonaeum, ubique fere inflammatum,

vaſa ſanguifera copioſſima exhibuit. Omentum inflammatum, et hinc inde gangraenoſum. Inteſtinum ileum, quo loco in coecum inſeritur, tractu quatuor digitos tranſverſos longo anguſtum, ſphacelatum, et foramine tres fere lineas amplo pertuſum. Inteſtini auguſtati cavitas perexigua. Parietes craſſiores ſolito, et hinc inde arroſi.

Veſiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, niſi perpauca, eaque glutinoſiſſima, calculos obliniens, reperiebatur.

Hepatis ſubſtantia, magis ac naturaliter ſolet, friabilis, dilutum colorem flavum diſſecta monſtravit. Reliqua iuxta naturam ſe habuerunt.

Sectio haec complurium obſervationem ferax demonſtrat denuo, Inflammationem inteſtinorum adeſſe poſſe cum *febre vix ulla*, *et dolore exiguo*, idque frequentius fieri ac communis opinio ferat.

Quod ſi doloris acerbitatem ex querelis, eiulatu, iactatione metiamur, conſtabit, hanc, de qua agimus, feminam abdomine gravius non doluiſſe, etſi attactum paulo rudiorem non tulerit.

Confirmatur et hac, et aliis a cl. *Morgagnio* recenſitis hiſtoriis, dolorem colicum, pulſibus et urina bonis, per aliquot dies valde tolerabilem, ſubito lethalem fieri poſſe. Ultimis enim diebus, quibus aegra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin et ex eodem cl. auctore, noſtriſque, nonnullis ſectionibus conſtat inflammationem inteſtinis alte inſidere poſſe, etiam *nulla presente febre*, dummodo eam non ex pulſu ſolum frequentiori, ſed ex auctiori ſimul carnium calore definiamus, quem noſtrae huic aegrae abfuiſſe antea dixi.

Hinc moniti ab hoc auctore prolati (L. III.

epiſt. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento ſtabilitur : ita enim is ait : *quando cum aliis inflammatorum inteſtinorum ſignis vehementem dolorem, et acutam febrim in aegrotantibus deprehendes, ure quidem meritoque credes rei medicae auctoribus, haec duo inter praecipuas notas magnae inteſtinorum inflammationis ponentibus ; nec tamen, ſi quando alterum, vel utrumque horum aut abeſſe, aut vix eſſe invenies, continuo putabis, aut nullam eſſe inflammationem, aut levem, neque gangraenam, et ſphacelum in eorum eſſe inteſtinis non poſſe, in quibus duo illa praeceſiſſe non videris.*

Signa ergo diagnoſtica inflammationis inteſtinorum a *Boerhavio* recenſita, videlicet : *febris acuta continua, ſitis ingens, urina flammea, debilitas ſubitanea*, ad dignoſcendam Inteſtinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in aegra noſtra multum conferebant.

Cl. *Sennertus* inter ſigna inteſtinorum inflammatorum urinae ſuppreſſionem poſuit ; aegra noſtra eamdem parce ſtrangurioſeque miſit.

Inter innumeras ilei et colici dolotis cauſas, aeque frequens inteſtinorum inflammatio eſt, eaque ut vidimus, ſaevis ſymptomatibus ſtipata, ſed ſubdola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affligens, ſed quae nihilominus aegros non opinantes occidit, dum gangraenam et ſphacelum inteſtinis inducit.

Hanc in rem praeclara quaedam ſaepius laudatus *Morgagnius* ſcripſit, et quid *Albertinus* et *Valsava* hoc in caſu factitarint, diligenter expoſuit. Uterque, uti in initio venae ſectionem non reprobabant, ita, morbo vigente et iam progreſſo, ab eadem abſtinebant. Rationem non addidere ſed obſervationem, citius videlicet aegros mori detracto ſanguine, ſed et mori non detracto, ſe-

rius tamen. Hoc in caſu ab omni eo ſollicite abſtinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His ſtantibus, uti vanum auxilium in exiguis iuſculorum oleoſorumque doſibus quaereretur, ita inutilia fore quaecunque alia medicamina arbitror, et ignominiam praeſtantiſſimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum exiſtimo, ubicunque alvus pertinacior, nec enematibus, nec mitioribus, et forma liquida exhibitis purgantibus auſcultat, dumque, rebus ita ſe habentibus, ad oleoſos hauſtus, ad iuſcula tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis cum remediis abſtinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum; doſes; neutiquam improbo, quae a claris in arte viris et obſervata et uſu comprobata leguntur, etſi ab hac nobis laudata methodo aliena ſint.

In curando ileo plurimum intereſt, ut mali cauſa detegatur, qua ignorata, empiricum eſt quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque eſt, eaque, quae variis, iiſque perſaepe oppoſitis, remediis utitur. Verum ſi in ullo unquam morbo obſervandus is canon eſt; *non eſſe a Medico nocendum, ubi is prodeſſe nequeat*, id profecto in ileo ſanando obtinet, ubi obſcurae mali cauſae nulla Medico agendorum notitiam ſuppeditant. Malim ego cum egregio *Valſava* praeter exiguam olei e dulcibus amygdalis preſſi quantitatem aegro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi cauſa fugerit, aut ea talis ſit, quam validius aggredi ſine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in eiuſdem caſu otioſus ſpectator eſſe, quam cauſae ignarus ea moliri, quorum me poſtea ſe-

cto cadavere poeniteat. Juſculum tenue pulli vel ſolum, vel cum oleo amygdalino exiguis doſibus, atque ita exhibitum, ut aeger nil vel ciborum, vel potulentorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei cauſis directe prodeſt, et ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodeſſe poteſt, non nocet. Aſſerti veritas ex perpenſis frequentioribus ilei cauſis patebit.

Hauſtus oleoſos prae aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti ſumus. Binis hoc anno vicibus alvus pertinaciter clauſa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico et incurabili, ſed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, et ſpaſmo pertinaci inteſtina alicubi locorum ſtringente. Purgantia varia acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerrima, nil profecere. Imminebat in una (utraque enim aegra, iuvencula fuit, irritabili ſupra modum nervorum ſyſtemate donata) vomitus ſtercoreus, cum aſſumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli hauſtus oleoſi cito alvum reſerabant.

Aegra noſtra ſtercorea vomuit, etſi materies vomitu reiecta e tenuibus ſolummodo inteſtinis eſſet. Verum aliunde iam conſtat, vomitum ſtercoreum, ligato etiam ileo inteſtino in felibus et canibus, itemque ob herniam incarceratam contricto, non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27. annorum, a longo tempore ſanus, mane per duas fere horas valide riguit, ſubſequente calore intenſo. Circa meridiem dolor pungens partem poſteriorem lateris dextri infra

ſcapulam invaſit. Reſpiratio difficilis: oppreſſio circa ſternum. Poſt meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora eiusdem lateris proceſſit, ibidemque fixus manſit, inter tuſſitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem, venae ſectio ipſi facta cum levamine doloris, et oppreſſionis. Nox inſomnis.

Die altero, dolor punctorius ut pridie: oppreſſio pectoris magna: reſpiratio difficilior: lingua alba, atque in eius latere dextro ulcuſculum aphtham referens. Hoc die Noſocomium a Medico, ut vocant, aſſiſtente, meas tunc graviter aegrotantis vices obeunte, ſuſceptus eſt. Pulſus plenus, celer, durus. Facta venae ſectio lib. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppreſſio minor: pulſus fortis, plenus, valde durus: reſpiratio difficilis: facta iterum venae ſectio unc. X.: cruſta phlogiſtica admodum craſſa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venae ſectio unc. VI.: ſanguis ſemper idem.

Die quinto nulla emendatio: Venae ſectio unc. X. A meridie alvus quinquies ſponte mota eſt.

Die ſexto ſupervenit mane dolor pungens lateris ſiniſtri, totam occupans plagam, quae tertiae coſtae verae et primae ſpuriae numero a ſuperioribus ducto interiacet. Hypochondrii eiusdem mollis portio aeque dolere coepit, dolore ad attactum aucto. Oppreſſio pectoris ingens: reſpiratio difficillima, pulſus plenus, durus, celer. Venae ſectio lib. I. Applicatum loco dolenti veſicans eſt.

Die ſeptimo dolor lateris nullus amplius, ſed

oppreſſio pectoris aucta: anxietas ingens: reſpiratio ſolo abdominis motu peracta, pulſus minus ſortis.

Die octavo reſpiratio adhuc diffi.ilior, maxime anheloſa: omnia peſſima. Eodem hoc die mors.

Decima octava poſt mortem hora ſectum cadaver eſt: aperto thorace pulmo uterque ad latera, et verſus dorſum, item cum diaphragmate ſat firmiter mediante pſeudomembrana, eaque craſſa, alba, lardacea, nectebatur. Membrana hac lamellatim ablata, ſubiacens pleura ſana reperta eſt.

Pulmonis dextri ſubſtantia inflammatiſſima duriſſimaque erat, et fruſtula plura aquae iniecta fundum illico petebant. Siniſter vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus craſſa, pſeudomembrana pleurae cohaeſit. Membrana haec ut plurimum digiti craſſitiem aequebat, illi, quam per totum morbi decurſum in ſuperficie ſanguinis emiſſi vidimus, ſimillima. Seri flavi paulo conſiſtentioris circiter libra, in cavo dextro thoracis collecta, pus, aut potius *puriformem* materiam referebat. Liquor pericardii quantitatem ſolitam vix non excedebat. Cor magnum; vaſa cordis turgida, quaſi iniecta. Venae-cavae initium polypoſa concretio replevit.

Abdomen diſſectum inteſtiaa tenuia, ileum praecipue et ieiunum, partim ſumme inflammata, partim gangraeneſcentia monſtrabat: hinc inde inteſtina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Inteſtinorum quoque craſſorum pars, meſenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis, *puriformis* pariter materies, ſed paulo

conſtantior illa, quae in thorace reperta eſt, ad unc. VIII. circiter effusa erat. Hepar ſanum pſeudomembrana, multo licet tenuiori, circumveſtiebatur. Lobus hepatis medius ope eiusdem membranae spuriae ventriculo iungebatur. Lien ſanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes ſani.

Sectio haec inteſtina inflammata, partim vero iam gangraenosa, ita meſenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis ſigna unquam apparuerint, ſi dolorem hypochondrii ſiniſtri, auctum ſi ea plaga contrectaretur, et die primum ſexto totius morbi supervenientem excipias, qui etiam ipſe die sequenti evanuit.

Tranſitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, ſuffragante ipſi experientia, iure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam abiiſſe die ſeptimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum symptomatum augmento* diſparuit, reſpitionis praecipue, oppreſſionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, quae pus ex parte ſimulabat, ex parte vero in membranas coivit viſcera aut connectentes aut obtegentes, ea ipſa videtur eſſe, quam emiſſio ſanguine, atque in patina aſſervato *crustam phlogiſticam* appellant; haec enim, mala criſi, per ultima exhalantia vaſa, in ea corporis cava subinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id abſque exemplo eſt, cum in anginis toties contingat ut tonſillae inflammatae materiem phlogiſticam confertim dimittant, quae mox in membranam eas partes obveſtientem inspiſſatur, aut ſuppurationem mentitur; inde eſt, quod, qui frequentius anginoſi fuere, mirentur,

ſe, poſt tot ſuppurationes tonſillarum, his tamen partibus adhuc *integris* guadere.

EXCERPTA EX NECROLOGIIS

NOSOCOMII AD SS. TRINITATEM.

Cum Medici Ordinarii in Noſocomio SS. Trinitatis provinciam ſubiveram, id inter alia operam dedi, ut, quae de ſtatu Noſocomii praeterito me edocerent, evolverem.

Hec inter necrologia reperi paucis abhinc annis conſcribi coepta.

In necrologiis his ſumma ſuſceptorum ſingulo menſe, mortuorumque reperitur: inde maiorem, minoremque morborum quovis anni tempore copiam collegi, etſi probe ſciam, hac methodo morborum numerum quovis menſe graſſantium non exacte ſtabiliri; manente enim eodem lectorum numero, ſi qua tempeſtate et plures ſimul et diuturniores graſſentur morbi, pauci dato tempore aegri numerabuntur, cum ob morbos diuturniores, qui ſuſcepti ſunt, diutius retineantur, alioſque interim ab hoc beneficio excludant.

Id praeterea ſcire convenit, aegros non paucos rebus iam conclamatis huc deportari, quoſdam, ut primum ſuſcepti fuerint, exſpirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miſerrimum quemque, prae omnibus aliis dignum exiſtimemus qui in Nosocomium ſuſcipiatur.

Alia eſt apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos

maligna detinuiſſe febris dicetur, aut enecuiſſe. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum huius per tot annos Noſocomii Medicum, errorem tam turpem erraviſſe, ut eas febres in claſſem malignarum reiecerit, quas communior praxis a malignitate abſolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletae ſectorum cadaverum deſcriptiones, quas haecce necrologia referunt? mallem ſane accuratas; hae cum deficiant, incompletis contentemur, modo de earum veritate conſtet, quemadmodum certo conſtat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum hiſtoria, dummodo id, utut exiguum noſtraque attentione minus dignum videatur, ipſius naturae ſemper veridicae opus eſſe demonſtretur.

Sagax Medicus, et obſervationum amans, quibus ſuam et originem et incrementa omnis genuina medicina debet, probe ſciet, nullam obſervatiunculam, utut aut praeterviſam aut nullius habitam momenti, ita vanam eſſe, ut ſuam ſymbolam ad ampliandos Artis limites non conferat. Sciet is minutiſſima quaeque, de quibus ipſum naturae vox edocuerit, ſuos in uſus convertere, optime gnarus, ea non fortuito coecove caſu, ſed aeque ex immutabili aeternaque lege, qua totum hoc universum gubernatur, proficiſci, quam grandia illa naturae molimina, quae indoctorum etiam oculos feriunt.

Non poſſum hoc loco, etſi minus fortaſſe ad propoſitum faciat, quid de non paucis obſervationum collectoribus ſentiam, reticere: eſſe videlicet, qui tantummodo inſolita, mirabilia, et rara colligant, quive ea, quae ſingulo fors ſaeculo bis eveniunt atque merito monſtra audiunt, omni ſollicitudine venentur, dum interim mala illa quo-

tidiana, quibus miſeri affligimur, tamquam attentione curatiori indigna, ſicco, ut aiunt, pede pertranſeunt. Hos, dum inſuetis inhiant et procul poſitis, obviorum contemptores medicinam fere ſemper inutilem, et haud raro periculoſam in morbis vulgatiſſimis factitare neceſſe eſt.

Quemadmodum igitur haecce rariora negligere haud convenit, ita omnis danda opera eſt, ut morborum vulgarium genius, et quae illorum ad ſe invicem ratio, quiſque ad diversa, quibus oriuntur, vigent, emoriuntur, tempora reſpectus ſit, quis unius in alterum tranſitus, complicatio etcc. exacte pernoſcatur.

Collectio omnium conſtitutionum epidemicarum hucuſque deſcriptarum et emolumentum afferret Arti, quo inſignius haud datur, et collectoris nomen faceret immortale. Sed, unde digreſſi ſumus, redeamus.

Necrologium anni 1761., antiquiora enim non reperi, exhibet aegros per anni decurſum ſusceptos . . . . 1056.

Quos inter viri fuere . . . . 547.

Feminae . . . . 509.

Mortui inde ſunt . . . . 120.

Hoc anno Ver maxime lethale fuit, longe minus Aeſtas, et Autumnus, quamvis Aeſtate plures numero vigerent morbi. Autumnus morbos non ſolummodo minus lethales, sed et pauciores numeravit. Hiems morborum paucorum, ſed aeque propemodum ac Ver, lethalium ferax.

Proporto mortuorum ad ſuſceptos proxime eſt, ut 1. $8\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam Februarii ſeqnentia notantur: *Mortuus eſt in tympanitide, cuius abdomen immenſam in molem extenſum, in sectione monſtrabat ſeri*

vix libram, inteſtina vero praeter omnem modum expanſa, ac ſimul quoad ſtructuram ad digitum usque craſſa, inflammata, et ſphacelata.

Die 3. *Martii mortuus eſt ex luxatione vertebrarum lumborum, et paralyſi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monſtrabat, cum ſphacelo viſcerum abdominis, praesertim veſicae.*

Die 5. *Septembris femina ex febri semi-tertiana, et tandem ſuppurato mesenterio periit.* Febres ſemitertianae ex putridarum malignarum familia, a colluvie prava primarum viarum oriundae, tandem viſcerum abdominalium abſceſſus, gangraenam, ſphacelum inducunt.

Die 14. *Octobris periit ex metaſtaſii ad pectus, poſtquam febrim mali moris remittentem ſuperavit.*

Ovſervationes meae complures docent, in febribus bilioſis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perverſe tractato, multum provecto, emeſi aut neglecta, aut, ubi neceſſe fuerat, non repetita, materiam morbi ex ſyſtemate gaſtrico ad vias ſecundas traductam ad pectus decumbere, tuſſim continuam et ſibiloſam, difficilem ſtrepentemque reſpirationem facere; ubi in moventibus, incidentibus, ſtibio, kermete, veſicantibus, radice arnicae ſpes tota ſalutis reponenda.

Anno 1752., ſuſcepti ſunt . . . . . 1030.
Mortui . . . . 87.
Proportio mortuorum ad ſuſceptos
ferme ut . . . . 1. $11\frac{8}{10}$

Quae aegrorum quovis mense copia fuerit, quaeve morborum lethalitas, ex necrologio huius anni non conſtat; menſes tamen Aprilis, Maius et Junius prae reliquis perniciem attulere.

Menſe Januario huius anni, periit quidam ex

febre maligna, retrogreſſa parotide. Menſe eiusdem anni Martio, duo ex maligna febre, exſtante parotide occubuerunt. Ad diem quintam Auguſti: *periit in scirrho hepatis admirando, cum ingenti tumore cyſtico, inſtar ſteatomatis, pleno pinguedine capillis copioſis intertexta, ubi ſimul omnes partes abdominis ſcirrhosae erant*,

Menſe Decembri plures ex maligna febre periere ac aliis menſibus.

Anno 1763., ſumma ſuſceptorum non reperitur, mortui ſunt . . . . 95.

Inter ſuſceptos ex febre maligna decubuere . . . . 193.

Inde mortui . . . . 28.

Inter mortuos, periere ex dysenteria menſibus Auguſti, Septembri, et Octobri graſſante . . . . 9.

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . . 1. $6\frac{6}{7}$.

Mortui dyſenterici ad ſummam omnium mortuorum ut . . . . 1. $10\frac{5}{9}$.

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut . . . . . 1. 3.

Plura funera per hyemem notantur, quam caeteris anni partibus, eaque potiſſimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21. Aprilis legitur periiſſe quidam, vel quaedam *ex febre rheumatica maligna, in qua ad membra diversa tumores phlogiſtici, ſtatim ſphacelati, contingebant*.

Ad diem 3. Septembris periit *in ictero nigro chronico cum hydrope. Exenteratus monſtrabat hepar ulcerosum, et corruptum, necnon mesenterium totum quoad glandulas scirrhoſum*.

Anno 1762., ſumma ſuſceptorum fuit. 857.

Mortuorum . . . . 63.

Proportio defuncrorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. $13\frac{1}{2}$.

Inter hos fuere febre maligna affecti . . 181.

De quibus mortui . . . . 24.

Proportio febre maligna defunctorum ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . . . . 1. $7\frac{1}{2}$.

Proportio maligna laborantium ad omnes aegros proxime ut . . . . 1. $4\frac{4}{5}$.

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes mortuos ut . . . . 1 $2\frac{3}{8}$.

Numerus aegrotantium multo minor ac prioribus tribus annis. Autumno morbi pauciſſimi et minime lethales. Ver paucioribus morbis quam Aeſtas, pluribus quam Autumnus, ſed utraque tempeſtate lethalioribus inſigniebatur: Hyems a Vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6. Aprilis, aeger vel aegra periiſſe notatur *ex apoplexia poſt lethargum; in exenteratione ſe monſtrabat abſceſſus in cerebello, et alter circa os petroſum, et tertius circa ſinus laterales, ita ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravaſata materie, deſcendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.*

Ad diem ſecundam Novembris haec reperiuntur: *periit in hemicrania chronica ex tumore cyſtieo, ovum columbinum aequante, ſupra ſellam turcicam et nervum opticum ſito, in exenteratione reperto.*

Anno 1765., ſumma ſuſceptorum . 903.

Mortuorum . . . . 87.

Inter hos fuere febri maligna affecti . 162.

Inde mortui . . . . 33.

Pro-

Proportio omnium mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. $10\frac{4}{5}$.

Proportio mortuor. ex febre maligna ad eos, qui ex eadem decubuere, proxime ut 1. 5.

Proportio maligna laborantium ad omnes aegros, proxime ut . . . . 1. $5\cdot\frac{1}{2}$.

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $2\frac{7}{11}$.

Vere funera plura, quam Aeſtate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi aeque multi, ac Aeſtate, ſed mortes plures. Hyeme, aegrorum copia eadem ac Vere, ſed paulo minor mortuorum.

Ad diem octavam Januarii leguntur ſequentia: *allata ſtatim mortua eſt, et in exenteratione reperta eſt magna quantitas ſeri purulenti in abdomine ex abſceſſu rupto, intra membranas ventriculi ſito, et perforatione totius ſtructurae eiusdem.*

Ad diem decimam eiuſdem menſis: *periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo: in exenteratione repertus pylorus cum parte duodendi scirrhoſus, et cancroſus. Cyſtis fellea semi-cartilaginea loco bilis continens ſerum album.*

Ad 20. Martii: *periit in aſthmate ex dilatatione immensa cordis, et polypo in dextro eiusdem ventriculo magno, cum extravasatione seri in dextra cavitate pectoris librarum quatuor.*

Ad diem 7. Julii: *periit poſt haemitritaeam, facta ſuppuratione meſenterii, et colliquatione.*

Ad diem 18. Septembris: *in febre mali moris remittente cum ſupervenientibus parotidibus.*

Ae diem 4. Novembris: *periit in febre lenta ex scirrhoſo tumore cyſtico, magnitudine capitis humani in dextra parte abdominis ſe adnectente ad ovarium, et muſculum pſoam, continente materiam purulentam caseoſam hinc inde pilos habentem.*

Tum in hoc, cum et aliis necrologiis non infrequens mentio fit mortuorum in febri maligna, *ſuperveniente apoplexia*.

Anno 1766., ſumma ſusceptorum fuit. 1057.
Mortuorum . . . . 69.
Inter hos fuere febri maligna affecti . 117.
Horum quatuor habuere petechias, quinque vero miliaria alba. Febri maligna periere . . . . 14.
Proportio mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . 1. $15\frac{7}{23}$.
Proportio eorum, qui febri maligna laborabant, ad omnes aegros proxime ut. 1. 9.
Proportio mortuorum ex febri maligna ad omnes maligna laborantes ut . . 1. $8\frac{1}{14}$.
Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos proxime ut . . . 1. 5.

Vere pauciores quam aliis anni partibus, at funera multa: pauciſſimas mortes numeravit Aeſtas, etſi morbis quam plurimis infeſtaretur. Hyems maxime lethalis fuit, etſi morbos haud multo plures ac Ver habuerit. Autumno paucioris quam Aeſtate morbi, plures vero quam Hyeme et Vere reperiuntur, non multum lethales.

Ad diem 20. Januarii habentur ſequentia: *periit in fractura cranii, nimirum in oſſe bregmatis ſiniſtro usque ad suturam coronariam, et dextro ad orbitam oculi usque, cum extravasatione ſanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapsu accepta.*

Ad diem 2. Julii: *periit in hydrophobia, hora poſt ſusceptionem in Noſocomium vigeſima quarta, morsus die* 15. *menſis praeteriti.*

Ad diem 12. Auguſti: *periit in febre rheumatica, facta depoſitione vehementi ad fauces et linguam intra paucas horas ſuffocante.*

Anno 1767. ſuſcepti . . . . . 1017.
Mortui . . . . 78.
Inter hos fuere febri maligna affecti
Sine exanthematibus . . . . 93.
Cum miliaribus albis . . . . . . 12.
Cum petechiis . . . . 5.

Summa . . 110.

Ex his mortui . . . . 16.

Proportio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $13\frac{1}{26}$.

Proportio maligne decumbentium ad omnes aegros fere ut . . . . 1. $9\frac{3}{11}$.

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut. 1. $6.\frac{7}{8}$.

Aeſtate morbi plurimi, ſed parum lethales: paulo pauciores Autumno, ſed maxime funeſti: Hyeme adhuc pauciores, quam Autumno, uti et Vere proximo; ſed eadem mortuorum ad aegros proportio reperietur, quae per Autumnum obtinuit.

Ad diem 25. leguntur ſequentia: *periit in ictero nigro ex ſcirrho sphincteris veſiculae felleae cum sphacelatione hepatis, et ex luſu inordinato naturae; viſcera enim tam pectoris quam abdominis in ſitu mutata erant, ut hepar in ſiniſtra parte reperiretur, et reliqua etc.*

Ad diem 26.: *periit in febre lenta ex obſtructione lienis, et omnium glandularum abdominis, ſimul multis hydatibus, et hydrope pericardii: exenterratione quoque manifeſtabatur peritonaeum ſcirrhoſum ad digiti maioris craſſitiem.*

Ad diem 12. Auguſti: *ſenicula periit in icte*

ro chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulceroſum, calculi in veſicula fellea, meſenterium ſcirrhoſum, veſicula fellea ſimul ſcirrhosa, callosa et cartilaginosa.

Ad diem 3. Novembris: *apoplexia ex casu: poſt mortem inventa fractura a sutura lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio ſanguinis in cerebello, et ruptura durae matris anterius ad os frontale, ut cerebrum tranſieret: totum cerebrum ſimul impletum sanguine extravasato.*

Anno 1768., ſuſcepti	1066.
Mortui	83.
Ex febre maligna decubuere ſine exanthematibus	115.
Cum petechiis	1.
Cum milliaribus albis	4.

Summa omnium maligne aegrotantium fuit		120.
Inde mortui		17.
Proportio mortuorum omnium ad ſuſceptos proxime ut	1.	12. 9.
Ratio maligne aegrotantium ad omnes aegros ferme ut	1.	$8\frac{5}{6}$.
Ratio omnium ex febre maligna mortuorum ad omnes univerſim mortuos ut .	1.	$4\frac{15}{17}$.
Sive proxime ut	1.	5.
Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut	1.	7.

Vere et Autumno inter aegros non plurimos purima funera; menſibns Iulio et Iunio inter plu.

timos aegros pauci periere, pauci itidem per hyememem mortui, paucique aegrotarunt.

Ad diem 17 Iunii haec notantur: *periit in ictero chronico nigro: in exenteratione inveni hepar, collum veſiculae felleae, meſenterium, et receptaculum chyli ſcirrhoſam, et corpus integre emaciatum; atque bilis loco in veſicula fuit ſanguis nigerrimus.*

In ſectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcoſam, quae primo aſpectu, antequam pauxillum bilis charta bibula exciperem, ſanguinem nigerrimum mentiebatur, etſi fors ſanguinem nigerrimum reapſe viderit qui cadaver ſecuit.

Ad diem 20. *periit in vomicu chronico ex magno schirro pancreatis, et eiusdem concretione cum ventriculo, atque hepate obſtructo, et copioſis abſcesſibus obseſſo.*

Anno 1769., ſuſcepti	1133.
Mortui	75.
Febri maligna laborarunt ſine efflore-ſcentiis	58.
Cum petechiis	6.
Cum miliaribus albis	3.
Cum variolis confluentibus . .	1.

Summa maligne aegrotantium . .		68.
Inde mortui		21.
Ratio mortuorum ad ſuſceptos fere ut	1.	$15\frac{1}{3}$.
Ratio maligne aegrotantium ad omnes aegros fere ut	1.	$16\frac{11}{17}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . .	1.	$3\frac{5}{21}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſim mortuos ut . . . . . . 1. $3\frac{4}{8}$.

Morbi plurimi per Aeſtatem : menſe Iunio vergente, febres malignae ingrediebantur, quae menſe Auguſto ad ακμην pervenerunt : pleraque illius menſis funera ex ea febri contigere. Morbi Vere et Autumno ferme aequales numero, et morbis aeſtivis pauciores : Vere plura funera, quam quocunque alio anni tempore, aeque potiſſimum ex infirmitatibus chronicis, phthiſi, hydrope, etc etc. dein Autumno. Hyems ſalubrior ac aliae anni partes.

Ad diem 12. habetur : *periit in cachexia icterica. Exenteratio monſtrabat hepar valde magnum, durum, flavo-rubrum in ſubſtantia, cum extravaſione ſeri flavi in pectore, et abdomine.*

Anno 1770., ſuſcepti fuere . . .	1243.
Mortui	73.
Febri acuta laborarunt	92.
Cum petechiis	9.
Cum miliaribus albis	7.
Cum ſcarlatina	2.

Summa omnium maligne laborantium	104.
Inde mortui	24.

Ratio mortuorum omnium ad omnes ſuſceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{2}{10}$.

Ratio maligne laborantium ad omnes aegros, fere ut . . . . 1. $11\frac{2}{10}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . 1. $4\frac{1}{3}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $3\frac{1}{24}$.

Plurimi morbi per Aeſtatem, et in principio Autumni, ſed omnium minime lethales. Menſe Novembri, et Decembri pauciores, ſed magis lethales. Vere pauciores quam Aeſtate et Autumno, ſed plura ſunera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febri maligna.

Ad diem octavam Ianuarii leguntur ſequentia: *periit in aſcite: in exenteratione inventum eſt hepar ſcirrhoſum, vix non cartilaginosum, et ultra 40. mensurae aquarum abdomine.*

Ab diem decimam ſeptimam Februarii: *periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar ſcirrhoſum, es ſteatomatoſum immenſae magnitudinis ultra 20. libras pendens.*

Ad diem 20. Martii: *periit in aſthmate ſicco: in exenteratione reperti ſunt pulmones pleurae adhaerentes, et ex integro ſcirrhoſi, cum corde praeter naturam magno.*

Ad diem 28.: *in aſthmate ſicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohaeſio, cum empyemate magno rupto ad cavitatem thoracis.*

Ad diem 12. Maii: *periit ex caſu ex alto: paralyſis corporis inferioris ex fractura, et luxatione vertebrae ultimae thoracis.*

Ad diem 2. Iunii: *periit in ictero nigro ex ſcirrho hepatis, et calculis veſicae felleae; in exenteratione inventum hepar iam putridum et gangraenoſum, et calculi in inteſtino duodeno.*

Anno 1771., fuere ſuſcepti	1216.
Mortui	100.
Maligne laborarunt abſque effloreſcentiis	305.
Cum petechiis	35.
Cum miliaribus albis	6.
Cum ſcarlatina	1.

Summa . . . . 348.

Inde mortui . . . . , ... 45.

Ratio mortuorum omnium ad omnes ſusceptos fere ut . . . . I. $12\frac{4}{5}$.

Ratio malignè laborantium ad omnes aegros fere ut . . . . I. $3\frac{1}{2}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbens ut . . . . I. $7\frac{11}{25}$.

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . I. $2\frac{2}{9}$.

Ab aprilis initio ad principium Novembris morbi plurimi fuere, Vere maxime lethales, minime Aeſtate. Hyems minus lethalis quam Ver, et magis quam Aeſtas. Maius omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27. Ianuarii habentur ſequentia: *ſuſcepta eſt cum pernionibus parum ſphacelatis: mox a ſusceptione ſpasmo cynico, et motibus convulſivis correpta periit.*

Ad diem 2. Aprilis: *periit in fractura, et luxatione vertebrarum lumborum: paralyſis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14. Aprilis: *periit ex febre maligna, et ingentibus parotidibus ſuffocatus.*

Ad diem 24. Iulii: *periit ex ſphacelo faciei ex diatheſi scorbutica.*

Ad diem 30. Iulii: *periit ex spasmo cynico et convulſionibus: in exenteratione reperta eſt extravasatio sanguinis ad unciam in baſi cranii.*

Ad diem 16. Septembris: *periit convulsus in tetano ex concuſſione spinae dorſi.*

Ad diem 29. Septembris: *poſt febrim malignam facta remittens perniciosa: in paroxysmo convulſionibus ſtipato periit.*

Ad diem 10. Novembris: *periit in aſthmate ex eneuriſmatica dilatatione cordis cum polypoſis cartilagineis concretionibus.*

Ad diem 29. Decembris: *periit in aſthmate ſicco, convulſivo: in exenteratione pulmones reperti ſcirrhoſi.*

Anno 1772., ſuſcepti . . . . . . 1305.
Mortui . . . . 79.
Febri maligna ſine eſſloreſcentiis laborarunt . . . . 352.
Cum petechiis . . . . . . 27.
Cum milliaribus albis . . . . 8.

Summa . . . . 387.
Inde mortui . . . . 33.
Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{1}{2}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes aegros fere ut . . . . 1. $3\frac{2}{3}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . 1. $11\frac{8}{11}$.
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes univerſim mortuos fere ut . . . 1. $2\frac{4}{11}$.

A principio anni ad finem uſque omnia propemodum funera febris maligna dedit. Morbi plurimi ab initio Maii ad finem Octobris, pauciſſimi menſibus Novembri et Decembri. Hyems adulta, totumque Ver maxime lethale, minus Aeſtas, minime Autumnus.

Anno 1773., ſuſcepti . . . . . . 1176.
Mortui . . . . 63.
Febri maligna ſine eſſloreſcentiis laborarunt . . . . 109.

Cum petechiis . . . . 5.
Cum miliaribus albis . . . . . . 1.

Summa . . . . 115.
Inde mortui . . . . 13.
Ratio mortuorum omnium ad omnes ſuſceptos ut . . . . 1. $18\frac{2}{3}$.
Ratio maligne laborantium ad omnes univerſim aegros ferme ut . . . . 1. $10\frac{1}{3}$.
Ratio mortuorum laborarunt ut . . 1. $8\frac{11}{13}$.

Copia morborum Vere et Aeſtate par, at diſpar lethalitas: maxime enim lethale Ver fuit, ubi pleraeque mortes ex febribus acutis contigere: dein Autumnus: demum Aeſtas: Hyeme magna ſalubritas.

Ad diem 9. Septembris habentur sequentia: *poſtquam acutam, et dein remittentem bis superavit, repente moritur. In exenteratione summa flacciditas praeſertim cordis, et parva sphacelatio ventriculi reperta eſt.*

Ad diem 10. Octpbris: *periit in marasmo, et ictero nigro: in exenteratione repertum eſt mesenterium ſcirrhosum, glandulae eiusdem vix non cartilagineae, atque veſicula fellea calculis plena.*

1774., ſuſcepti fuere . . . . . . 994.
Mortui . . . . 58.
Febri maligna ſine efflorescentiis laborarunt . . . . 65.
Cum petechiis . . . . . . 8.
Cum milliaribus albis . . . . 3.

Summma . . . . . 76.

Inde mortui . . . . 11.

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $17\frac{2}{26}$.

Ratio maligne laborantium ad omnes aegros ut . . . . 1. $13\frac{1}{9}$.

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes qui ex eadem decubuere, ut . 1. $6\frac{10}{11}$.

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. $5\frac{4}{11}$.

Vere plures morbi, et magis lethales: pauciſſimi per Aeſtatem, ſed lethalitate haud inferiores; plures Autumno quam Aeſtate, attamen rarius pernicioſi: Hyems ſalubris.

Ad diem 21. Februarii habentur ſequentia: periit in aſthmate convulſivo poſt colicam pictonum.

Anno 1775., ſuſcepti fuere . . . 1206.

Mortui . . . . 63.

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $19\frac{1}{9}$.

Quot aegri febre maligna laboraverint, atque ex ea mortui hoc anno ſint, in catalogo non reperitur.

Ab initio Maii ad finem Septembris morbi multi, non tamen multum pernicioſi: adulto Autumno, Hyeme, et Veris initio minor morborum copia, ſed inde frequentior pernicies.

Quod ſi numerus omnium per 14. anno in Noſocomio mortuorum comparetur cum numero omnium per eoſdem annos ſuſceptorum, erit ratio media mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . 1. $14\frac{3}{7}$.

Rario media mortuorum ex febre maligna ſpa-

tio 12. annorum ad omnes per totidem anno maligne laborantes proxime ut . . . . . 1. $7\frac{1}{10}$.

Ratio media mortuorum per 12. annos ex febre maligna ad omnes univerſim per idem tempus in Noſocomio mortuos proxime ut . . . . 1. $2\frac{12}{20}$.

Inter 270. aegros ex febre maligna mortuos, quatuodecim fuere, quibus parotides exſtabant, et quinque, quibus orta parotis ante mortem retroceſſit.

Inter 298., fuere viginti et unus, qui *in febre maligna ex decubitu ſphacelato periiſſe* leguntur.

Frequens mentio fit aſthmatis lethalis ex hydrope thoracis, et pericardii.

Gibboſos quamplurimos phthiſi, peripneumonia, aſthmate, hydrotorace periiſſe in necrologiis ſedulo adnotatum reperitur.

Phthiſicos quamplurimos, item hydropicos pleroſque, eos praecipue qui aquis intra thoraces collectis laborabant, menſibus vernis periiſſe potius quam alio anni tempore eadem necrologia conſtanter docet.

Modum inſuper additum perſaepe reperi, quo febres malignae aegros iugulaverint: periere *convulſi*, *phrenitici*, *ſuperveniente apoplexia*, *congeſtione facta ad caput hemiplegiam producente*, *cum parotide exſtante*, *ingentibus parotidibus ſuffocati*, *parotide retrogreſſa*, *parotidibus interne gangraenoſis*, *metaſtaſi facta ad pulmones*, *facta depoſitione ad abdomen*, *decubitu ſphacelato*, *locis veſicantium ſphacelatis*.

Obſervatio conſtans, necrologia docent, quaſdam anni partes prae aliis pernicioſas eſſe. Sic Ver pluribus funeſtari mortibus ſolet, ac quaecunque alia anni pars. Intervallo non longo Hyems ſequitur: utrumque hoc anni tempus longa

infirmitate detentis phthiſicis, hydropicis, etc. etc. letum affert. Ver autem morbos quoque acutos adſciſcit, ut et ex longis morbis, et ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia Veris ratio apud nos eſt, quam quae apud Hyppocratem descripta invenitur, qui L. 3. aphor: 6. *Ver omnium anni temporum ſaluberrimum, et minime lethale* aſſerit.

Obſervationes hae, aliorum quoque, *Süfsmilchii* praeprimis obſervationibus reſpondent. Verum alius temporum ordo ſtabilitur, ſi non lethalitatem, ſed numerum morborum diverſis anni partibus regnantium contemplemur. Aeſtas morborum feraciſſima, ſed minime plerumque lethalium tunc primas tenet: hanc Autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, pauciſſimos Hyems.

Sed hic de eo ſermo fit, quod ut plurimum obtinet: abnormes enim, hybridaſque temporum conſtitutiones ſubinde dari monumenta medica abunde teſtantur.

FINIS PRIMAE PARTIS.

Ex Macro Medico Cl. Holl. sequentes formulas hic adnexuimus.

[illegible]
... pressi verfacti Aq. e citri gratior id ...
... barr. ... ʒ ij ... tartari ... ʒ vi
Syr. ... ʒ iij

... febr. quartan. decoct. ... ʒ ... ix.
... ʒ iij ... ʒ ij
... quartan. ... decoct. ... ...
... ... ʒ iij syr. ...
... ʒ ij. ... omni ...

In eadem Aq. ... ʒ ß
... ʒ ij ...
... ...
... ...

... Aq. ... ʒ iv ...
... ʒ ß ... syr. ... ...
... ...
in febri ... ...
... ...
... ʒ ij syr. ... ...
... ...

Aq. ... ʒ ß ... ...
... ʒ ß ... ...
... ʒ ... 5.